د قرآن قسمونه

او د اساسی قضایاوو اثبات

قیامت

بیاژوندون

مکافات او مجازات

د الله تعالی واکمني

د ظالمانو حتمي مؤاخذه

د پیغمبر حقانیت

د بریا عوامل

د انسان [illegible]

Ketabton.com

حکمتیار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب له متنه

پدې قسمونو کې د لاندې قضایاوو په خبر د مهمو مسائلو لپاره مضبوط دلائل وړاندې شوي:

آیا قیامت راتلونکی دی او دا دنیا به په بلې بدلیږي؟

آیا انسان بیرته راژوندی کیدی شي؟

آیا د قیامت د ورځې د مکافات او مجازات عقیده رښتونې ده؟

آیا خدای یو دی؟

آیا واقعاً الله تعالی د دې عالم یوازینی واکمن، پالونکی او ساتونکی دی؟

آیا په رښتیا الله تعالی ظالمان مؤاخذه کوي او خپل عذاب پرې نازلوي؟

آیا په دنیا کې هم انسان ته د عملونو بدله ورکول کیږي؟

د پیغمبر د حقانیت لپاره څه دلیل لرو؟

آیا په رښتیا دا قرآن د الله له لورې راغلی؟

آیا دا خبره رښتیا ده چې انسان ته ډېر لوړ استعدادونه ورکړی شوی؟

له بلې خوا د قسمونو په اړه د مفسرینو ترمنځ د رأیې ژور اختلاف شته، د رأیې دا اختلاف د قرآن مینه والو ته اکثراً زیاتې ستونزې راولاړوي، پدې رساله کې هڅه شوې چې د قرآن د مینه والو دغه ستونزه حل شي. دلته د هر قسم په اړه ترټولو درنه او په قرآن مستنده رأیه رااخیستل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

تمهید ۱
الطور ۹
الذاریات... ۱۷
النجم... ۲۵
الصافات... ۲۹
یس ۳۵
الواقعة... ۳۹
القلم... ۴۳
الحاقة ۴۷
المعارج ۵۱
القیامة ۵۵
المرسلات ۶۱
النازعات ۶۹
التکویر ۷۷
الشفق... ۸۱
المدثر ۸۷
البروج ۹۱
الطارق... ۱۰۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

الفجر ۱۱۱
البلد ۱۱۹
الشمس... ۱۲۵
اللیل.. ۱۳۳
الضحی... ۱۳۸
التین.. ۱۴۲
العادیات ۱۴۸
العصر ۱۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

تمهيد

دا رساله د قرآن د قسمونو تفسير ته مختصه شوې، دا د دې لپاره چي له يوې خوا پدې قسمونو باندي پوهېدو سره په ټولو هغو دلائلو پوهېدی شو چي قرآن د سترو سترو قضاياوو د اثبات لپاره وړاندي کړي، د قرآن قسمونه په حقيقت کي د ډېرو مهمو او اساسي قضاياوو د اثبات لپاره د قرآن دلائل دي، پدې سره قرآن خپل مخاطب په هغو مهمو خبرو قانع کوي چي هغه ته ئې منل ګران برېښي او په آسانۍ او له قوي دليل نه پرته ئې نه مني. پدې قسمونو کي د لاندي اساسي قضاياوو په څېر د مهمو مسائلو لپاره مضبوط دلائل وړاندي شوي:

آيا قيامت حتماً راتلونکی دئ او دا دنيا به په بلې بدلېږي؟
آيا انسان بېرته راژوندی کېدی شي؟
آيا د قيامت د ورځي د مکافات او مجازات عقيده رښتونې ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا خدای یو دئ؟
آیا واقعاً الله تعالی د دې عالم یوازینی واکمن، پالونکی او ساتونکی دئ؟
آیا په ربښتیا الله تعالی ظالمان په دنیا کې هم مؤاخذه کوي او خپل عذاب پرې نازلوي؟
آیا په دنیا کې هم انسان ته د عملونو بدله ورکول کېږي؟
د پیغمبر د حقانیت لپاره څه دلیل لرو؟
آیا په ربښتیا دا قرآن د الله له لوري راغلی؟
آیا دا خبره ربښتیا ده چې انسان ته ډېر لوړ استعدادونه ورکړی شوي؟

له بلې خوا د قسمونو په اړه د مفسرینو ترمنځ د رأیې ژور اختلاف شته، د رأیې دا اختلاف د قرآن مینه والو ته اکثراً زیاتې ستونزې راولاړوي، پدې رساله کې هڅه شوې چې د قرآن د مینه والو دغه ستونزه حل شي. دلته د هر قسم په اړه ترټولو درنه او په قرآن مستنده رأیه رااخیستل شوې. په کار خو دا وه چې د درنو مفسرینو بېلابېل آراء هم رانقل شوي وی، خو مونږ پدې خاطر د هغو له راوړلو ډډه کړې چې پدې محدودې وړې رسالې کې ئې مجال نه وو، دا کار مو په خپله لوستونکو ته پرېښی. هغو درنو لوستونکو ته چې د تحقیق اراده لري دا وړاندیز کوو چې پدې رسالې کې د تشریح شوي هر قسم نه مخکې نور تفاسیر وګوري، د دوی ترمنځ د رأیې له اختلاف نه ځان خبر کړي، د هر یوه رأیه په غور او دقت سره وڅېړي، بیا ئې د دې رسالې د شرحې په خوا کې کېږدي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وګوري چي آيا مونږ دلته ترټولو قوي او په قرآن مستند تفسير غوره کړی که نه؟

په قرآن کي اکثراً په هغو شيانو لوړه شوې چي کاملاً محسوس، مشهود او څرګند دي او هر ليدونکي ته د فهم او درك وړ. دا طبيعي ده چي د يوه داسي مهم او د مناقشې وړ مطلب د اثبات لپاره چي قرآن ئې ثابتول غواړي او د قرآن مخاطب د هغه په منلو کي ترديد لري، مجرده ادعا نه مني او دلائلو ته منتظر وي، بايد په داسي دلائلو استشهاد وشي چي د نزاع او اختلاف وړ نه وي او مخاطب ته کاملاً واضح او څرګند وي. د اختلافي او قابل نقاش ادعا د ثبوت لپاره په يوه غيرملموس او غير قابل فهم شي باندي استشهاد نشي کېدی. تاسو د قرآن د تلاوت په جريان کي حتماً دا مشاهده کوئ چي د طبيعت په ډېرو بارزو او څرګندو شيانو لکه لمر، سپوږمۍ، آسمان، ستوري، ځمکه، فجر، شفق، شپه، ورځ او دې ته ورته شيانو لوړه شوې او بيا د قسمونو په پای کي او اکثراً له هغوی سره متصل يوه ستره او ډېره مهمه ادعا عنوان شوې او په حقانيت ئې تأکيد شوی او همدغه قسمونه ئې د شاهد او دليل په حيث وړاندي شوي. په ډېر لږ غور او دقت سره پدې مطلب پوهېدی شو چي د قسمونو او د هغوی د ځواب ترمنځ ژور او دقيق ارتباط شته، داسي چي واقعاً مقسم به شيان د قسم د ځواب او د قسم نه وروسته راتلونکې ادعا په حقانيت شهادت ورکوي. همدغه ژور ارتباط ته په پام سره مفسرين پدې عقيده دي چي د قرآن قسمونه د استشهاد لپاره دي نه د دغو شيانو په عظمت د اعتراف لپاره. خو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن په څو محدودو آیتونو کي داسي قسمونه هم ګورو چي مقسم به ئې له دقت او غور نه وروسته او له قرائنو نه معلومولی شو، دلته داسي صیغې راغلې چي په ډېرو شیانو ئې اطلاق کېدی شي، پدغو ډېرو شیانو کي اصلي او مقصودي شی موندل د پوره دقت غوښتنه کوي، په سطحي نظر د هغه موندل ګران دئ، دلته ده چي د مفسرینو ترمنځ شدید اختلاف راولاړېږي. د ځینو دغو قسمونو په اړه خو په تفاسیرو کي په لسهاوو آراء ګورو، د مثال په توګه د الفجر د سورې په درېیم آیت کي په "الشفع والوتر: جفت او طاق" لوړه شوې چي تر ۳۶ نه زیات تفسیرونه ئې شوي، خو دې ته مو باید پام وي چي پدې ټولو تفسیرونو او تعبیرونو کي یوازي یو ئې صحیح کېدی شي او بس، هماغه صحیح دئ چي د آیت اصلي او دقیق مراد په ګوته کړي.

که په قرآن کي لداسي مواردو سره مخامخ کېږو چي د "مقسم به" لپاره استعمال شوې صیغه په ډېرو شیانو تطبیقېدی شي لکه "النازعات"، "الناشطات"، "السابحات"، " المرسلات"، "الناشرات"، "الفارقات" او دې ته ورته، نو په هغه صورت کي باید څو اساسي او مهمي خبري په پام کي ولرو:

- تر ټولو د مخه باید د دغو الفاظو اصلي معنی او تفسیر په قرآن کي ولټوو.
- دا شیان باید د قسمونو په اړه د قرآن د عام اسلوب په رڼا کي تفسیر کړو، لکه څنګه چي په اکثرو مواردو کي "مقسم به" څرګند او واضح شیان او د قرآن هرمخاطب ته قابل فهم دي، پدغو محدودو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مواردو کي هم بايد داسي شيان مراد وي چي څرګند، قابل فهم او قابل درك وي. نبايد هغه له سترګو پټ او غيبي شيان وګڼو او نه داسي شيان چي د قرآن هر مخاطب ئې نه مني. د الطارق په مبارکې سورې کي د دغسي مواردو په اړه مونږ ته ډېره غوره لارښوونه شوې، هلته په "الطارق: د شپې لخوا څرګندېدونکي او ور ټکونکي" باندي لوړه شوې، د "الطارق" اطلاق په ډېرو شيانو کېدی شي، خو قرآن پدې پسې متصل فرمايي: آيا پوهېږې چي "الطارق" څه دئ، "الطارق" ځلانده ستوری "النجم الثاقب" دئ. که قرآن په خپله دا الطارق نه وی معرفي کړی نو معلومه نده چي د دې په تفسير کي به هم د مفسرينو ترمنځ څومره ژور اختلافات راولاړ شوي وو. پکار ده چي ټول دې ته ورته موارد د دغي لارښووني مطابق تفسير شي.

- قسمونه بايد له قسم نه وروسته ادعا ثابته کړی شي او د قرآن هر مخاطب قانع کړی شي، هر هغه تفسير چي د قسم او ځواب ترمنځ ئې دا تړاو او رابطه په ګوته نکړی شي، هغه ضعيف تفسير او کمزورې توجيه وګڼئ.
- د قرآن د الفاظو په ترجمه کي مخصوصاً هلته چي يو لفظ ډېري معاني ولري او د ټولو له منځ نه د يوې غوره کول غور او دقت وغواړي بايد څو ټکي مراعات کړو:

۱. لومړي بايد د هغو الفاظو په رڼا کي د هغه مناسبه معنی غوره کړو چي ترې مخکي او وروسته راغلي او له هغوی سره ئې يو ځای خاص کلام جوړ کړی. د همدې خاص کلام مجموعي مطلب د هر لفظ معنی په خپله واضح کوي، که تاسو د يوه چا د وينا په اکثرو برخو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه شئ نو د همدې په رڼا کي د ده د وينا په هغو برخو او هغو الفاظو هم پوهېدی شي چي لدې نه مخکي د هغه په معنی نه پوهېدئ. له یوه کلام نه روغه او سالمه انتباه د مبهمو الفاظو معنی واضح او مشخص کوي.

۲. بیا باید لدې نه مخکي او وروسته آیتونو ته رجوع وکړو او د هغوی په رڼا کي ئې معنی معلومه کړو.

۳. که ونتوانېدو چي په مربوطه آیت او له هغه نه وروسته او مخکي آیتونو کي د هغه معنی پیدا کړو نو باید په ټول قرآن کي ئې لټه وکړو، قرآن ته په مراجعې سره به حتماً د هغه شرح او تفسیر بیاموو، ځکه د قرآن آیتونه یو بل تشریح کوي، مجمل آیتونه ئې په مفصلو کي تفسیر او توضیح شوي، یو مطلب په یوه ځای کي په خاصو الفاظو په مجمل ډول ذکر شوی خو په بل ځای کي همدا مطلب په نورو الفاظو سره په مشرح او مفصل ډول راغلی، قرآن د الله کتاب دئ، مکمل او له هر نقص او عیب نه منزه، هرڅه ئې واضح او مبین، قرآن لدې عیبه منزه دئ چي په هغه کي دي داسي څه ویل شوي وي چي هرمخاطب ته ئې غامض وي او په خپله ئې وروسته یا مخکي د هغه وضاحت نه وي کړی. خو که احیاناً په ټول قرآن کي د هغه د شرحي په موندلو بریالي نشوو نو دا باید خپل عیب او نقص وګڼو او پدې باور وو چي مونږ په خپله کافي او لازم غور او دقت ندی کړی او پدې وجه په قرآن کي د هغه د شرحي او تفصیل په موندلو نه یو بریالي شوي که نه نو په قرآن کي حتماً د دې وضاحت شوی. بیا باید د پیغمبر علیه السلام په احادیثو کي د هغه په مطلب

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهېدو لته وکړو، حديث د قرآن شرح او تفسير دئ. لدې نه وروسته به دا گورو چې آيا صحابه وو او د دوی دور ته نږدې مفسرينو پدې هکله څه ويلي که نه، د دوی په رواياتو او آراوو کې داسې رأيه شته چې له ثقه راويانو نه روايت شوې وي او په قرآن او حديث مبتني وي؟

انسان چې کله د خپل مخاطب حالت داسې وگوري چې د ده د خبرې په منلو کې متردد دئ، نو د هغه د تشويش رفع کولو او په خپلې خبرې د متقاعد کولو لپار ه په داسې څه قسم او لوړه کوي چې مخاطب پرې باور وکړي او دا يقين ئې راشي چې اوس نو دی حتماًرښتيا وايي. د الله په نامه د لوړې او قسم معنی دا ده چې مونږ الله په خپلو خبرو شاهد نيسو او پدې سره مقابل لوري ته ډاډ ورکوو چې رښتيا وايو. په قرآن کې هم د هغو مهمو مطالبو او سترو سترو خبرو د اثبات لپاره چې د قرآن مخاطب ئې له قوي دلائلو نه پرته نه مني، له دغه اسلوب نه کار اخيستل شوی. مونږ پداسې څه لوړه کوو چې مخاطب مو باور وکړي چې د دې "مقسم به" د عظمت په خاطر حتماً رښتيا وايو. خو په قرآن کې قسم د استشهاد لپاره راځي، د "مقسم به" په عظمت د اعتراف لپاره نه بلکه د خپلې ادعا د اثبات لپاره د شاهد او گواه په حيث وړاندې کېږي. عادتاً بايد د يوه مطلب د اثبات او د مخاطب د اقناع لپاره په داسې څه استشهاد وشي چې د مخاطب له نظره کاملاً مسلم او منل شوی حقيقت وي او هغه ئې د واضح او څرگند دليل په حيثومني او په هغه کې هيڅ شك او ترديد ونلري، هيڅوك په يوه نامسلم او نامنل شوی دليل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوې متنازع فیها ادعا د اثبات هڅه نه کوي او طبعاً چې داسې هڅه نامعقوله او بې فایدې ده.

د قرآن د قسمونو په تفسیر کې د مفسرینو ترمنځ د رأیې شدید اختلاف ګورو، حتې د صحابه وو او د دوی دور ته د نږدې مفسرینو ترمنځ، په احادیثو کې پدې اړه هیڅ روایت نه لرو، د قرآن د تفسیر په هکله د احادیثو په کتابونو کې ډېر محدود روایات لرو، په صحیح ترمذي کې تر نورو کتابونو نه دا راز احادیث زیات نقل شوي خو د هغوی شمېر هم دومره دئ لکه د قرآن د هرې سورې په اړه یوازې یو حدیث، د مفسرینو ترمنځ لدې اختلاف نه هم معلومېږي چې پدې هکله ثقه روایات محدود دي، ځکه چې د ثقه روایاتو په شته والي کې دوی اختلاف نشو کولی. نو دې حقایقو ته په پام سره پکار ده چې مونږ د درنو مفسرینو له آراوو نه د هغه چا رأیه غوره کړو چې په قرآن مستنده وي او د خپلې شرحې د اثبات لپاره ئې د قرآن په آیتونو استناد کړی وي.

امید دئ الله تعالې مونږ ته په قرآن د ښه پوهېدو او په هغه د صادقانه عمل توفیق راکړي، د ژوند په ټولو برخو کې مو لارښود وي، د هر اختلاف د حل مرجع او د هر قضاوت لپاره ملاك او معیار او په تیارو شپو کې روڼ مشعل.

د مهربان رب د هدایت او توفیق په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

الطور

هيڅوك او هيڅ څه ظالمان د الله له عذابه نشي ژغورلی

د الطور په مباركي سورې كي د پورتنۍ خبري د اثبات لپاره د فرعون غرقېدل او د يوه داسي ښار په لاس د ده ظالمانه واكمني نسكورېدل د دليل په توګه وړاندي شوي چي له كتاب نه پرته ئې بل څه په لاس كي نه وو، د دې سورې لاندي آيتونه دا مطلب داسي بيانوي:

وَ الطورِ *
قسم په طور.

وَ كِتَٰبٍ مّسطورٍ * فی رَقٍّ مّنشورٍ *
قسمَ په لِيکل شوي کتاب، په نشر شوو پاڼو كي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَ الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ *
قسم په آباد شوي كور.

وَ السقْفِ الْمَرْفُوعِ *
قسم په لوړ شوي چت.

وَ الْبَحْرِ الْمَسْجُورِ *
قسم په ډك شوي بحر.

د قسمونو ځواب دا دئ:

إِنّ عَذَابَ رَبّكَ لَوَاقِعٌ * مّا لَهُ مِن دَافِعٍ *
بې شكه چې ستا د رب عذاب حتماً واقع كېدونكى دئ، هيڅ دفع كوونكى ئې نشته.

بايد وګورو چې دلته د الطور، كتاب مسطور في رق منشور، البيت المعمور، السقف المرفوع او البحر المسجور معنى څه ده او دا شيان څنګه پدې شهادت وركوي چې ستا د رب عذاب حتماً واقع كېدونكى دئ او هيڅ دفع كوونكى ئې نشته.

د دغو قسمونو د تفسير لپاره بايد ترهرڅه دمخه قرآن ته رجوع وكړو، بايد په خپله د قرآن په متن كي د دې قسمونو تفسير ولټوو او د قرآن په مرسته د هغوى په مطلب ځان پوه كړو. خو بايد وګورو چي په قرآن كي د دغو شيانو اصلي مطلب موندلى شو كه نه، كه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کي پدې اړه څه وضاحت شوی وي نو دا باید مونږ بلې هرې مرجع ته له مراجعې نه مستغني کړي.

اکثراً یو لفظ د ډېرو شیانو لپاره استعمالېږي او بېلې بېلې معناوې ترې اخیستل کېږي، په یوه محل کي یوه معنی او په بل کي بله معنی، د موقعیت او محل له مخې د لفظ معنی تغییر کوي. اصولاً د هر لفظ معنی او مفهوم باید تر ټولو د مخه په هغې جملې کي ولټوو چي دا لفظ پکی راغلی او بیا د همدې جملې نه مخکي او وروسته جملو کي او بیا په ټول مضمون کي. د قرآن د هر لفظ معنی هم باید ترټولو مخکي په هغه آیت کي ولټوو چي دا لفظ پکي راغلی، بیا په مخکنیو او وروستنیو آیتونو کي، بیا په مربوطه سورې کي او بیا په ټول قرآن کي.

د الطور د سورې پدې قسمونو کي یو ئې ډېر واضح دئ او په قرآن کي مکرر یاد شوی: الطور، هغه غر چي موسی علیه السلام پکي په پیغمبرۍ مبعوث شو او د الله له لوري د فرعون مقابلې ته ولېږل شو. د قرآن په څېر د بلیغ کلام تقاضا دا ده چي دا وروستي شیان هم باید د موسی علیه السلام له قصې سره تړاو ولري. راشئ وګورو چي د موسی علیه السلام په قصې کي دا پاتې شیان موندلی شو که نه. که په قرآن کي له فرعوني نظام سره د موسی علیه السلام د مقابلې د قصې بېلې بېلې برخي وڅېړو نو څو ترټولو ستري او حساسي پېښې او ډېر بارز نقاط د هر لوستونکي پام جلبوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- موسی علیه السلام د طور په غره کي هغه مهال په پیغمبری مبعوث او د فرعون مقابلې ته ولېږل شو چي له تقریباً لسو کلونو هجرت نه وروسته له مدین نه د مصر په لور روان وو، د شپې په تیاره کي ئې لار ورکه کړه، لرې لیري د غره په ډډه کي رڼا په نظر ورغله، پدې هیلي هغه لور ته روان شو چي هلته به شپانه وي او ده ته به لار وښیي او یا به د اور کومه سکروټه ترلاسه کړي او خپل ماشومان به له یخني وژغوري، خو هلته د الله تعالی له لوري په پیغمبری مبعوث شو او د فرعون د مقابلې هغه ستره دنده ورپه غاړه شوه چي ترخپل توان ئې ډېره ستره او درنه ګڼله.
- په ټولو پیغمبرانو کي یوازي موسی علیه السلام ته داسي کتاب ورکړی شوی چي تیار په لوحو کي لیکل شوی او مسطور وو، نورو ته د کتابونو او صحیفو یوازي وحي شوې، مسطور او لیکل شوي کتابونه او صحیفې ندي ورکړی شوي.
- د فرعون میرمني آسیه په موسی علیه السلام ایمان راووړ، فرعون تر شدید تعذیب لاندي ونیوله، د هغې په پښو او لاسونو ئې میخونه ټکوهل، تر څو له ایمان نه لاس واخلي، خو دغه مؤمنه او پر خدای مینه ښځه د همدې شدید عذاب په وخت کي نه یوازي پر خپل ایمان ټینګار کوي او د فرعون په قصر کي او د ده ترڅنګ له ژوند نه بیزاری اعلانوي، بلکه له خپل رب نه غواړي چي خپل لوري ته ئې وبلي او په خپلي خوا کي ورته "بیت: کور" جور کړي. او الله تعالی ئې سوال مني او په جنت کي ورته دا کور جوړوي. پدې سره قرآن غواړي مونږ پوه کړي چي فرعون د خپل اقتدار د بقا او د خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخالفینو د ځپلو لپاره څه کول او په څنګه څنګه سختو عذابونو ئې تعذیبول، چي له یوې ښځي سره او هغه هم د ده میرمن، داسي سلوك کېږي نو له نورو مخالفینو سره به د فرعون معامله څنګه وه؟ لدې نه ښه معلومېدی شي چي فرعون به له خپلو مخالفینو سره څه کول!!

- فرعون خپل وزیر هامان ته وایي: د پخو خښتو لوړ "صرح: مانۍ او قصر" راته جوړ کړه تر څو بر آسمان ته وخیژم او وګورم چي هلته د موسی رب شته که نه!! هغه فرعون ته داسي "مرفوع سقف"، نه د اوسېدو قصر، جوړ کړ چي په تاریخ کي ئې مثال نه لیدل کېږي.
- د موسی علیه السلام او د فرعون د مقابلې قصه هلته پای ته رسېږي چي فرعون له خپل لښکر سره په بحر کي غرق شو، ټول بحر د دوی په مړو "مسجور: ډك" شو او موسی علیه السلام او ملګرو ته ئې په همدې بحر کي الله تعالی نجات ورکړ.

اوس او لدې توضیح نه وروسته پدې خبري پوهېدل آسانه دي چي پدې قسمونو سره په حقیقت کي هغو سترو پېښو ته اشاره شوې چي له فرعون سره د موسی علیه السلام د مقابلې د تاریخي قصې بارز نقاط او حساس او له پند نه ډك پړاوونه دي او د ټولي قصې خلاصه وړاندي کوي او همدا سلسله پدې شهادت ورکوي چي ستا د رب عذاب هرو مرو واقع کېدونکی دئ. که فرعون ونه توانېدو چي د الله له عذاب نه ځان وژغوري، نه قصرونو وژغورو، نه لښکرو او نه د مخالفینو تعذیب او ځورونو، نو په دې کي شك مه کوه چي ظالمان او فرعونان په هیڅ څه نه د الله تعالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

حتمي عذاب دفع کولی شي او نه ئې ځنډولی.

که په قرآن کي د دې قسمونو په اړه لدې ټول وضاحت سره سره ځوك د خپلي خوښي او رأيي تفسير کوي او له کتاب مسطور، بيت المعمور، سقف المرفوع او بحر المسجور نه داسي تعبير وړاندي کوي چي نه له قرآن نه کوم دليل ورته په ګوته کولی شي او نه د قسمونو او ځواب ترمنځ تړاو او رابطه ښودلی شي، دا تفسير تفسير بالرأی دی، که هر مفسر ته منسوب شوی وي، د منلو ندي، کوم معتبر مفسر ته د دې رأيي د انتساب په وجه د دې په ځای چي د قرآن پدې وضاحتونو او د قرآن په رڼا کي د دې قسمونو د تفسير په اړه شك وکړو بايد برعکس دې منلي شخص ته دا انتساب غلط وګڼو او په پوره ډاډ او اطمئنان سره ووايو چي يا دغه مفسر اشتباه کړې او يا راوي غلط شوی. بايد پدې کي هيڅ شك ونکړو چي لدې قسمونو نه مراد فقط او فقط همدا د موسی عليه السلام او د فرعون د قصې هغه پنځه مهمي پېښې دي چي په قرآن کي ذکر شوې دي نه بل څه. دا سمه خبره نده چي ځوك د قرآن په مقابل کي د بل چا خبري ته اعتناء وکړي او د هغه په خاطر د يوه آيت داسي تفسير ومني چي له قرآن سره اړخ نه لګوي.

د الطور د سورې د قسمونو لدې شرحي نه څو نتيجې ترلاسه کوو:

- قسمونه د يوې مهمي مدعا د اثبات لپاره راغلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دا قسمونه هم په خپل منځ کي او هم د قسمونو له ځواب سره ژوري اړيکي لري.
- لکه څنګه چي انسان په خپلي مدعا د خپل مخاطب د قانع کولو لپاره قسم ته پناه وړي او پداسي څه لوړه کوي چي د مخاطب زړه ته ئې له قسم نه وروسته دا خبره ولوېږي چي اوس نو دی حتماً رښتيا وايي، همداراز قرآن د خپلو مهمو ادعاګانو د اثبات لپاره له همدې اسلوب نه کار اخلي، پداسي څه لوړه کوي چي مخاطب ته واضح او څرګند وي او د مدعا د اثبات په اړه د دليل حيثيت ولري، مخاطب متقاعد کړي او د شك مجال ورته پري نږدي.
- هيڅوك د خپلي ادعا د اثبات لپاره داسي دليل نه وړاندي کوي چي مخاطب ته ئې مجهول، غيرقابل فهم او تر اصل مدعا زيات ناڅرګند وي. قرآن د لمر، سپوږمۍ، آسمان، ځمکه، شپه، ورځ، سباوون، ستوري او دې ته ورته په څرګندو او واضح شيانو لوړه کوي او د خپلي ادعا د ثبوت لپاره ئې د څرګند دليل په توګه د مخاطب مخي ته ږدي.

د دې نتائجو له مخي د هغو کسانو په اړه چي وايي: له سقف المرفوع نه مراد آسمان دئ او له بيت المعمور نه مراد هغه بيت المعمور چي په آسمان کي ده او له بحر المسجور نه مراد د قيامت په ورځ په بحرونو اور ګډېدل او د نورو قسمونو په اړه دې ته ورته نظريات لري، وايو: پدې سره دوی څو اشتباهات کوي:

- د کلام د نظم، يووالي او همغږي غوښتنو ته ئې پام ندي کړی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ئې د قسمونو تر منځ يووالي ته اهتمام کړی او نه د قسمونو او ځواب تر منځ ارتباط ته.

- آسمان او په آسمان کي بيت المعمور څنګه پدې شهادت ورکوي چي د الله عذاب حتماً راتلونکی دئ؟
- کافر خو نه بيت المعمور مني او نه د قيامت په ورځ د بحرونو اور اخيستل، نو څنګه به پدې باندي قسم سره پدې خبري قانع شي چي په رښتيا د الله عذاب واقع کېدونکی دئ؟!
- د "مسجور" اصلي معنی "ډک" ده، نه اور اخيستی.
- دا خو تفسير بالرأی شو، دا دوی ولې د قرآن په وضاحت اکتفاء نکوي او خامخا داسي رأيه وړاندي کوي چي په قرآن کي ورته دليل نشي موندلی.
- که په قرآن کي د موسی عليه السلام او فرعون په هغې قصې کي چي له "طور" نه شروع او په "بحرالمسجور" پای ته ورسېده، مونږ دا ټول قسمونه موندلی شو، نو بيا ولې بايد پدې اکتفاء ونکړو؟! دا پداسي حال کي چي يوازي پدې سره هم د قسمونو تر منځ او هم د قسمونو او ځواب ترمنځ ئې ژور ارتباط مراعات کېږي او دا خبره په ډاګه کېږي چي د الله د واقع کېدونکي عذاب مخه هيڅوک نشي نيولی، په بحر کي د فرعون غرقېدل ئې ښه واضح مثال دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الذاريات

د قيامت د راتلو وعده رښتونې ده او "دين: مكافات او مجازات" حتماً ترسره كېدونكى دي.

د الذّٰرِيٰتِ سورې په سر كې د پورتنۍ ادعا د اثبات لپاره په څلورو شيانو لوړه شوې:

وَ الذّٰرِيٰتِ ذَرْواً *
قسم په خورونكو شيندونكو

فَالحٰمِلٰتِ وِقْراً *
بيا د درانه پېتي پر شا وړونكو

فَالجّٰرِيٰتِ يُسراً *
بيا په آسانې خوځېدونكو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَالْمُقَسِمَٰت أمْراً *
بيا د يوه کار په وېشونکو

او له قسمونو نه وروسته ويل شوي چي:

إنمَا تُوعَدُونَ لَصادِقٌ * وَ إنّ الدّينَ لَوٰقِعٌ *
بېشکه چي له تاسو سره کېدونکي وعده رښتوني ده او "دين: د قيامت د ورځي مکافات او مجازات" حتماً واقع کېدونکي دي.

راشئ وګورو چي دلته په څه څه لوړه شوې او دا قسمونه څنګه پدې خبري شهادت ورکوی چي د قيامت وعده رښتونې او هرو مرو واقع کېدونکي ده؟

څو خبري بايد په پام کي ولرو:

- د بيان له فحوی او انداز نه معلومېږي چي دلته د يوه شي په څلورو حالتونو لوړه شوې، په وروستيو دريو آيتونو کي د "فاء" ذکر همدا خبره په ګوته کوي.
- دا شی بايد څرګند، واضح او د قرآن هرمخاطب ته جوت وي.
- لومړئ بايد په قرآن کي د دې لټه وکړو چي څه ئې پدې صفاتو ياد کړي چي شيندل کوي، دروند پېټی حمل کوي، په آسانۍ خوځېږي او د يوه څه د وېشلو دنده ترسره کوي؟

- دا شی بايد د دې مدعا لپاره واضح دليل وي چي "شوې وعده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربښتونې ده او حساب کتاب تر سره کېدونکی"

که قرآن ته مراجعه وکړو نو په ګڼ شمېر آیتونو کې به ومومو چې بادونه ئې په همدې صفاتو یاد کړي. چې دوړې شیندي، وربځې په سر اخلي، لرې لرې سیمو ته ئې وړي، په بېلو بېلو لوريو ئې وېشي، د باران د ورولو سبب کېږي، چې بيا پدې باران سره مړه ځمکه راژوندۍ کېږي او ونې او بوټي راشنه کېږي. او قرآن په ګڼ شمېر آیتونو کې په باران سره د مړې ځمکې په راژوندي کېدو استدلال کوي او وايي چې تاسو به هم دغسې بيا راژوندي کېږئ. دا ځو آیتونه ئې مثالونه دي:

وَ هُوَ الّذی یُرسِلُ الرِّیحَ بُشرا بَینَ یَدَی رَحْمَتِه حَتی إذَا أقَلّت سَحَاباً ثِقَالاً سقْنَهُ لِبَلَد مَّیّت فَأنزَلْنَا بِه الْمَاءَ فَأخْرَجْنَا بِه مِن کلِّ الثّمرَتِ کَذَلِك نخْرِجُ الْموتی لَعَلّکُمْ تَذکرُونَ * الاعراف:۵۷

او دا خو الله دئ چې بادونه د خپلې پیرزوینې نه مخکې د زېرې په څېر رالېږي، ترهغه چې درنې وربځې پورته کړي، مړه ښاتوبې ته ئې بیايو، نو پدې سره اوبه رانازلوو، بيا پدې سره هرراز میوې راباسو، همداراز به مړي راباسو، ښائي پند واخلئ.

وَ اضرب لهُم مّثَلَ الحَیٰوة الدُّنیَا کَمَاءٍ أنزَلْنَهُ مِنَ السمَاء فَاخْتَلَطَ بِه نَبَات الْأرْضِ فَأصبَحَ هَشِیماً تَذرُوهُ الرِّیحُ وَ کانَ اللّهُ عَلی کلِّ شیءٍ مُّقْتَدِراً * الکهف:۴۵

دوی ته د دنیوي ژوند مثال بیان کړه، د هغو اوبو په څېر چي له آسمانه ئې رانازل کړو، د ځمکي بوټي پرې ګڼ کړو، بیا داسي خس شي چي بادونه ئې شیندي او الله په هر څه ځواکمن دی.

اللّهُ الّذی یُرْسِلُ الرّیَحَ فَتُثیرُ سحَاباً فَیَبْسطهُ فی السمَاءِ کَیْف یَشَاءُ وَ یجْعَلُهُ کسفاً فَترَی الْوَدْقَ یخْرُجُ مِنْ خلَلهِ فَإِذَا أصاب بِهِ مَن یَشاءُ مِنْ عِبَادهِ إِذَا هُمْ یَستَبْشِرُونَ*

الروم: ۴۸

الله هغه ذات دئ چي بادونه رالېږي، ورېځي وهڅوي، بیا چي څنګه ئې خوښه وي په آسمان کي ئې خورې کړي او ټوټې ټوټې ئې کړي، بیا ګورې چي څاڅکي ئې له منځه راوځي، نو چي له خپلو بندګانو نه ئې چا ته ورسوي ناڅاپه پرې خوښ شي.

وَ اللّهُ الّذی أرْسلَ الرِیَحَ فَتُثیرُ سحَاباً فَسقْنَهُ إِلی بَلَدٍ مّیِتٍ فَأحْیَیْنَا بِهِ الأرْض بَعْدَ مَوْتها کَذَلِك النُشورُ*

فاطر:۹

او الله هغه ذات دئ چي بادونه ئې راولېږل، چي هغوی ورېځي وخوځولې، نو د مړه ټاټوبي په لور مو بېولې، بیا مو مړاوې ځمکه له مرګه وروسته بیا پرې راژوندۍ کړه، "د قیامت د ورځي" نشور او" بیاراژوندي کول به همداسي وي.

- د قسمونو په ځواب کي دوه خبري شوې: له تاسو سره شوې وعده ربښتونې ده. او"دین: د قیامت د ورځي مکافات او مجازات" واقع کېدونکی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د قسمونو په سر کي د بادونو د شيندلو او خورولو صفت ته اشاره شوې او په پاى کي د تقسيم او وېشلو صفت، لومړئ صفت ئې د قيامت په ورځ د دې دنيا د ختمېدو له صحنې سره او وروستى صفت ئې د مکافات او مجازات له قضيې سره اړخ لګوي، شيندونکي بادونه طوفانونه راولاړوي او تقسيموونکي بادونه هرچا او هري سيمي ته خپله مناسبه برخه لېږدوي، يو پدې دلالت کوي چي په يوه ستر ورانوونکي طوفان سره به دا دنيا ختمېږي او بل پدې چي له هرچا سره به مناسبه معامله ترسره کېږي او مکافات مجازات به تحقق مومي.

زه ورېځي ګورم چي په آسمان کي سره تقسيم شي، په بېلو بېلو لارو رواني شي، هري خوا ته يوه مناسبه برخه وخوځېږي، په غرونو ډېري واوري ووروي او په آوارو ځمکو د ضرورت په اندازه باران، هلته ډېرو واورو ته ضرورت دئ تر څو کافي مقدار ذخيره شي او بيا په دوبي کي ورو ورو ويلي شي او د چينو، کاريزونو او ويالو په بڼه کي وبهېږي او په هغه وخت کي انسان، حيوان او نبات خړوبه کړي چي بارانونه نه ورېږي، خو په آوارو سيمو کي باران ته اړتيا زياته وي او ورېځي همدا کار کوي!!

که لدې سره سره چي قرآن د نومړو قسمونو شرح او تفسير زمونږ مخي ته ږدي، څوك راپورته شي او له خپلي رأيي او خيال نه دغو قسمونو ته داسي تعبير وړاندي کړي چي نه له قرآن نه ورته څه دليل لري او نه د قسمونو او ځواب ترمنځ ئې ارتباط ښودلی شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو پر قرآن د ايمان تقاضا خو دا ده چي داسي تعبيرونو ته هيڅ اعتناء ونکړو.

د همدې سورې په اووم آيت کي په آسمان لوړه شوې او فرمايي:

وَ السمَاء ذَات الحُبُك *
قسم په آسمَان د لَارو خاوند.

او ورپسې د نومورړي قسم دا ځواب راځي:

إنّكم لَفِى قَوْلٍ مخْتَلف *
يقيناً چي تاسو په مختلفي وينا کي ياست.

د قسم او ځواب ترمنځ ئې د ارتباط په اړه له څه ويلو نه مخکي بايد څو ټکي واضح شي:

- د آسمان دا صفت چي د لارو خاوند دی، بايد داسي څرګند صفت وي چي د قرآن هر مخاطب ته قابل درك او قابل فهم وي.
- پدې صفت استدلال سره بايد دا خبره ثابته کړی شي چي د بياژوندون په اړه د مخالفينو باور د حقيقت خلاف دئ.
- که لږ دقت وکړو نو په آسمان کي يوازي هغه لاري په نظر راځي چي ستوري او آسماني اجرام پرې درومي، له هغو لارو نه پرته چي د آسمان د هر ستوری لپاره بېله بېله ټاکلې شوې او هر ستوری يوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوا بلي خوا ته له انحراف نه پرته پکي درومي، نوري لاري نشو ليدلی.

قرآن د لمر او سپوږمۍ په هکله وايي چي هر يو په خپل خاص فلك او مدار کي درومي:

وَ هُوَ الّذی خَلَقَ الّیْلَ وَ النهَارَ وَ الشمْس وَ الْقَمَرَ کلٌ فی فَلَكٍ یَسبَحُونَ * الانبياء: ۳۳

او الله هغه ذات دئ چي شپه، ورځ، لمر او سپوږمۍ ئې پيدا کړل، هر يو په خپل فلك کي خوځي.

- پدې خور او ستر آسمان کي، دا دقيق او کلك نظم، دا بې شمېره ستوري چي هر يو ئې په خپل خپل مدار کي ساتل کېږي، له تصادم او ټکراو نه ئې مخنيوي کېږي او نه پرېږدي چي ستر ستر ستوري واړه واړه جذب کړي، يو د بل په مدار کي داخل شي او هر څه سره ګډ وډ شي، پدې دلالت کوي چي پدې عالم کي نظم حاکم دئ، خوشی او بيهوده او بې هدفه ندی پيدا شوی، خپلي مخي ته ندی پرېښودل شوی، دا ټول داسي واکمن ذات اداره کوي چي هرڅه ئې په واك کي دي او په هر څه قادر دئ.

د دې شرحي نه وروسته د قسم او ځواب ترمنځ ئې تړاو په ډېره آساني موندلی شو. له قيامت نه منکر کسان چي په څه باور لري او د دې باور له مخي څه وايي، دا له هغه څه سره اختلاف لري چي لدې منظم او ستر آسمان نه هر سترګور انسان او هر د عقل او پوهي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوندئي ترلاسه کوي، دا په يوه څه دلالت کوي او دوی د دې خلاف بل څه وايي، دوی عالم بې هدفه، بې مقصده، نامنظمه، خپلې مخې ته پرېښودل شوې مجموعه ګڼي، چې نه خالق لري او نه واکمن او ځواکمن ساتونکی او اداره کوونکی!! خو آسمان او د آسمان پدې بې شمېره لارو باندې تلونکي ستوري د دې بې بنسټه تصور خلاف په بل څه حکم کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

النجم

دا عالم تلپاتې ندئ، د پای یوه ورځ لري

د النجم په مبارکې سورې کې د ستورې په هغه حالت لوړه شوې چې پرېوزي او همدا د عالم د ختمېدو نښه ګڼل شوې:

وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى *
قسم په ستوري چې کله ناڅاپه پرېوزي.

ورپسې ویل شوي چې:

مَا ضلَّ صاحِبُکمْ وَ مَا غوَى *
ستاسو ملګري نه لاره ورکه کړې او نه بې لاري شوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَ مَا يَنطِقُ عَنِ الهَوَی *
او نه له خپلي نفسي هوی هوس نه خبري کوي.

إِنْ هُوَ إِلا وَحْیٌ يُوحَی *
دا نده مگر وحي شوې د وحي خبره.

د قسم او ځواب ترمنځ ئې د ارتباط موندلو لپاره ترټولو د مخه بايد څو خبرو ته پام وکړو:

- د مکې مشرکينو پيغمبر عليه السلام ته د ده د کومی خبري په وجه ويل چي "ضل و غوي: لار ئې ورکه کړې او بې لاري شوی"؟
- آيا پدې سورې يا ټول قرآن کي دغه خبره موندلی شو؟ دلته خو قرآن وايي چي دا د ده خپله خبره نده، بلکه د الله له لوري د وحي خبره ده، تاسي هسي د دې خبري په وجه ده ته بد او رد وايئ.
- د ستوري ناڅاپي پرېوتل، نه آرام غروب، څنگه پدې شهادت ورکوي چي د ده دا خبره رښتيا ده؟

د دې سورې په پای کي له**۵۷** آيت نه تر **۶۰** آيت پوري لولو چي:

أَزِفَت الآزِفَةُ * لَيْس لَهَا مِن دُونِ اللّه كاشِفَةٌ * أَفَمِنْ هَذَا الحَدِيث تَعْجَبُونَ * وَ تَضحَكُونَ وَ لا تَبْكُونَ *
نږدې راتلونکې رانږدې شوه، له الله پرته بل څرگندونکی ورته نشته، نو آيا لدې خبري تعجب کوي او خاندي او ژاړي نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

لدې آیتونو نه په څرګنده معلومېږي چې قریشو د پیغمبر علیه السلام پدې خبرې تعجب کولو او په استهزاء او تمسخر سره به ئې هغه ردوله چې ده ورته ویل: د قیامت ورځ رانږدې شوې، دا دنیا به له منځه ځي او ټول به د حساب او کتاب او د جزا او سزا عالم په لور درومو. په قرآن کې دې ته ورته ګڼ شمېر آیتونه همدا مطلب په ګوته کوي چې قریشو ته د پیغمبر علیه السلام په ټولو خبرو کې د زیاتې حیرانتیا او تعجب خبره دا وه چې قیامت به راځي، د نړۍ دا موجود نظام به له منځه ځي، بله دنیا، له ځانګړي نظام سره به راځي، مړه به راژوندي کېږي او د خپلو عملونو سزا او جزا به ګوري، پدې خبرې پورې به ئې خندل او د همدې خبرې په وجه به ئې کله پیغمبر ته مجنون ویل او کله ضال.

خو دا خبره چې د ستورې ناڅاپې پرېوتل څنګه د د غې ورځې راتګ په ګوته کوي او څنګه د دې ورځې په اړه د پیغمبر علیه السلام د وینا په ارتباط د قریشو ناروا دریځ ردوي، ځواب ئې دا دی:

د یوه ستورې ناڅاپې پرېوتل، له خپل ټاکلي مسیر نه وتل او په لایتناهې فضاء کې ورکېدل، داسې دئ لکه له یوې سترې ماڼۍ نه چې یوه خښته راپرېوځي او ځمکې ته په رارسېدو سره ذره ذره شي، د همدغې یوې خښتې راپرېوتل، دا په ګوته کوي چې دا ماڼۍ زړه شوې، نورې خښتې به ئې هم یو په بل پسې راپرېوځي او یوه ورځ به دا ټوله ماڼۍ رانسکورېږي. نو اوس که څوک د پیغمبر علیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

السلام دا وینا چي قیامت رانږدې شوی، نه مني او د ده په هکله وایي چي یا غلط شوی یا قصداً دا غلطه خبره کوي، پداسي حال کي چي دا د ده خپله خبره نه ، بلکه د الله له لوري د وحي خبره ده او د ستورو نابېره پرېوتل د هغې پر حقانیت شهادت ورکوي، آیا دا کس له خپل عقل سره جفا نه کوي؟ آیا له څرګند دلیل نه انکار نه کوي؟ آیا د دوی په عقل او عمدي انکار ژړا نده پکار؟ أَفَمِنْ هَذَا الحَدِيثِ تَعْجَبُونَ * وَ تَضحَكُونَ وَ لا تَبْكُونَ * نو آیا لدې خبرې تعجب کوئ او خاندئ او ژاړئ نه؟

د دې تعبیر په تائید کي دوه اساسي دلایل په همدې سورې کي راغلي:

- د "هوی" لغوي معنی ناڅاپي پرېوتل دي نه د معمول مطابق غروب. دا پرېوتل د قیامت د نږدې کېدو نښه کېدی شي نه بل څه.
- د سورې په ۵۷ آیت کي د قیامت ورځ د " الآزِفَةُ: نږدې راتلونکې" په نامه یاده شوې او ویل شوي چي رانږدې شوې ده، لدې نه په څرګنده معلومېږي چي اصلي موضوع د قیامت رانږدې کېدل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الصافات

د ځمکي او آسمانونو پیدا کوونکی او پالونکی یو دی

د پورتنۍ مدعا د اثبات لپاره د الصٰفٰت په مبارکي سورې کي په دغو شیانو لوړه شوې:

وَ الصٰفّٰت صفًّا *
په لیکه شوو لیکه کېدونکو قسم.

فَالزّٰجِرٰتِ زَجْراً *
بیا په ربټلو سره ربټونکو باندي قسم.

فَالتّٰلِیٰت ذِکْراً *
بیا د ذکر لپاره په ورپسې راتلونکو قسم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له قسمونو نه وروسته ویل شوي:

إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَوَٰحِدٌ * رَّبُّ السَّمَوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا وَ رَبُّ الْمَشَٰرِقِ *

بې شکه چې ستاسو رب یو دی. هماغه د آسمانونو رب، د ځمکې رب او د هرهغه څه رب چې د دوی دواړو تر منځ دي.

د قسمونو د توضیح او له ځواب سره ئې د ارتباط په اړه څو خبرو ته توجه ولرئ:

o دلته د "مقسم به" درې صفات ذکر شوي: الصافات: صف تړونکي، الزاجرات: رټونکي او التالیات: ورپسې راتلونکي. د دې الفاظو اطلاق په ډېرو شیانو کېدی شي، خو پدې پوهېدل چې دلته د هر یوه دقیقه معنی څه ده او د څه لپاره کارول شوی، دا باید د لغت په کتابونو کې نه بلکه په خپله په قرآن کې، په دغو آیتونو او په همدې سوره کې ولټوو.

o د دوو وروستنیو آیتونه په سر کې د "فاء" توري دا مطلب په ګوته کې چې دا دواړه له مخکنې سره تړلي دي او په ټولو کې د یوه شي په اړه خبره روانه ده، الصافات، الزاجرات او التالیات د یوه شي درې حالتونه او صفات دي.

o دا شیان باید د قرآن د نورو قسمونو په څېر هر مخاطب ته څرګند شیان وي او دا ادعا ثابته کړي چې ستاسو رب یو دی، د آسمانونو، ځمکې او پدوي کې د هرڅه رب دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

o د قرآن په څو آیتونو کي ستوري د رڼونکو په نامه یاد شوي.

o په قرآن کي د سپوږمۍ په هکله ویل شوي چي دا ورپسې راتلونکې ده، په شپه کي د لمر له پرېوتو وروسته راڅرګنده شي، ستوري هم د سپوږمۍ په څېر په شپه کي ورو ورو راڅرګندېږي.

o د ستورو په لیدو سره انسان د دې عالم په عظمت او ستروالي پوهېږي، د ورځي لخوا انسان یوازي خپله ځمکه او په آسمان کي لمر ګوري، خو چي شپه شي او ستوري راڅرګند شي نو هلته پدې پوه شي چي دا عالم څومر ستر او خور دی، همدا ستوري ده ته خپل رب ورپه یاد کړي، په حقیقت کي ستوري د الله د یادولو سبب کېږي. د المرسلات په سوره کي بادونه د "الملقیات ذکراً" په صیغه سره د الله د ذکر القاء کوونکي ګڼل شوي او دلته ستوري د الله د ذکر موجب.

o که پدې عالم کي سترګي ورغړو او دا ولټوو چي په یوه لیکه کي لیکه کېدونکي، رڼونکي او ورپسې راتلونکي به څه وي، نو ستوري مو مخي ته ودرېږي، د شپې لخوا په آسمان کي یوه لویه لیکه ګورو چي د ستورو او کهکشانونو مجموعه ده او د آسمان ټول ستوري په حقیقت کي د همدې لوئي لیکي اجزاء دي، زمونږ ځمکه، لمر او شمسي نظام هم د دغي لیکي اجزاء دي. همداراز د آسمان په یوه او بله ګوښه کي د شهاب ثاقب په واسطه د رڼلو صحنې ګورو. او متوجه کېږو چي ستوري ورو ورو رابرسیره کېږي، ځیني د تیاري له زیاتېدو سره سم راڅرګندېږي او ځیني نور د شپې په سر کي نه وي وروسته راپورته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

o له قسمونو او ځواب نه وروسته دوه آيتونه داسي راغلي چي په ډېر وضاحت سره ښيي چي په لومړنيو آيتونو کي ستورو ته اشاره شوې: آيتونه دا دي:

إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ* وَ حِفْظاً مِّن كُلِّ شَيْطَٰنٍ مَّارِدٍ*

دا موږ يو چي د دنيا آسمان مو په ستورو ښايسته کړی او له هر متمرد شيطان نه د ساتني لپاره "مو ګمارلي"

o لدغو ټولو خبرو نه په ډاګه معلومېږي چي په لومړيو دريو آيتونو کي د ستورو دريو صفاتو ته اشاره شوې.

o دغه د آسمان بې شمېره ستوري چي په يوې عظيمي ليکي کي تنظيم شوي، هر يو ئې په خپل مدار او فلك کي په منظم طور خوځي، طلوع او غروب ئې منظم، نه يوه شېبه وروسته مخکي کېږي او نه يو له بل سره تصادم کوي، دا شهادت ورکوي چي د ځمکي او آسمانونو رب يو دی. دا استدلال قرآن په بل ځای کي هم کوي او وايي: که په ځمکه او آسمان کي له يوه الله پرته متعدد خدايان وی نو حتماً دواړه تباه کېدل او دا موجود نظم متلاشي کېدو او تباهي خوربده. نظم، يووالی، له تصادم او ټکر نه مخنيوی، هرڅه په خپل خپل ځای کي ساتل او خپل خپل کار ترې اخيستل دا ثابتوي چي دا هرڅه د واحد ځواکمن ذات په اداره کي دي.

په تفسيرونو کي د دغو قسمونو په اړه د ډېرو مختلفو آراوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاهد یو ، که څه هم اختلاف په خپله پدې دلالت کوي چې پدې هکله موثق روایت نشته، خو په ځینو تفسیرونو کي پداسي روایاتو استناد گورو چي نورو هغه ضعیف گڼلي. د اختلاف یوه وجه دا ده چي له "التالیات" نه د تلاوت کوونکو معنی اخیستل شوې، حال دا چي دلته د "ورپسې راتلونکو" معنی افاده کوي، لکه څنگه چي د الشمس د سورې په دوهم آیت کي وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا*: قسم پدی سپوږمۍ چي ورپسی شي، د "تلا" لفظ ترشا راتگ افاده کوي.

o که دا ټول آراء د یوه بل څنگ ته کېږدئ او قضاوت وکړئ نو دا درته جوته کېږي چي ترټولو دقیق او په قرآن مستند تفسیر همدا پورتني تفسیر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

یس

قرآن په خپله د دې خبرې د اثبات لپاره کافي دئ چې دا مبارك كتاب د الله له لوري رالیږل شوی

د یٰس په مباركې سورې كې په قرآن لوړه شوې:

وَ الْقُرْءَانِ الحَكِيمِ *
قسم په حكيم قرآن.

د قسم ځواب دا دی:

إِنَّك لَمِنَ الْمُرْسلِينَ * عَلى صِرَطٍ مُّستَقِيمٍ * تَنزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ *
بې شكه ته له پیغمبرانو څخه یې، په مستقيمې لارې برابر، د عزتمن رحیم خدای رالیږنه.

په څو نورو سورتونو كې هم دې ته ورته په قرآن لوړه شوې، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو کي ځواب ورته دی او پدې تأکید شوی چي دا کتاب د الله له لوري دی، د دې کتاب په اړه د پیغمبر کار لدې پرته بل څه ندی چي هغه په امانت سره خلکو ته ورسوي، هغه فقط یو امین استاځی دی. لکه چي د الزخرف په سوره کي راځي:

وَ الْکتَبِ الْمُبِینِ*
قسم پدې ځرگند کتاب.

او ځواب ئې دا:

إِنَّا جَعَلْنَهُ قُرْءَناً عَرَبِیًّا لَّعَلَّکمْ تَعْقِلُونَ*
یقیناً چي مونږ دا یو عربي قرآن گرځولی ترڅو تاسو تعقل وکړئ.

یعني دا مبین کتاب مونږ لیږلي، دا د محمد علیه السلام په خپلو افکارو مشتمل کتاب ندئ، د الله کتاب دئ، په عربي کي ئې راتگ تاسو پدې شك مبتلا نکړي چي مبادا د محمد عربي علیه السلام خپل کتاب وي، دا خو د دې لپاره مونږ په عربي کي لیږلی چي تاسو ئې په مطلب پوه شئ. د دې مبین کتاب هرڅه شهادت ورکوي چي الله رالیږلی.

د الدخان په سوره کي راځي:

وَ الْکتَبِ الْمُبِینِ *
قسم پدې ځرگند کتاب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب ئې دا دی:

إِنَّا أَنزَلْنَهُ فِى لَيْلَةٍ مُّبَرَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ *
یقیناً مونږ هغه په یوې مبارکې شپې کې نازل کړ، یقیناً چې مونږ خبرداریٔ ورکوونکي یو.

او د "ق" په سورې کې راځي:

وَ الْقُرْءَانِ الْمَجِيدِ *
قسم په باعظمته قرآن.

ځواب ئې دا دی:

بَلْ عَجِبُوا أَن جَاءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ فَقَالَ الْكَفِرُونَ هَذَا شَىْءٌ عَجِيبٌ *
خو دوی پدې تعجب وکړ چې په خپله لدوی څخه یو پیغمبر ورته راغی، نو کافرانو وویل: دا خو عجیب شی دیٔ!!

او د "ص" په سورې کې راځي:

وَ الْقُرْءَانِ ذِى الذِّكْرِ *
په پند لرونکې قرآن قسم.

چې ځواب ئې دا دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بَلِ الّذینَ کَفَرُوا فی عزّةٍ وَ شقَاقٍ *
خو کافران په غرور او مخالفت کې دي.

پدې ټولو قسمونو کې دا ویل شوي چې د قرآن عظمت او شأن، د قرآن حکیمانه لارښوونې، ذکر او پند ئې، پدې شهادت ورکوي چې محمد علیه السلام د نورو پیغمبرانو په څېر یو پیغمبر دی، د ده د پیغمبرۍ د اثبات لپاره قرآن کافي دی، د ده لار سمه ده او د عزیز رحیم خدای له لوري ښودل شوې لار ده. که څوک قرآن ته رجوع وکړي، په شفاف او صاف ذهن سره هغه مطالعه کړي، په هغه کې د ژور حکمت نه ډکو لارښوونو ته ځیر شي، حکیمانه دعوت ته ئې دقیقاً پام وکړي، علمي څېړنې ئې او د طبیعت په اړه د هغه دقیق او عمیق علمي بحثونو ته ځیر شي او بیا دا کتاب د یوه ستر لیکوال، لوی عالم، معروف حکیم او نومیالي محقق له کتاب او لیکنې سره مقایسه کړي، ډېر ژر او په آسانۍ به پوه شي چې د کوم انسان له خوا د قرآن جوړېدا محال ده، خبرې ئې، لارښوونې ئې، مواعظ ئې، پرېکړې او قضاوتونه ئې، احکام او قوانین ئې، استدلال ئې، د طبیعت او هستۍ په هکله دقیق علمي بحثونه ئې، دا ټول په څرګنده توګه ښیي چې دا یوه پیغمبر ته د الله له لوري ورکړې شوی کتاب کېدی شي نه د یوه انسان د ذهن زېږنده، که هرڅومره انسان پوه وي او د ډېر اوچت نبوغ خاوند، دا ورته ممکنه نده چې دا سې کتاب جوړ کړی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الواقعة

قيامت به هرومرو راځي

د الواقعة په سورې کې هم، د النجم د قسم په څېر، د قيامت د اثبات لپاره د ستورو په مواقع باندې لوړه شوې:

فَلا أُقْسِمُ بِمَوَٰقِعِ النُّجُومِ * وَ إِنَّهُ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ* إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ *
نو نه، د ستورو په موقعيتونو لوړه کوم او دا خو يقيناً چې ستر قسم دئ که پوه شئ، بې شکه چې دا عزتمن قرآن دی، په مکنون کتاب کې، له پاکانو پرته ئې بل څوک نشي مس کولی، د رب العالمين له لوري نازل شوی.

د الواقعة سوره له سر نه ترپايه د قيامت د سترې واقعې په اړه تفصيلي بحث کوي، لدې قسم نه مخکې د قيامت د منکرينو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب کي چي ويل به ئې آيا مونږ به له هغه وروسته بيا راژوندي کېږو چي په خاورو او هډوکو بدل شو او آيا زمونږ مخکني پلرونه به هم راژوندي کېږي؟ دوی ته ويل شوي، هو؛ تاسو او ستاسو پلرونه به ټول هغي معلومي ورځي ته راغونډ کړی شئ، بيا ورته ويل شوي: تاسو خو مونږ پيدا کړي يئ، ولې بيا ژوندون رښتيا نه ګڼئ؟! ورپسې د بيا ژوندون په اړه څو مهم دلايل وړاندي کوي:

- دا ستاسو د مني نطفه تاسو په يوه ژوندي مخلوق بدلوئ که الله؟
- دا په ځمکي کي شيندلې او کرل شوې دانه تاسو د بوټي په څېر رازرغونوئ که الله؟
- دا له وربېځو نه اوبه تاسو رانازلوئ که الله؟
- که الله وغواړي چي بارانونه ونشي او په بحر کي ستاسي اوبه همداسي تروې پرېږدي، څوك به باران ووروي او څوك به دا د بحر تروې اوبه خوږې کوي؟
- تاسو چي اور بلوئ، دا د سوند ونه او بوټی ئې تاسو پيدا کړی که الله؟

څوك چي دا حقايق په خپلو سترګو ګوري، څنګه د بيا ژوندون خبره ورته ګرانه او د نه منلو برېښي؟ څنګه هغه ذات لدې عاجز ګڼي چي دا ټول ستر ستر کارونه د ده په اراده ترسره کېږي؟

لدي نه وروسته د ستورو په مواقع لوړه شوې، ګورئ چي هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستورى ځانته بېل بېل مدار لري، پدې مدار كي په منظم طور، يوې خوا بلي خوا ته له انحراف نه پرته خوځي، له يوې شېبې وروسته مخكي كېدو پرته طلوع او غروب كوي، دا بې حسابه ستوري، پدې بې انتهاء فضاء كي،دا ټول څوك اداره كوي؟ څوك هريو په خپل مدار كي ساتي؟ آيا د دې خور او پراخ عالم ساتونكى او اداره كوونكى ذات لدې نه عاجز ګڼئ چي تاسو بيا راژوندي كړي؟

د قرآن په ډېرو نورو آيتونو كي هم دې ته ورته ويل شوي چي آيا د دې آسمانونو پيدا كول ګران دئ كه ستاسو بياژوندي كول؟ لكه چي فرمايي:

ءَ أنتُمْ أشدُّ خَلْقاً أمِ السمَاءُ بَنَاهَا * النازعات: ۲۷

آيا ستاسو پيدا ايښت ګران كار دئ كه آسمان چي جوړ ئې كړ؟

لَخَلْقُ السموَت وَ الأرْضِ أكبرُ مِنْ خَلْقِ النّاسِ وَ لَكِنّ أكْثرَ النّاسِ لا يَعْلَمُونَ * غافر: ۵۷

د آسمانونو پيدا ايښت د خلكو تر پيدا ايښت نه ډېر ستر او لوى كار دئ خو اكثر خلك نه پوهېږي.

لدې شرحي نه وروسته د دغه قسم او ځواب ترمنځ د ارتباط په څرنګوالي پوهېدل آسانه دي او هغه دا چي:

قرآنكريم وايي چي الله تعالى به مړي بياراژوندي كوي، د آسمانونو دا بې شمېره ستوري چي هر يو ئې په خپل مدار كي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساتل کېږي پدې شهادت ورکوي چي دا عالم يو قدير او ځواکمن ساتونکی او پالونکی لري، قرآن د همدغه رب العالمين له لوري رالېږل شوی، دغه قرآن چي د کومي خبري دعوی کوي د ستورو مواقع د هغه په حقانيت شهادت ورکوي، خو پدې قرآن هغه څوك پوهېدی شي او د هغه اسرارو ته ئې لاس رسي چي پاك وي، ناپاکان، چي افکار ئې گنده وي، عزائم ئې گنده وي، د زړه او دماغ سلول سلول ئې له گنده رزق روزي نه جوړ شوی وي، هغوی د قرآن په حقايقو له پوهېدو عاجز دی، له قيامت نه د دوی د انکار وجه دا نده چي کافي او قانع کوونکي دلايل ئې مخي ته ندي ايښودل شوي، قرآن کافي دلايل ندي وړاندي کړي يا پدې عالم کي خواره دلايل د منکرينو د قانع کولو لپاره کافی ندي، برعکس د دوی گندگي، گنده زړه او دماغ او گنده افکار او عزائم پدې حقيقت باندي د باور او ايمان مانع گرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

القلم

د قرآن او هر ليکوال د کتاب ترمنځ ژور تفاوت دا ښيي چي دا د الله کتاب دی.

د القلم د مبارکي سورې په لومړي آيت کي په قلم او هغه څه چي دوی ئې ليکي لوړه شوې او ورپسې پيغمبر عليه السلام ته ويل شوي چي ته د خپل رب د پيرزويني په وجه مجنون نه يې:

وَ الْقَلَمِ وَ مَا يَسطرُونَ *
قسم په قلم او په هغه څه چي دوی ئې ليکي.

مَا أنت بِنِعْمَةِ رَبِّك بِمَجْنُونٍ *
ته د خپل رب د نعمت په وجه مجنون نه يې.

لدي د مخه چي دلته د قسم او ځواب ترمنځ ئې په ارتباط پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو او دا توضیح کړو چي څنگه "قلم" او "هغه څه چي دوی ئې لیکي" پدې خبري شهادت ورکوي چي پیغمبر علیه السلام لکه څنگه چي د ده دښمنان وایي مجنون ندي، باید څو خبرو ته پام وکړو:

- قریشو هغه وخت د پیغمبر علیه السلام په خلاف ناروا او ظالمانه تبلیغات پیل کړل چي ده قرآن ته راوبلل، لدې د مخه ئې هغه ته په ډېره درنه سترگه کتل، د ده راتلونکې او د ده په وجه ئې د ټول قوم راتلونکې ډېره روښانه گڼله، د هر چا دا طمع وه چي دی به ستر لاربنود او د ولس ناجي وي، خو کله چي دی په پیغمبري مبعوث شو، په ټولني کي په خور فساد، ظلم، شرك او جهل ئې اعتراض وکړ او خلك ئې د یوه الله بندگي ته راوبلل، لده سره مخالفتونه پیل شوو او دښمنان ئې په عداوت او عناد کي هومره مخکي ولاړل چي دی ئې په جنون او لیونتوب متهم کړ!!
- په دوهم آیت کي دغي خبري ته اشاره شوې او پیغمبر علیه السلام ته په خطاب کي ویل شوي: ستا رب تا ته خپل ستر نعمت پیرزو کړ او دا قرآن چي د الله لوی نعمت دئ تا ته درکړی شو اوس د دغه نعمت په وجه ستا دښمنان تا ته مجنون وایي، دا خو نه ښائي چي قرآن ته د بلني او دعوت په خاطر تا ته مجنون وویلي شي.

د دغو خبرو له توضیح نه وروسته د قسم او ځواب ترمنځ ئې د ارتباط په اړه باید وواېو:

هر قلم چي د قلم له پیدابښت نه ترنن پوري څه لیکلي، تاسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اي قريشو چي څه ليکي، دا ټول له هغه قرآن سره مقايسه کړئ چي محمد عليه السلام راوړی، بيا د دې کتاب او د راوړونکي په هکله ئې قضاوت وکړئ او وګورئ چي تاسو لدې سره په مخالفت کي څومره ستره جفا او ظلم کوئ، مخصوصاً چي د همدغه عظيم الشأن قرآن په وجه "چي د هيڅ قلم او د هيچا ليکنه ورسره برابري نشي کولی" تاسو ده ته مجنون وايياست، څومره ظالمانه قضاوت!! څومره په حق تلفي او حق دښمني ولاړ قضاوت!!

له بعثت نه مخکي هيچا د پيغمبر عليه السلام په خلاف تبليغات نه کول، هرچا ستايو، هغه ئې امين، صادق او پوه انسان ګڼلو، د ده په لوړ شخصيت ئې اعتراف کولو، هرچا لده نه او د ده مستقبل ته ډېر توقعات لرل، خو له بعثت نه وروسته کله چي الله پرده فضل وکړ او د قرآن په څېر ستر نعمت ئې ورکړ او ده قرآن د خلکو مخي ته کيښود او هغه ته ئې راوبلل، نو د خلکو له کيني، دښمني او عداوت سره مخامخ شو، هغو کسانو چي لدې د مخه ئې د ده ستايني کولی اوس ده ته مجنون وايي!! الله تعالي پدې آيتونو سره له يوې خوا ده ته اطمئنان ورکوي چي پرتا باندي د قرآن نزول او تا ته چي د الله له لوري کومه دنده درکړی شوې دا خو د الله لوی فضل دی، پر تا هم او ستا پر قوم هم، د دوی تبليغاتو ته له اعتناء پرته خپل مأموريت ترسره کړه، له بلي خوا د ده مخالفينو قريشو ته وايي چي د پيغمبر عليه السلام دعوت، د روښانه راتلونکي په اړه د ده اميدونه، د خپلي مبارزې د حتمي بري په هکله د ده ډاډ، هسي احساسات او جذبات او له ليونتوبه ډك توقعات ئې مه ګڼي او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخالفت او دښمني ئې لاس واخلي. کوم څه چې تاسو د ده په خلاف دښمني ته هڅوي هغه په حقیقت کې د الله يو ستر نعمت دی، د ده لپاره هم او ستاسو لپاره هم، عجیبه ده چې دغه قرآن، دا د الله ستر نعمت، دا چې هیڅ قلم په لاس لیکوال ئې سیالي نشي کولی، ستاسو د مخالفت سبب شوی!!

د دې قسم په اړه مزید تفصیلي او دقیق بحث د القلم د سورې په تفسیر کې وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحاقة

د پیغبر لوړ شخصیت د ده د صداقت نښه ده

د الحاقة سورې په ۳۸ او ۳۹ آیتونو کي په "ما تبصرون: څه چي ويني ئي" او " ما لاتبصرون: څه چي نه ئې ويني" لوړه شوې او ورپسې ويل شوي:

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسولٍ كَرِيمٍ *
بې شكه چي دا حتماً د مخور رسول وينا ده.

مخكي لدې چي د قسمونو او ځواب ترمنځ ارتباط تشريح شي بايد څو خبري توضيح كړو:

- په " مَا لا تُبْصِرُونَ : څه چي نه ئې ويني" باندي قسم، يو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو دوو قسمونو څخه دئ چي په نامرئي شيانو لوړه شوې، دلته په نه ليدل شوو او د القيمة په سوره کي د قيامت په ورځ او دا د قرآن د عمومي قاعدې خلاف برېښي، خو دا بايد وګورو چي آيا پدې دوو مواردو کي واقعاً عمومي قاعده نه ده مراعات شوي او که نه، دا هم د عمومي قاعدې مطابق ده خو په سطحي نظر بېل برېښي؟

- دا هم بايد وګورو چي آيا له "ما تبصرون" او " ما لاتبصرن" نه ټول شيان په عام طور له کومي استثناء پرته مراد دي، که نه د کلام مخکني يا وروستني برخه ئې محدودوي او په خاصو شيانو کي ئې راخلاصه کوي؟
- له قسمونو نه ورسته آيتونه پدې مطلب تأکيد کوي چي دا د يوه مخور پيغمبر وينا ده، نه د شاعر وينا ده او نه د کاهن، د رب العالمين له لوري رالېږل شوی قول دی:

> إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ * وَ مَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلاً مَّا تُؤْمِنُونَ * وَ لا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ * تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَلَمِينَ *
>
> بي شکه چي دا حتماً د مخور رسول وينا ده او د شاعر وينا نده، ستاسو باور کول لږ دي او نه هم د کاهن وينا ده، ستاسو پند اخيستل لږ دي، د رب العالمين له لوري رالېږل شوی دی.

او ورپسې وايي: که ده له خپلي خوا څه ويلي وی او هغه ئې الله ته منسوب کړی وی، نو الله حتماً داسي کار جدي نيولو او حتماً ئې هغه ته سخته سزا ورکوله، لدې نه په ځرګنده معلومېږي چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قسمونه هم د پیغمبر علیه السلام په اړه دي او له "ما تبصرون" او " ما لاتبصرن" نه هم د ده د شخصیت څرګندي او ناڅرګندي برخي مراد دي.

- دا صحیح نه ده چي د یوې عامي خبري نطاق، د هغې نه مخکي او وروسته کلام ته له پام نه پرته، هر څه ته عام وګڼو.
- دا هم یوه اشتباه ده چي د یوه کلام یوه برخه د ورته برخو او د عمومي قاعدې خلاف تعبیر کړو. پداسي حال کي چي د قرآن په ټولو قسمونو کي په ډېرو څرګندو او واضح شیانو لوړه شوې دا صحیح نده چي یو دوه قسمونه دي داسي تعبیر شي چي لدې عمومي قاعدې سره تصادم کوي.
- د دې مطالبو په پام کي نیولو سره د قسمونو او ځواب ترمنځ ئې ارتباط ډېر په آساني درك کولی شو او هغه دا چي: دلته قریشو او د قرآن ټولو مخاطبینو ته ویل شوي چي د پیغمبر علیه السلام د ژوند هغو برخو ته پام وکړې چي تاسو ته څرګندي دي، دا د خپلو شاعرانو او کاهنانو له شخصیت سره مقایسه کړې، د دوی ترمنځ دا ژور او ستر تفاوت به حتماً تاسو په دې قانع کړي چي دی نه شاعر دئ نه کاهن، بلکه د الله مخور استاځی دئ او وینا ئې د الله تعالی قول. ستاسو شاعران خو د مفسدو او ظالمو حاکمانو خدمت کي دي، د څو پیسو لپاره د دوی مدح او ستاینه کوي، د هغه چا هجو کوي چي څه ورنکړي او یا د دوی په هجوي سره له بل نه څه ترلاسه کړي. ستاسو کاهنان خو هغه دي چي هر یوه، دلته او هلته، په بازار او کوڅه کي، دکانونه پرانستی، خلك غولوي، په فال، کوډو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعویذونه سره له خلکو شکراني ترلاسه کوي، خو پیغمبر هغه څوك دئ چي تاسو په خپله د ده په صداقت، عدالت، امانت او زړي سوي شهادت ورکوي، د ظلم او تېري مخالف، د مظلومانو ملګري، د ظالمانو دښمن، د برابري او عدالت داعي، هغه چي فساد، تېری، خدعه او دروغ حرام ګڼي، نه یوازي دا چي په خپلي مبارزې له خلکو د څه اجر او بدلې طمع نه لري بلکه قرباني ورکوي، له خطرونو سره ډغري وهي او ستونزې ګالي، هغه خو خلکو ته وايي: "اتبعوا من لايسئلکم اجراً و هم مهتدون" په هغه چا پسې اقتداء وکړئ چي په سمه لار روان دئ، قول او عمل ئې سم دئ او له تاسو نه د څه ښکولو هڅه نه کوي، لږ د پیغمبر علیه السلام د ژوند هغه برخي هم وځېړئ چي ستاسو له سترګو پټي دي او یوازي نږدې ملګري او د کورنۍ غړي ئې پرې پوهېږي، دا برخي د خپلو مشرانو، شاعرانو او کاهنانو د شخصي ژوند له پټو برخو سره مقایسه کړی، له ژور تفاوت نه به په خپله پوه شي چي دی د الله مخور استاځي دئ او وینا ئې د الله کلام، آیا د ده په قول، عمل او اخلاق کي یوه داسي بېلګه په ګوته کولی شي چي د ده د لوړ شخصیت او د رسالت د ادعا منافي وي؟ لومړي کس چي پر ده ایمان راوړي او د ده وینا د الله له لوري وحي ګڼي، د ده هغه درنه میرمن ده چي د ده له ټولو پټو اسرارو خبره او له هره اړخه ئې ښه پېژني، هغه ښځه چي تاسو د قریشو ترټولو صالح، نیکه، عقلمنه او پوه ښځه ګڼله!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

المعارج

بیا ژوندون یو حقیقت دی

د المعارج د مبارکي سورې په ۴۰ آیت کي په "مشارق" او "مغارب" لوړه شوې او ورپسې ویل شوي: مونږ پدې قادر یو چي دوی تر اوسني حالت نه په ښه بڼه واړوو او تر دې په غوره کیفیت کي ئې بیارا پیدا کړو او مونږ وروسته پاتې کېدونکي نه یو.

فَلا أُقْسِمُ بِرَبِ المَشْرِقِ وَ المَغْرِبِ إِنّا لَقَدِرُونَ * عَلى أن نُبَدِّلَ خَیراً مِّنْهُمْ وَ مَا نحْنُ بِمَسبُوقِینَ *

المعارج: ۴۰-۴۱

نو نه، د ختیځو او لوېدیځو په رب مې قسم چي مونږ قادر یو، پدې چي دوی تر اوسني حالت نه په ښه بڼه واړوو (تر دې ئې په غوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیفیت کي بیارا پیدا کړو) او مونږ وروسته پاتې کېدونکي نه یو.

دلته هم د قرآن د عمومي قاعدې مطابق په یوه څرګند حقیقت لوړه شوې او د دې ادعا لپاره د شاهد په حیث وړاندې شوی چې الله د انسان په بیارا ژوندي کولو قادر دئ او هیڅ څه ئې په هیڅ کار کې نشي ناتوانه کولی. د مشارق او مغارب په پالونکې، په هغه ذات چې د ده په اراده دا ستوري او لمر سپوږمۍ، راخېژي او لوېږي. راشئ وګورو چې مشارق او مغارب څنګه پدې خبرې شهادت ورکوي. چې الله تعالی د انسان په بیا راژوندي کولو قادر دی؟

یو ځل مشرق او مغرب ته توجه وکړئ، د لمر او ستورو ختو او لوېدو ته لږ په غور سره پام وکړئ، پدې غور وکړئ چې دا لمر څنګه هره ورځ له خاص ځای نه طلوع کوي او په خاص ځای کې پرېوځي، هر ستوری همداسې ځانته معین ختېځ او لوېدیځ لري، ځای او وخت ئې ټاکل شوی، په خپل خاص وخت او په خپل خاص ځای کې ئې ختل او پرېوتل دي، مګر هغه ذات چې دا پراخ او ستر عالم له خپلو ټولو سماوي اجرامو سره اداره کوي، هره ورځ لمر او ستوري له خپل خاص ځای نه، له هیڅ تغییر او تأخیر نه پرته، راپورته کوي او پرې باسي، آیا دا ستر او ځواکمن ذات لدې عاجز ګڼئ چې انسان له مرګ نه وروسته بیا راژوندی کړي؟!! زما دې پدې ذات قسم وي چې هغه نه یوازې پدې کار قادر دئ بلکه کولی شي تاسو پداسې نوې بڼې کې راپیدا کړي چې تراوسنۍ حالت نه مو ډېر ډېر غوره وي، هغه نه یوازې لدې کار نه عاجز ندئ بلکه د هیڅ کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

په وړاندي بې وسه او مغلوبېدونکې ندی.

همدا راز د لمر طلوع او غروب د ژوندون له اساسي عواملو څخه دی، که دا د لمر راختل او پرېوتل نه وی نو د ځمکي په سر به يو ژوندي موجود هم نه وو راپيدا شوی، ټول ژوندي موجودات د خپل پيدا ايښت او د خپل ژوند د دوام لپاره هغي تودوخي او رڼا ته اړ دي چي لمر ئې ځمکي ته ورکوي، که دا نه وی او پدې سره د ځمکي هوا داسي معتدله نه ساتل کېدی چي ژوندون ورته ضرورت لري، نو د ځمکي پر سر به هيڅ ژوی نه وو راپيدا شوی. که دا مطلب په پام کي ولرو نو پدې خبري پوهېدل آسانه دي چي په مشارق او مغارب باندي د بيا ژوندون لپاره ولې استناد شوی.

د دې قسمونو د مزيد شرحي لپاره د المعارج سورې تفسير ته رجوع وکړئ.

دا مطلب هم د پام وړ دئ چي پدې آيتونو کي د "مشارق" او "مغارب" صيغې کارول شوې چي د مشرق او مغرب زياتوالي افاده کوي او لدې نه معلومېږي چي قرآن کريم د خپلو مطالبو په بيان کي څومره دقيق دئ او د څومره دقيقو او ظريفو نقاطو خيال ساتي. پدې پوهېږو چي د لمر طلوع او غروب هره ورځ له بلي نه فرق کوي، نن له يوه ځای نه او سبا له بل ځايه، د کال د ورځو په شمېر مشارق او مغارب لري، د همدې لپاره قرآن کريم د مشارق او مغارب صيغې کارولې، همدا راز لمر په يوه کال کي دوه مشرقه او دوه مغربه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوبي او ژمي کي لري، يو د دوبي تر ټولو اوږدي ورځ کي او بل ئې د ژمي ترټولو لنډي ورځ کي، د همدې لپاره قرآن په بل ځای کي د مشرقين او مغربين الفاظ کارولي چي دوه مشرق او دوه مغرب افاده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

القيامة

د انسان ملامتونکی نفس د قيامت لپاره دليل دی

د القيٰمة په مبارکي سورې کي په " يَوْمِ الْقِيَمَةِ" او "النَّفْسِ اللَّوَّامَةِ" لوړه شوې، خو د قسمونو نه وروسته په ټولي سورې کي داسي څه نه مومو چي د قسمونو ځواب وي. د قرآن په ټولو نورو سورتونو کي معمول دا ده چي لومړی په څرگند او منل شوي شي لوړه کېږي بيا د قسم ځواب د يوې داسي مسلمي او انکار نه منونکې دعوی په څېر ذکر کېږي چي همدا قسمونه ئې په حقانيت شهادت ورکوي، د دې عامي قاعدې مطابق بايد لومړي په"نفس لوامة" لوړه شوې وي او بيا د قيامت راتگ د دې قسم د ځواب په حيث ورپسې راغلی وي، خو دلته "يوم القيٰمة" د داسي يوه حقيقت په حيث ذکر شوی چي د قرآن هر مخاطب بايد د هغه په اړه شك او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردید ونلري او د مسلم او قطعي حقیقت په حیث ئې ومني او بیا د قیامت د اثبات لپاره په "نفس لوامة" استناد شوی. دا چي ولې دلته د نورو سورتونو په څېر د قسم ځواب په څرګند طور ندي ذکر شوی او ولې د قرآن د عمومي قاعدې مغایر پداسي څه لوړه شوې چي څرګند ندي، پدې پوهېدل لږ دقت غواړي. په لږ دقت سره پدې خبري پوهېدی شو چي د قسمونو ځواب په خپله په قسمونو کي نغښتي دی او هغه داسي: د انسان په وجود کي د وجدان په نامه د داسي یوې مَلَکي شاهد یو چي د هر بد عمل او ګناه په مقابل کي انسان ملامتوي، د ده بد عمل غندي، دا استعداد کسبي ندي بلکه د ده په فطرت او خټه کي ایښودل شوی، په هر ښه او بد، صالح او طالح انسان کي شته، دا وجداني محاکمه په هرچا کي تل فعاله وي، نه یوازي د هرعمل په اړه قضاوت کوي بلکه د مجازات پرېکړه هم کوي، مګر نه ګوري چي انسان کله د یوه غلط کار نه وروسته خپل مخ په څپیړه وهي، کله ئې وجدان دې ته اړ کړي چي محکمي ته رجوع وکړي او په خپل داسي جرم اعتراف وکړي چي لده پرته هیڅوك پرې خبر نه وي، کله بیا د وجدان له عذاب نه د نجات لپاره ځان وژني ته پناه وړي، وجدان ئې د دې فیصله کوي چي دی د مرګ وړ دئ، په خپله ځانته همدا سزا ورکوي. په انسان کي دا "ملامتونکی نفس" د قیامت د اثبات لپاره قوي دلیل دی،دا ځکه چي په انسان کي د قضاوت او محاسبي دا صفت پدې شهادت ورکوي چي د انسان خالق او پیداکوونکی به هم خامخا پدې صفت متصف وي، د "مخلوق" او "مصنوع" هر کمال او نیك صفت، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

"خالق" او "صانع" کي د همدې صفت په شته والي شهادت ورکوي، ممکنه نده چي په مصنوع کي دي داسي کوم غوره صفت وي چي د ده په صانع کي دي همدا صفت په اتم او اکمل طور نه وي. نو هغه ذات چي انسان ئې پيدا کړی او په ده کي ئې "ملامتوونکی نفس" ايښي او د وجدان مَلَکه ئې ورکړې او هغه ئې داسي جوړ کړی چي د هر بد عمل او هري گناه په اړه قضاوت کوي، حتي خپل ځان ملامتوي او مناسبه سزا ورکوي، دا ذات به حتماً پدې صفت متصف وي، حتماً د انسان د کړو وړو په هکله قضاوت کوي، ستا وجداني محاکمه پدې خبري شهادت ورکوي چي د قيامت ورځ به هرو مرو راځي او هغه ذات به ستا د عملونو په اړه قضاوت کوي چي ستا وجدان او ملامتوونکی نفس د ده وديعه او پيرزوينه ده. که انسان د هري ښېښي او صحنې په اړوند خامخا قضاوت کوي، يوی ته په بلی ترجيح ورکوی، يوه تائيدوی، بله ترديدوی، دوه کسان د دوو بېلا بېلو کړو وړو په حال کي گوری، يوه ته ښه او بل ته بد وايی، دوه کسان د جگړی په حالت کي گوری، يو ظالم او بل مظلوم، د يوه په نسبت په خپل زړه کي ترحم او زړه سوي احساسوی، غواړی د هغه مرسته وکړی، د بل په نسبت په خپل زړه کي کرکه محسوسوی، غواړی د هغه مخنيوی وکړی، که ئی له وسه پوره وه حتماً د مظلوم مرستی ته راوړاندی کېږی او د ظالم مقابله کوی، ظالم ته د خپل ظلم جزا ورکوی. وواياست: په انسان کي دا د قضاوت استعداد چا ايښی، دا د مکافات او مجازات تصور چا ورکړی، دا د ښه او بد د تفکيك او تميز فهم يی له کومه کړی؟ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه دا منی چي په انسان کي دي دا صفت وي او د ده پيدا کوونکی ذات دي پدی صفت متصف نه وي؟ د عقل تقاضا خو دا ده چي د انسان پيداکوونکی او خالق بايد په اتم او اکمل صورت کي د "قضاوت" او مکافات او مجازات په صفت متصف وی، هغه به حتماً د قيامت ورځ راولي ترڅو دا قضاوت ترسره کړي.

د دغي شرحي په پام کي نيولو سره د دې قسمونو مطلب او په خپلو منځونو کي تړاو ښه څرګند يږي او دا معلوميږي چي دلته هم د نورو قسمونو په څېر د قرآن عمومي قاعده مراعات شوي. دلته د قرآن مخاطب ته داسي ويل شوي چي: نه، قيامت يو مسلم حقيقت دی، حتماً به راځي، له قيامت نه ستا انکار خوشي بې بنسټه انکار دی، ستا "نفس لوامة" پدې شهادت ورکوي چي د قيامت او محاکمي او محاسبي ورځ به حتماً راځي.

وروسته په همدې سلسله کي فرمايي: آيا انسان دا ګمان کوي چي د ده وراسته هډوکي او په خاورو بدل شوي اندامونه د بيا راغونډولو ندي او الله به بيا د ده جثه جوړه نکړي او هغه ته به سا ورنکړي!! پداسي حال کي چي الله نه يوازي د ده په بيا راژوندي کولو قادر دئ بلکه پدې هم قادر دئ چي د ده د ګوتو د سرونو ګاري په خپل مخکني شکل کي بياجوړي کړي. د قيامت په اړه د انسان د انکار وجه دا نده چي هغه ته کافي او قانع کوونکي دلايل په لاس ندي ورغلي او يا لدې حقيقت نه د ده انکار د جهل او ناپوهي په وجه ده، داسي نده ، برعکس د ګناه اراده او په راتلونکې کي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فجور او بدکاري عزم ئې دې ته هڅوي چي له قيامت نه عمداً انکار وکړي. په قيامت باور خو د ده د وجود په خټه کي اېښودل شوی، د ده وجدان د قيامت او حساب کتاب يوه څرګنده بېلګه ده، د ده مشکل لدې نه راولاړ شوی چي "هوی او هوس" ئې دې ته اړ کوي چي د خپل "وجدان" او "عقل" پرېکړه تکذيب کړي، د ده قضاوتونه له هوس نه راخوټېږي، تل د خپل وجدان د حکم او غوښتنې خلاف ګناه ته ملا تړي. که دی د خپل هوس فرمان ته غاړه کښېنږدي او د ګناه د ارتکاب اراده او عزم پرېږدي نو د ده او قيامت ترمنځ به ټول حجابونه له منځه ولاړ شي او په خپل نفس کي به د هغه لپاره شواهد ومومي.

لا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَمَةِ * وَ لا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ * أَيحْسَب الانسَـنُ أَلَّـن نجْمَعَ عظامَهُ * بَلَى قَدِرِينَ عَلى أَن نُّسوِّى بَنَانَهُ * بَلْ يُرِيدُ الانسَـنُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ * يَسـئَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَمَةِ *

نه، زما دي قسم وي د قيامت په ورځي او نه، زما دي قسم وي په ملامتونکی نفس، آيا انسان داسي انګېري چي هډوکي به ئې بياراغونډ نکړو، هو کي، پدې برلاسي يو چي د ګوتو سرونه ئې بيا جوړ کړو، بلکي انسان غواړي په خپلي راتلونکې کي فجور وکړي، نو پوښتي: د قيامت ورځ به کله وي؟!

په " لا أُقْسِمُ" کي د "لا" په اړه د مفسرينو ترمنځ اختلاف شته، صحيح رأيه دا ده چي په "لا" سره د مخاطب رأيه او نظر رد شوی، بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکث دی او بیا لوړه شوې، د دې تفصیل د همدې رسالې د البلد د قسمونو په شرح کې وګورې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

المرسلات

دا بادونه شهادت ورکوي چي د قيامت وعده رښتونې ده

د المرسلات په مبارکي سورې کي هم د يوه شي په پنځو حالتونو لوړه شوې او ورپسې ويل شوي: هغه څه حتماً واقع کېدونکي دي چي وعده ئې درکول کېږي.

وَ الْمُرْسَلَت عُرْفاً * فَالْعَصِفَت عَصفاً * وَ النّشرَات نَشراً * فَالْفرِقَت فَرْقاً * فَالْمُلْقِيَت ذكْراً * عُذْراً أَوْ نُذْراً *

قسم پدغو لېږل شوو په پيژاندُه طريقه، بيا قسم پدې شيندونکو د شيندلو په حالت کي، قسم پدغه خورونکو د خورولو په حالت کي، بيا قسم په فرق کوونکو د بېلولو په حالت کي، بيا د ذکر پدغو القا کوونکو، د عذر او يا د خبرداري لپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کومي خبري د اثبات لپاره چي دا قسمونه شوي، دا ده:

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَٰقِعٌ *
بې شکه چي له تاسو سره ژمنه حتماً ترسره کېدونکي ده.

وروستي آیتونه دا "محتومه وعده" په پوره وضاحت سره معرفي کوي او وايي چي لدې وعدي نه مراد د قیامت او بیاراژوندي کولو وعده ده. خو باید وگورو چي دلته په څه څه لوړه شوې او ارتباط ئې د قسمونو له ځواب سره څنگه دئ او دا قسمونه څنگه پدې خبري دلالت کوي چي د بیاژوندون وعده ربښتونې وعده ده او حتماً به تحقق مومي. پدې اړه څو خبرو ته توجه وکړی:

o د مفسرینو ترمنځ پدې اړه ژور اختلاف گورو چي دلته په څه څه لوړه شوې، ځیني ئې "بادونه" گڼي، ځیني ئې د ملائکو هغه بېل بېل ټولگي گڼي چي په بېلو بېلو امورو موظف شوي، ځیني لومړي څلور قسمونه په بادونو او پنځم ئې په ملائکو حمل کوي. دا د رأیې اختلاف ښیي چي د دغو آیتونو په اړه مربوط روایات په خپلو کي متعارض دي او داسي واحده رأیه چي په صحیح حدیث او د صحابه وو په متفق علیه نظر باندي مستند وي، نشته.
o د قرآن د عمومي قاعدې له مخي دا باید داسي څرگند شي وي چي د قرآن هر مخاطب ته واضح وي او پر هغه باندي په استناد سره دا خبره ثابته کړی شي چي د بیاژوندون وعده ربښتونې وعده ده.
o د قرآن په گڼ شمېر آیتونو کي بادونه د "عاصف" په صیغه یاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي او د ملائکو لپاره په هيڅ ځای کي دا صيغه نده کارول شوې.

o د قرآن په ډېرو آيتونو کي د بادونو د لېږلو لپاره د "ارسال" صيغه راغلې.

o د قرآن په ډېرو آيتونو کي ويل شوي چي الله تعالی بادونه رالېږي، په سر کي ورو ورو او نرم نرم خوځي، داسي چي تاسو ترې خوند اخلي، بيا تند او تېز شي، په سيلۍ او طوفان بدل شي، وربځي په سر واخلي، د آسمان په غېږ کي ئې خوري وري کړې، د مړو ټاټوبو په لوري ئې وخوځوي ، چيرته باران، چيرته واوره او چيرته ژلۍ وورو‌ي، چيرته نباتات رازرغونه کړي او چيرته د سيلابونو باعث شي او په خلکو کي ويره او خوف راولاړ کړي.

o که وغواړو چي د دې آيتونو تفسير په خپله په قرآن کي ولټوو او له تفسير بالرأی نه ډډه وکړو نو له بادونو نه پرته په بل څه ئې نشو تطبيقولی، دا ځکه چي قرآن يوازي بادونه پدې صفاتو ياد کړي نه بل څه.

o دا آيتونو د "فاء" توري له يوه بل سره تړلي او دا ښيي چي دلته د يوه شي څو حالتونو ته اشاره شوې نه بېلو بېلو شيانو ته.

o لکه چي په مخکنيو قسمونو کي تاسو وليدو چي قسمونه د تعظيم لپاره نه بلکه د استشهاد لپاره راغلي، دلته هم په "بادونو" باندي استناد سره د قيامت منکرانو ته دا خبره شوې چي بياژوندون داسي دئ لکه هره ورځ چي تاسو گورئ د يوه باد په لگېدو سره د ژوندون بهير پيل شي، بادونه د ژوند پيغام له ځان سره راوړي، په هغو وريځو سره چي پر خپلو اوږو ئې وړي او په هغه باران سره چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لدغو وريځو ئې راوروي، د مړي ځمکي د ژوندۍ کېدو باعث شي، د ځمکي تر کلك قشر لاندي د ژوندون بځرکي وخوځوي او په هغه کي سا پوکي او سپيره ډاگ په زرغونه چمن بدل کړي. نو ته چي هره ورځ د مړو د بياژوندي کېدو شاهد يې څنگه مجدد ژوندون محال گڼې او له هغه انکار کوې؟!! تا چي په وار وار تندي او تېزي سيلۍ ليدلې چي په طوفانونو منتج شي او هرڅه گډ وډ کړي، څنگه گمان کوې چي ستا نړۍ به د تل لپاره همداسي آرامه او آباده وي او هيڅکله به له داسي کوم ستر طوفان سره نه مخامخ کېږي چي هرڅه ئې وځپي او نظم ئې متلاشي کړي؟!

په څو دلايلو د هغو کسانو رأيه ضعيفه ده چي وايي دلته په ملائکو لوړه شوې.

o لومړي دا چي د دې رأيي لپاره نه له قرآن نه کوم دليل وړاندي کولی شي او نه انساني عقل ته د منلو وړ دليل.

o د قيامت د منکرانو د اقناع لپاره په ملائکو استشهاد او استناد نشو کولی، هغوی ملائکي نه مني، په يوه متنازع فيه شي باندي بل متنازع فيه شي نشو ثابتولی او دا کار نه معقول دئ او نه د مخاطب د قانع کولو لار.

o په قرآن کي معمولاً د معاد، مجدد بعثت، مکافات او مجازات او دې ته ورته قضاياوو د اثبات لپاره په هغو شيانو استشهاد شوی چي هر مخاطب ته د منلو وړ وي، لکه شپه، ورځ، لمر، سپوږمۍ، ستوري، ځمکه او آسمان، تل د غيبي امورو د اثبات لپاره په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهود او محسوس شیانو استناد شوی، نباید دا عمومي قاعده دلته په استثنائي طور له پامه وغورځوو او داسي رأیه قائمه کړو چي له عمومي قاعدې سره اړخ نه لګوي.

o په عربي کي په "الف" او "تاء" سره یا حقیقي مؤنث جمع کېږي او یا د غیرذوي العقولو صفت. پرښتې مؤنث ندي او پدې پوري متعلق صفات په "الف او تاء" نشو جمع کولی، مرسلات او عاصفات او ... د دوی جمع نشو ګڼلي، په قرآن کي د ملائکو لپاره اکثراً د جمع مذکر صیغه کارول شوې. د دې مطلب شرح د النازعات د سورې په تفسیر کي وګورئ.

o که دا ملائکي وګڼو نو باید په ټولو هغو مواردو کي چي دې ته ورته صیغې راغلې لکه: العادیات، الموریات، المغیرات، النازعات، الناشطات، السابحات، السابقات، المدبرات، الذاریات، الحاملات، الجاریات او ډېر نور موارد، دا ټول باید ملائکي وګڼو، حال دا چي دا کار له یوې خوا ناسم دی، له بلي خوا غیرقابل قبول او غیر قابل تطبیق او له بلي خوا د داسي تکرار موجب چي د قرآن له اوچت بلاغت سره اړخ نه لګوي.

o د قرآن په هیڅ آیت کي پرښتې د "عاصف" په صفت ندي ستایل شوي، بر عکس دا صفت د بادونو لپاره راغلی.

o د آیتونو ترمنځ تنسیق او د "فاء" په توري سره د دوی ترمنځ ارتباط دا ښیي چي ټول د "عاصفات" په شان دئ او د بادونو بېل بېل حالت په ګوته کوي.

o دغو مطالبو ته په پام سره په کامل ډاډ او اطمئنان ویلي شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي:

o له "المرسلات عرفاً" څخه هغه بادونه مراد دي چي په معروف، معمول او عادي طور خوځي، نرم نرم او ورو ورو.

o له "العاصفات عصفاً" څخه تند او تېز بادونه چي د طوفانونو باعث کېږي.

o له "الناشرات نشراً" نه هغه بادونه چي وربځي په فضا کي منتشر کوي او له يوې سيمي ئې بلي ته انتقالوي.

o د "الفارقات فرقاً" معنى يا دا ده چي دا بادونه وربځي په سترو سترو کتلو او کنډکونو کي متفرق کړي او په مختلفو لوريو ئې وخوځوي او يا دا چي دا بادونه د فرق کولو او تمييز استعداد لري، د ښه او بد، مستحق او غيرمستحق ترمنځ فرق کولی شي، پدې پوهېږي چي څومره چيرته انتقال کړي، چيرته څومره باران ووروي، د کومي سيمي او سېدونکي د کومي معاملې مستحق دي، د نرم او ورو ورو خوندور باران مستحق دئ که د غضبناك سيل او طوفان!! خو دا دوهمه توجيه پدې خاطر ارجح ده چي لومړئ مفهوم په مخکني آيت کي راغلی، نبايد له "الفارقات فرقاً" نه همغه د "الناشرات نشراً" معنى واخلو، قرآن د بې ځايه تکرار له عيب نه منزه ده.

o له "الملقيات ذکراً عذراً او نذراً" څخه هم بادونه مراد دي چي د ذکر او پند باعث دي، انسان ته الله وريادوي، کله داسي چي گوري الله تعالي د ده عذر او توبه قبوله کړي، د باد په نرمي وږمي سره ئې ده ته د باران زېري ورکړي او کله لدې اړخه چي ويرونکی طوفان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده کي له الله نه ويره راولاړوي او د داسي هيبتناکو او ويرونکو پېښو خبر ورکوي چي له شر نه ئې د ځان ژغورني لپاره له الله پرته د نجات بله مرجع او پناه ځي نه گوري.

o د "انما توعدون لواقع" معنى او ارتباط ئې له مخکنيو قسمونو سره دا چي: د بادونو دغه بېلابېل حالات پدې شهادت ورکوي چي د قيامت محتومه وعده هرومرو تحقق مومي او مړي به بياراژوندي کېږي، هغه ذات چي بادونه رالېږي، د ژوندون زېري په لاس، د مړو د بياژوندي کولو وسيله، دا ذات بې شکه چي د مړو په بياراژوندي کولو قادر دئ او هغه ذات چي په بادونو سره ستر ستر ويروونکي طوفانونه او لوی لوي ورانوونکي سيلابونه راولاړوي بې شکه چي پدې هم قادر دئ چي دا دنيا ورانه کړي او په ځای ئې د بلې نوي دنيا بنسټ کېږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

النازعات

وريځي او بیاژوندون

د النازعات د مبارکي سورې قسمونه دا دي:

وَ النّٰزِعٰتِ غَرْقاً *
قسم دئ په ډوب شوو راشکېدونکو.

وَ النّٰشِطٰتِ نَشطاً *
قسم په خوشي شوو خوځېدونکو.

وَ السّٰبِحٰتِ سبْحاً *
قسم دئ په لامبو لامبو وهونکو.

فَالسّٰبِقٰتِ سبْقاً *

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا قسم دئ په عجيبه مخکي تلو مخکي کېدونکو.

فَالْمُدَبِّرَٰتِ أَمْراً *
بيا په هغه د ستر کار تدبيرونکو.

د دغو قسمونو ځواب په ۱۳ او ۱۴ آيت کي داسي راغلی:

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ *
نو دا به له يوی تندی چيغی پرته بل څه نه وی!

فَإِذَا هُم بِالسَّاهِرَةِ *
ناڅاپه به بيا دوی وی په همغه خور ميدان کي.

د دغو قسمونو په اړه لاندي مطالبو ته توجه ولري:

o "النازعات" د نازعة جمع ده چي که ريشه ئې "نزع" وي نو معنی ئې ايستونکي ده او که "نزوع" ئې ريشه وي نو معنی ئې وتونکي کېږي. دلته ئې دوهمه معنا اخيستل پدې خاطر غوره دئ چي پدې سره دا قسم له نورو سره ورته کېږي.

o د بيان له وضعي نه معلومېږي چي دلته د يوه خاص شي په مختلفو حالتونو لوړه شوې، د "فاء" په توري سره د ټولو آيتونو ربط او په پای کي دا خبره چي "ټول يو کار ترسره کوي" همدا مطلب افاده کوي. يعني دا شي لومړئ "نازع"، بيا "ناشط" وروسته "سابح" او "سابق" او په پای "کي د يوه ستر کار، نه مختلفو کارونو، ترسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکي: مدبرالامر" شي. "فالمدبرات امرا" همدا مطلب په گوته کوي.

o پدې قسمونو کې ذکر شوي شیان باید د لمر، سپوږمۍ، آسمان، شپه او و رځ او دې ته ورته نورو هغو شیانو په څېر وي چې د قرآن په نورو آیتونو کې پرې لوړه شوې او د خپلې ادعا د اثبات لپاره ئې د شاهد په حیث وړاندې کړي او دا شیان باید د قرآن هر مخاطب ته قابل درك وي.

o باید هر مخاطب پدې قانع کړی شي چې له مرگ نه وروسته ژوندون حق دی.

o دا باید داسې شې وي چې له اوبو نه د یوه غریق د راوتو په څېر راوځي. "النّزِعَتِ غَرۡقاً" همدا مطلب افاده کوي.

o باید په لومړي سر کې د یوه راوتونکي غریق په څېر وي، بیا په نشاط سره پورته تلونکي، بیا د لامبو وهونکي په څېر خوځېدونکي، بیا له یوه بل نه مخکې کېدونکي او په پای کې د یوه ستر کار ترسره کوونکي.

o که قرآن ته رجوع وکړو او وگورو چې آیا قرآن پدغو صفاتو کوم څه معرفي کړي که نه، نو گڼ شمېر آیتونه به مخې ته راشي چې په هغوی کې وربڅې په همدې صفاتو یادې شوې. پکار خو دا ده چې خپله د قرآن تفسیر کافي وگڼو او لدې نه ډډه وکړو چې د خپلې خوښې او رأیې مطابق ئې تفسیر کړو.

o همداراز که خپلې شا او خوا ته پام وکړو او وگورو چې آیا زمونږ ماحول کې داسې څه شته چې دغه صفات ولري او هرڅوك ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې صفاتو وپیژني؟ نو وربځې په نظر راځي چې له اوبو نه د بخاراتو په څېر راووځي، آسمان ته پورته شي، له یوې سیمې بلې ته وخوځېږي، سرعت ئې زیات شي، له یوه بل نه سبقت کوي، په پای کې باران ووروي او پدې سره په طبیعت کې ترټولو د ستر کار، د مړې ځمکې د راژوندي کېدو، باعث شي. او قرآن په مکرر طور او په ګڼ شمېر آیتونو کې په باران سره د مړې ځمکې او د نباتاتو په راژوندي کېدو استناد کوي او فرمایي چې تاسو به هم د قیامت په ورځ همداسې بیا راژوندي کېږئ.

o دا رأیه ډېره ضعیفه او کمزورې ده چې څوك لدې نه د فرشتو بېل بېل اصناف مراد کړي، په څو دلایلو:

۱. په فرشتو باندې استناد سره څوك د بیاژوندون منکرین نشي قانع کولی.
۲. د داسې تعبیر لپاره کوم قرآني دلیل نشي په ګوته کېدې.
۳. دا تعبیر د قسمونو په اړه د قرآن له عمومي قاعدې سره اړخ نه لګوي، نور قسمونه په څرګندو شیانو شوي.

o د النازعات د سورې قسمونه او دې ته ورته قسمونه پدې خاطر په ملائکو نشو حمل کولی چې په عربی کې په "الف" او "تاء" سره یا حقیقي مؤنث جمع کېږي او یا د غیرذوی‌العقول صفت، قرآن پدې صراحت کوي چې ملائکې مؤنث ندي او د جمع لپاره ئې په قرآن کې اکثراً د جمع مذکر صیغه کارول شوې، لکه پدې آیت کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ* الزمر: ۷۳

پدې آيت کې د ملائکو لپاره د حافات په ځای د حافين صيغه راغلې چې د جمع مذکر صيغه ده.

د دغو قسمونو په هکله د مفسرينو ترمنځ ډېر اختلافات شته، ځيني ئې هغه پرښتې ګڼي چې د ارواح په نزع ګمارل شوي، د کافر روح په سختي راباسي او د مؤمن سوکه او په آساني، بيا په آسمان کې د لامبو وهونکو په څېر درومي، يوه له بلي نه د مخکي کېدو هڅه کوي او د چارو د تدبير دنده ورپه غاړه شوې. ځيني نور دا د انسان نفس او روح ګڼي چې د کافرانو په سختی وځي او د مؤمنانو په ملايمت او نرمی. ځيني نور ئې ستوري ګڼي او وايي چې ستوري په سختی طلوع او په آساني غروب کوي. متعدد نور نظرات هم شته. خو په ډېر لږ دقت سره معلومېږي چې نه خو د دې اطلاق په ملائکو صحيح ده او نه په روح او نه هم په ستورو، له بعثت او له مرګ نه بعد ژوندون نه منکر انسان په فرشتو او روح باندي استناد سره نشي قانع کېدي، ځکه هغه نه ملائکي مني او نه په روح باور لري، قرآن به څنګه په هغه څه استناد کوي چې د ده مخاطب ئې اصلاً نه مني؟! او څنګه به لدې لاري په هغي خبري د ده د قانع کولو هڅه کوي چې منل ئې ورته ګران برېښي؟! همدا راز پدې قسمونو کې ذکر شوي صفات په ستورو نشي تطبيقېدي، د ستورو طلوع او غروب يو شان دی، له يوه بل نه سبقت نه کوي او هغوی ته "مدبرات امور" هم نشو ويلي. او پدوي باندي د استشهاد له لاري بيازوندون

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشي ثابتېدي. د دغو کمزورو او ضعيفو توجيهاتو لپاره په ټول قرآن کي هيڅ دليل نشو ښودلی.

دا خبره هم د يادولو ده چي ځينو مفسرينو د دې قسمونو ځواب محذوف ګڼلي چي دا رأيه په دوه دليله کمزوري او ضعيفه ده:

دا تحليل د قرآن له ډېر اوچت بلاغت سره اړخ نه لګوي، دا سمه نده چي څوك لوړه وکړي خو ورپسې ونه وايي چي د قسم موخه ئې څه وه او په کوم مطلب باندي د تأکيد لپاره ئې لوړه کړي!! آيا دا سمه ده چي ووايو: والله، بالله، بيا ساکت پاتې شو، هيڅ ونه وايو او زمونږ قسمونه هيڅ ځواب ونلري؟!

د همدې سورې ۱۳ او ۱۴آيتونه په ډېر صراحت سره ښيي چي د پورتنيو قسمونو ځواب پکي پروت دی.

د دې قسمونو ځواب دا دی:

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ * فَإِذَا هُم بِالسَّاهِرَةِ *
نو دا به له يوی تندی چيغی پرته بل څه نه وی. ناڅاپه به بيا دوی وی په همغه خور ميدان کي.

يعنی پورتني قسمونه دا خبره ثابتوي چي مرګ نه وروسته ژوندون نه يوازي مستحيل ندي بلکه فقط په يوې تندی چيغي سره به تاسو ټول له قبرونو نه راپورته شي او په ستر آوار ډاګ کي به د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسیب خدای په وړاندي ودرېږي. که قرآن ته رجوع وکړو نو په متعددو آیتونو کي به وګورو چي د بیاژوندون د اثبات لپاره په وریځو، باران او د بوټو په بیا راژوندي کېدو استناد شوی، پکار ده چي د نوموړو قسمونو تفسیر د دغو آیتونو په رڼا کي ولټوو. دې لطیفي نقطي ته مو هم پام وي چي اکثراً بارانونه د تالندي له تندي چیغي نه وروسته پیل کېږي!! او قرآن وایي چي د قیامت په ورځ به ستاسو بیاژوندي کېدل یوازي په یوې تندي چیغي سره ترسره شي.

لدغو ټولو دلایلو نه په ډېر صراحت سره معلومېږي چي له النازعات، الناشطات، السابحات، السابقات او المدبرات نه یوازي او یوازي وریځي مراد دي نه بل څه. څوک چي په بیا ژوندي کېدو باور نلري او هغه مستحیل ګڼي!! مګر هره ورځ د مړو د بیاراژوندي کېدو صحنې نه ګوري؟ آیا په یوه باران سره د ځمکي ژوندي کېدل ئې نه قانع کوي؟ مګر نه ګورئ چي ناڅاپي په آسمان کي د تالندي غږ اوچت شي، ورپسې له وریځو نه د باران ورېدل پیل شي او پدې باران سره د ځمکي په زړه کي د ژوندو توکو زړي وخوځېږي، وده وکړي او د ځمکي له سخت قشر نه سر رااوچت کړي!! د قیامت په ورځ به هم ټول په یوې چیغي سره له قبرونو نه رااوچت شي او هر کس به د خپل رب په لوري روان شي.

یوه یادونه:

د قرآن د قسمونو په اړه مې ډېري پوښتني درلودي، د ځواب لپاره مې ډېرو تفاسیرو ته رجوع کړې وه، خو بیا مې هم د خپلو ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنو ځواب نه وو ترلاسه کړی، د **۱۳۷۵** کال د جدي په میاشت کي چي هلته د قرآن په ژباړي مصروف وم، د جمعي په شپه، د تهجد د لمانځه په سجده کي، ناڅاپه او د الهام په ډول، د النازعات د سورې د قسمونو په اړه پورتنۍ رأیه راته القاء شوه، چي ماته کاملاً تازه وه او زما د ټولو پوښتنو ځواب پکي نغښتي، لدې شېبې نه مخکي دا رأی هیڅکله زما په ذهن کي نه وه ګرځېدله، پدې سره د قرآن د ټولو قسمونو د فهم په لوري ماته نوي ور پرانستلي شو او زه د خپل رحمن رب لدې ستري پیرزویني نه هومره ممنون یم چي له شکر کولو نه ئې ځان عاجز ګڼم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

التکویر

د ستورو او شپې ورځې تګ راتګ شهادت ورکوي چې دا دنیا به خپل ځای بلې ته پرېږدي

د تکویر په مبارکې سورې کې دا قسمونه راغلي:

فَلا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ * الجَوَارِ الْكُنَّسِ * وَ الَّيْلِ إِذَا عَسعَس * وَ الصبْحِ إِذَا تَنَفَّس *

نو داسې نده، لوړه کوم پدغو بیا راتلونکو. په دغو تلونکو پټېدونکو او په شپې چې شي په تلو. او قسم د سباوون په سا ایستو.

د قسمونو ځواب دا دی:

إِنَّهُ لَقَولُ رَسولٍ كَرِيمٍ * ذی قُوَّةٍ عندَ ذی الْعَرْشِ مَكِينٍ * مُّطاعٍ ثمّ أَمِينٍ * وَ مَا صاحِبُكم بِمَجْنُونٍ *

(c) ketabton.com: The Digital Library

بی شکه چي دا د عزتمن استاځی وینا ده. د عرش خاوند ته مخور او ځواکمن . هلته منل شوی او امین. او ستاسو دا ملگری مجنون ندی.

دلته په څو شیانو لوړه شوې:

- په "خنس" چي معنی ئې بیا بیا راتلونکي ده، شیطان ته پدې خاطر "خناس" ویل شوي چي هغه هم مکرر راځي، وسوسه کوي، بېرته درومي، له بلي گوښي راوړاندي کېږي او بله وسوسه القاء کوي.
- د دې خناس لپاره دوه نور صفتونه هم ښودل شوي: "الجوار: تلونکي" او "الکنس: پټېدونکي"
- په شپه چي کله په تلو شي.
- او په سباوون چي په سا ایستو شي.

د دغو قسمونو په معنی او د قسمونو له ځواب سره ئې د تړاو په څرنگوالي هلته ښه پوهېدی شو چي لاندي خبري په پام کي ولرو:

لدغو دوو آیتونو نه (واللیل اذا عسعس) او (والصبح اذا تنفس)، په ډېر وضاحت سره معلومېږي چي له (الخنس، الجوار، الکنس) نه ستوري مراد دي، ځکه دا ستوري دي چي هره شپه بیا بیا راڅرگندېږي، په شپه کي ئې د آسمان په غېږ کي خوځېدل راڅرگند شي، له شرق نه طلوع کوي او په غرب کي پرېوځي، د ورځي په رارسېدو سره ترشا او له سترگو پټ شي. که د (الخنس، الجوار او الکنس) الفاظ لدغو آیتونو نه بهر د لغت په کوم کتاب کي او په بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلام کي وڅېړو نو بې شمېره مصداقونه ئې کېدی شي، خو که پدې خاص ځای او لدې نه مخکي او وروسته آیتونو په غېږ کي ئې معنی ولټوو نو له ستورو نه پرته بله معنی ترې نشو اخیستي، ټول مفسرین پدې خبره متفق دي چي پدې الفاظو سره ستورو ته اشاره شوې.

د قیامت منکرین داسي گمان کوي چي دا نړۍ نه بدلېدونکې، ثابته او ابدي نړۍ ده، په تحول او بدلون باور نلري او دا خبره نه مني چي یوه ورځ به دا هرڅه له منځه ولاړ شي. دوی ته د پیغمبرانو علیهم السلام یوه اساسي خبره تل دا وه چي قیامت به راځي، دا ځمکه آسمان او د اوسنۍ دنیا اوسني حالت به ختمېږي، نوي دنیا او نوي ځمکه او آسمان به پیدا کېږي، له انسان سره به د ده د ټولو کړو وړو محاسبه کېږي، سزا او جزا به گوري. د دغي اساسي ادعا د اثبات لپاره دلته ویل شوي: شپه ورځ، د ستورو تگ راتگ، طلوع او غروب ئې دا حقیقت په گوته کوي چي دلته د ثبات او د یوه حالت د دوام په ځای د بدلون او تحول شاهد یو، هره شېبه حالت بدلېږي رابدلېږي، تاسو څنگه دا د بدلېدو رابدلېدو په حالت کي نړۍ ثابته او تغییر نه منونکي گڼئ؟!! پداسي حال کي چي تحول او بدلون د همدې دنیا یو عام او ښکاره اصل دی، د دنیا هر څه هره شېبه بدلېږي، دا په آسمان کي خواره واره او ځرگندېدونکي پټېدونکي ستوري او دا د شپې او ورځي تگ راتگ، د دې دائمي او مسلسل تحول او بدلون ځرگندي بېلگې ستاسو مخي ته، لدې سره سره څنگه د عزتمن پیغمبر هغه خبره نه مني چي وایي: یوه ورځ به دا لمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله رڼا له لاسه ورکړي، ستوري به تياره شي، غرونه به له خپله ځايه وخوځي او هرڅه به بدل شي؟ د ده پدې خبري خو دا ده د هري شپې ورځي دا تحولات شهادت ورکوي. د "ثبات" او "دوام" عقيده بې بنسټه عقيده ده چي د دنيا مسلسل بدلون ئې ردوي. دا ولې تاسو دغه خپل ملګري پيغمبر ته پدې خاطر مجنون وايې چي د قيامت د راتلو خبره کوي؟!! ده خو د دې خبري حقيقت په څرګند افق کي ليدلی، دغه افق ته د نظر کولو لپاره تاسو ته هم بلنه درکوي، د شپې ورځي تلو راتلو ته وګورئ، د ستورو طلوع او غروب ته وګورئ، دا څه پيغام له ځان سره لري، د ثبات او دوام پيغام که د تحول او بدلون پيغام، د ده خبره تائيدوي که ستاسو؟!! دی خو نه د کاهنانو په څېر دئ چي د "غيب" دروغجني خبري خرڅوي او په څرګندولو کي ئې سخت بخيل وي او هيچا ته ئې وړيا نه وايې، شکرانې او نذرانې پرې اخلي!! د ده وينا د شيطان د ملګرو له وينا سره مقايسه کړئ، دی څه وايي او هغوی له شيطان نه په الهام اخيستو سره څه وايي؟! سره لدې څنګه د ده دا وينا نه مني، پداسي حال کي چي دا د ده خپله وينا نه بلکه د رب العالمين له لوري د يوې عزتمنې، ځواکمنې او د نورو مطاع پرښتې په لاس ده ته لېږل شوې وينا ده او هر هغه چا ته لارښوونه کوي چي په سمې او مستقيمې لارې د تلو تکل کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الشفق

د شپې او سپوږمۍ بېلا بېل حالت د دې ننبه ده چې مرگ د ژوند پای نه؛ بلکه د ابدیت په لوري یو پړاو دئ

د الشفق په مبارکي سورې کي له ۱۲تر ۱۹ آیت پوري لاندي قسمونه راغلي:

فَلاَ أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ *
نو نه، زما دي لوړه په شفق وي.

وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ *
او په شپې او څه چي ونیسی په غېږ کي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ *
قسم دئ په سپوږمۍ چي مکمل شي.

د قسمونو ځواب دا دی:

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقاً عَن طَبق*
حتماً به له یوې پوړۍ بلې پوړۍ ته بر کېږئ.

دلته پدغو شیانو لوړه شوې:

په شفق: د آسمان د ژۍ هغه سره گاره چي د لمر په لوېدو پسې راڅرگنده شي. په شپه او هغه څه چي په خپلي غېږ کي ئې نیسي او خپل تور وزر پرې غوړوي. په سپوږمۍ چي کله بشپړه شي.

د دغو دريو قسمونو ځواب او هغه مطلب چي پدغو قسمونو سره ئې اثباتول په نظر کي دي، دا دی: تاسو به حتماً له یوې پوړۍ بلې ته پورته کېږئ.

راشئ وگورو چي دا قسمونه له ځواب سره څه ارتباط لري او څنگه دا خبره ثابتوي چي انسان به حتماً له یوه حالت نه بل ته خوځېږي؟

دي پوښتنو ته د ځواب موندلو لپاره باید لاندي خبري په نظر کي ولرو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان د مرګ په اړه دوه انګېرني او تحلیل درلودي شو:

الف: مرګ د توقف او رکود حالت دی، په مرګ سره انسان له خوځښت او حرکت نه ودرېږي او کار ئې پای ته رسي، مرګ د ده د ژوند او خوځښت وروستي پړاو دی.

ب: مرګ یو مقطعي حالت دی؛ د انسان د هغه مسلسل او پای نه منونکي خوځښت یو حالت چي انتها نه لري، مرګ له یوه حالت نه بل حالت ته یو حرکت دی، مرګ د یوه ژوندون پای او د بل پیل دی، په مرګ سره د هغه چا په لوري درومو چي دا ژوند ئې مونږ ته راکړی.

څوك چي له بیاژوندون نه انکار کوي هغه پدې باور وي چي مرګ رکود او سکون دی، په مرګ سره ژوند پای ته رسېږي او حرکت ئې په ټپه ودرېږي، له هغه وروسته بله مرحله او بل پړاو نشته، په مرګ سره د انسان د بدلون او له یوه حالت نه بل ته د خوځېدو سلسله ئې متوقف کېږي، دوی پدې عقیده دي چي د انسان هغه ژوند چي له یوې نطفې پیل شي، وده وکړي، د یوه ماشوم په څېر دنیا ته راشي، ځواني ته ورسېږي، زوړ شي، زوال ئې پیل شي، په مرګ محکوم شي او په همدې مرګ سره ئې هر څه پای ته ورسېږي.

خو الله تعالی دوی ته په ځواب کي فرمايي: داسي نده، نور پړاوونه هم په مخکي لري، حتماً به له یوه حالت نه بل ته د تلو لړۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوام کوي، له مرګ نه وروسته نور مراحل هم په مخ کي لري، له يوې پوړي به بلي ته پورته کېږي، د بې نهايت په لوري دوامدار او مستمر حرکت کي به نور مراحل هم پلي کړي. د دغه ادعا د اثبات لپاره په څو مشهود او ملموس طبيعي شيانو استشهاد شوی:

۱- په شفق چي د ورځي پای او د شپې پيل اعلانوي. ۲- په شپه چي هر څه له سترګو پټوي. ۳- په سپوږمۍ چي له مختلفو پړاوونو نه تېره او بشپړه شي.

تاسو پدې نړۍ کي د مسلسل بدلون شاهد ياست، ګورئ چي ورځ پای ته ورسېږي، د آسمان لمنه سره شي، شفق راڅرګند شي، شپه راورسېږي، خپل تور وزر په هرڅه وغوړوي، څو ساعته وروسته ختمه شي او خپل ځای ورځ ته پرېږدي، آيا دا صحيح ده چي د هري شپې ورځي مرګ د هغه دائمي پای وګڼو او ووايو: بله شپه او ورځ به رانشي؟ سپوږمۍ ګورو چي د مياشتي په پيل کي رابره شي، وړه وي، په تدريج سره ستره شي، مکمل شي خو بيا په تدريج سره وړه شي، داسي چي د مياشتي په پای کي له سترګو پټه شي. آيا دا سمه ده چي د سپوږمۍ له مؤقتی پټېدو نه دا ګمان وکړو چي بيا به طلوع نه کوي او راڅرګنده به نشي؟

د شپې ورځي تګ راتګ، د سپوږمۍ طلوع او غروب او ستربدل وړبدل، پټېدل او څرګندېدل ټې دا ښيي چي دا نړۍ د مسلسل او مستمر تحول او بدلون صحنه ده، هر څه له يوه حالت نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل حالت ته درومي، په هيڅ مقطع او هيڅ نقطه کي توقف او سکون نشي موندي، د بيا ژوندون منکرين هسي او بې ځايه، مرگ ته د سکون او توقف او د بدلون د پای په سترگه گوري، دا انگېرنه له هغه څه سره ټکر او تصادم کوي چي د نړۍ له مشاهدي نه ئې ترلاسه کوو. د دې غلطي او بې بنستي انگېرني د اثبات لپاره هيڅ دليل، د دې ټولي پراخي نړۍ له هيڅ گوټ نه نشو وړاندي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

المدثر

د سپوږمۍ رابره کېدل، د شپې بېرته گرځېدل او د سباوون راختل د دې نښه ده چې د دې دنيا پای به د بلې دنيا پيل وي

د المدثر د مبارکې سورې په قسمونو کې د پورتني مطلب په اړه داسې ويل شوي:

كَلاَّ وَالْقَمَرِ *

داسې نده، قسم په سپوږمۍ

وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ *

او په شپې چې ترشا شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَالصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ *
او په سباوون چي روڼ شي

د قسمونو ځواب دا دی:

إِنَّهَا لَإِحْدَى الْكُبَرِ *
بې شکه چي دا يوه له سترو "پېښو" څخه ده

تر دې د مخه چي د قسمونو او ځواب په اړه ئې څه ووايو بايد دا واضح شي چي په ځواب کي کومي پېښي ته اشاره شوې او د "ها" ضمير څه ته راجع دی؟ او دا د کومو سترو سترو ښيزونو څخه دی؟

که قسمونو او له قسمونو نه مخکي آيتونو ته لږ ځير شو نو د دواړو پوښتنو ځوابونه په آساني سره موندلی شو؛ په قسمونو کي دريو سترو ښيزونو ته اشاره شوې: سپوږمۍ، د شپې ببرته گرځېدو او د سباوون راختو ته، له اتم آيت نه د قيامت په اړه بحث پيل شوی، خو مخکي لدې چي بحث پای ته ورسېږي د هغه چا په اړه خبره شوې چي مال، ثروت او قدرت مغرور کړی او له پيغمبر عليه السلام او د ده له دعوت سره ئې دښمني ته اړ کړی، دروغجنو تبليغاتو ته ئې ملا تړلې او د مخالفت او مقابلې د بېلو بېلو مؤثرو لارو په لټه کي دئ، دا بحث له يولسم آيت نه پيل شوی او تر ۳۱ آيت پوري ئې دوام کړی او بيا له ۳۲ آيت نه وروسته د قيامت په اړه ناتمام بحث بېرته پيل شوی او د پورتنيو قسمونو په ترڅ کي د قيامت د اثبات دلائل وړاندي شوی. د ځواب په ترڅ کي د قيامت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ د دغو سترو سترو پېښنو په څېر يوه بلهستره پېښه ګڼل شوې، د سپوږمۍ د رابره کېدو په څېر او د شپې ببرته ګرځېدو او د سباوون د راختو په څېر. پدې قسمونو سره قرآن خپل مخاطب ته وايي: ته ولې د قيامت له ورځې نه انکار کوي او راتګ ئې محال ګڼې؟ مګر ستا د اقناع لپاره د سپوږمۍ رابره کېدل، له مختلفو پړاوونو تېرېدل، له سترګو پټېدل او بيا راڅرګندېدل کافی نه دي؟ مګر همدا تا ته نه وايي چې له يوه حال نه بل ته اوښتل يو عام الهي سنت دی، د يوه حالت پای د بل حالت پيل دی، مګر ته نه ګورئ چې د شپې پای د ورځې پيل وي، همدا راز چې شپه پای مومي دا نړۍ به پای مومي، خو د دې نړۍ پای د بلې نړۍ پيل دی، ته هسې بې موجبه او بې دليله دا نړۍ ثابته او تغيير نه منونکې ګڼې او ګمان کوې چې دا حالت به د تل لپاره دوام کوي!! او ستا دا ګمان هم غلط دئ چې که دا عالم ختم شو نو پدې سره هر څه پای مومي، نه بيا ژوندون شته او نه بله دنيا!! ستا دا باور داسې دئ لکه چې څوك ووايي: د سپوږمۍ او لمر غروب د دوی د عمر پای دی، لدې شپې نه وروسته به بله ورځ نه وي او لدې ورځې وروسته به بله شپه نه وي، خو ګورئ چې تياره شپه خپل ځای روڼ سباوون ته پرېږدي او سپوږمۍ له پټېدو وروسته بيا رابره شي. د الشفق په سوره کې هم دې ته ورته، شفق، د شپې راتګ او د سپوږمۍ بشپړه کېدل د قيامت د راتلو او بياژوندون لپاره د دليل په څېر وړاندې شوی.

ځينو مفسرينو په "انها لاحدی الکبر" کې د "ها" ضمير، "سقر" ته راجع کړی او ځينو نورو "جنود" ته، خو دا نه يوازې ضعيف

(c) ketabton.com: The Digital Library

توجیهات دي بلکه د قسمونو او ځواب ترمنځ ژور او عمیق ارتباط پکي له پامه غورځول شوي، د دوی توجیه داسي ده لکه چي څوك ووایي: په سپوږمۍ لوړه کوم چي دوزخ شته، د شپې په بېرته ګرځېدو او د سباوون په بیاراختو لوړه کوم چي د الله لښکري بې شمېره دي!! داسي توجیه نه د قرآن کافر مخاطب ته قناعت ورکولی شي او نه ورته د فهم وړ ده. عجیبه دا ده چي څنګه دغو محترمو مفسرینو د الشفق په سوره کي د همدې قسمونو واضح او څرګند تفسیر له پامه غورځولی، هلته همدا قسمونه د قیامت او بیاژوندون لپاره د دلیلونو په حیث وړاندي شوی او ویل شوي چي د شپې ورځي تګ راتګ، د سپوږمۍ طلوع او غروب او سترېدل وړېدل، پټېدل او څرګندېدل ئې دا ښیي چي دا نړۍ د مسلسل او مستمر تحول او بدلون صحنه ده، هر څه له یوه حالت نه بل حالت ته درومي، په هیڅ مقطع او هیڅ نقطه کي توقف او سکون نشي موندي، د بیا ژوندون منکرین هسي او بې ځایه، مرګ ته د سکون او توقف او د بدلون د پای په سترګه ګورئ، دا انګېرنه له هغه څه سره ټکر او تصادم کوي چي د نړۍ له مشاهدي نه ئې ترلاسه کوو. د دې غلطي او بې بنسټې انګېرني د اثبات لپاره هیڅ دلیل، د دې ټولي پراخي نړۍ له هیڅ ګوټ نه نشو وړاندي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البروج

ظالمان بې الهي انتقامه نه پاتې کېږي

د البروج د مبارکې سورې قسمونه دا دي:

وَ السمَاءِ ذَاتِ الْبرُوج *
قسم دئ د برجونو په خاوند آسمان.

وَ الْيَوْمِ الْمَوْعُودِ *
قسم دئ په هغې ټاکلې ورځ.

وَ شاهِدٍ وَ مَشهُودٍ *
قسم په هر شاهد او هر مشهود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو قسمونو ځوب دا دی:

قُتِلَ أصحَبُ الأُخْدُودِ * النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ * إِذْ هُمْ عَلَيهَا قُعُودٌ * وَ هُمْ عَلى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شَهُودٌ *
هلاك شول خاوندان د خندقونو. (خندقونه د سره) اور او د ډېر سوند. چي ئی دوی پر غاړه ناست وو. او شاهد د هغه څه چي له مؤمنانو سره ئی کړل!!

لکه چي گورئ په دريو لومړنيو آيتونو کي په څلورو شيانو قسم ياد شوی: "د برجونو په خاوند آسمان"، "هغي موعود او ټاکلې ورځ"، "هر شاهد" او "هر مشهود". د قسمونو ځواب په څلورم آيت کي پدې صيغه مومو: "هلاك شول خاوندان د خندقونو" بايد وگورو چي د دغو قسمونو معنی څه او څنگه دا ثابتوي چي د خندقونو خاوندان هلاك شول؟!

لاندي ټکيو ته پام وکړئ:

- "بروج" له "برج" نه اخيستل شوی چي معنی ئې ځرگندېدل او ښکاره کېدل دي، په قرآن کي په دغه معنا څو ځايه راغلې، لکه:

وَلاَ تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الأُولَى * الاحزاب: ۳۳
او د مخکني جاهليت د ځان ښودني په څېر ځانونه مه ځرگندوي.

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَآءِ بُرُوجاً وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجاً

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَقَمَراً مُنِيراً * فرقان: ۶۱
مبارك دئ هغه ذات چي په آسمان كي ئې بروج (ستوري) رامنځته كړل او په هغه كي ئې روڼ څراغ (لمر) او روښانه سپوږمۍ راپيدا كړه.

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجاً وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ *

الحجر: ۱۶
او بې شكه چي په آسمان كي مو بروج (ستوري) پيدا كړل او هغه مو ليدونكو ته ښايسته كړې.

له دغو ورستيو دوو آيتونو نه په ډاگه معلومېږي چي له بروج نه مراد ستوري دي.

د قرآن له دغو څرگندو لارښوونو سره سره، متأسفانه ځينو مفسرينو له بروج نه د ستورو په ځاي، د يوناني فلسفي هغه دولس گوني موهومي بروج اخيستي چي د دوی په فلكي اصطلاحاتو كي د لمر د مختلفو منازلو لپاره ټاكل شوي، يونانيانو، د كال په هر فصل كي د لمر دغه منازل او بروج، د خپلو مختلو خدايانو په نامه مسمی كړي او هر برج ته ئې د خپل يوه خدای نوم وركړی وو، دا اصطلاحات له يونان نه هغو اسلامي ملكونو ته راكوز شول چي له يونان سره همسرحده وو، ځيني علماء ترې متأثره شول او هغه ته ئې اسلامي رنگ وركړ.

- د "الْيَوْمِ الْمَوْعُودِ" په هكله د مفسرينو دوه رأيي لرو: ځيني ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قيامت ورځ ګڼي او ځيني يې د مؤاخذي او عذاب هغه ورځ چي الله تعالی په دنيا کي کافرانو او ظالمانو ته ټاکلي. په دوه دليله د مفسرينو د دوهمي ډلي رأيه ارجح او غوره ده: لومړئ دا چي په همدې مبارکي سورې کي د دوو باغي او عاصي ډلو بد عاقبت ته اشاره شوې، د فرعون او ثمود ډلو ته چي له مهلت نه وروسته د الله تعالی له شديد بطش او مؤاخذي سره مخامخ شول. لدې نه معلومېږي چي له "الْيَوْمِ الْمَوْعُودِ" نه هغه تاريخي ورځي مراد دي چي دوه بېلګې يې د فرعون او ثمود په قصه کي ګورو. او دوهم دليل دا چي د قيامت په ورځي استشهاد سره دا نشي ثابتېدي چي د اصحاب الاخدود پايله تباهي او هلاکت دی. دا ځکه چي د قرآن کافر مخاطب نه د قيامت په موعود ورځ باور لري او نه پدې باندي استناد سره دا ادعا مني چي د اور د کندو خاوندان به د هلاکت له پايلي سره مخامخ شي. "يوم الموعود" بايد داسي ورځ وي چي د قرآن هر مخاطب هغه د يوه مسلم او انکار نه منونکي حقيقت په حيث ومني او په هغه باندي استناد دی قانع کړي چي واقعاً د اصحاب الاخدود په هکله شوې ادعا يو حقيقت دی. که له "يوم الموعود" نه هغه ورځ مراد شي چي ظالمانو ته يې د رارسېدو خبر ورکړی شوی، په تاريخ کي په وار وار تکرار شوې، هر پيغمبر خپل قوم د هغې له رارسېدو ويرولی، هيڅ مخاطب له هغې انکار نشي کولی، هر څوك چي تاريخ ته رجوع وکړي د دې ورځي څرګندي بېلګې به يې مخي ته راشي، همغه ظالمانو ته د مهلت وروستۍ ورځ، په دنيا کي د دوی د مؤاخذي ورځ، پدې صورت کي د قسم او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب ترمنځ ئې ارتباط کاملاً جوت کېږي.

پدې توګه د لومړئ قسم ارتباط له ځواب سره داسي دی: دا له بې شمېره ځلاندو ستورو نه ډك آسمان، پدې حقیقت شهادت ورکوي چي دا کائنات حتماً یو داسي ځواکمن مالك او قهار سلطان او واکدار لري چي دا ټول بې شمېره اجرام ئې اداره کوي، هر یو په خپل ځای او خپل خاص مسیر کي ساتي، د دوی ترمنځ د تصادم او ټکراو مخه نیسي، هر یو په منظم او مستمر طور په همغه ثابت مدار کي خوځوي چي ورته مشخص شوی. دا خور او پراخ آسمان له دغو ټولو بې شمېره خوځنده اجرامو سره او لدې محکم نظم او ضبط سره، پدې شهادت ورکوي چي دا کائنات هسي بې واکداره ملك ندي، له مهاره وتلي او د ساتونکی او پالونکی واکمن له سلطي او سیطري فارغ دنیا نده چي په هغې کي هرڅوك هرڅه وکړي، نه پوښتنه وي نه ګویږنه، نه له ظالم سره حساب وشي او نه د مظلوم لاس نیوي او پوښتنه، نه په نورو تېري کونکي مجازات شي او نه له خپل حق نه د محروم شوو چیغي واورېدي شي. د دې هستي ساتونکی او مالك خدای به حتماً د اور د کندو له خاوندانو نه د دې انتقام اخلي چي د ده مظلوم مؤمن بندګان ئې په الله د ایمان په جرم د اور په کندو کي اچول او هغه به حتماً د دغو مظلومو مؤمنانو پوښتنه کوي او د دوی مظلومانه استغاثه به اوري.

د همدې سورې په څو آیتونو کي الله تعالی د "ملك"، "ذوالعرش المجید"، "فعال لمایرید" او "محیط" په صفاتو ستایل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی، داسي چي د سورې په ټولو مضامینو ئې سورې غوړولی، دا په خپله ښيي چي د برجونو په خاوند آسمان باندي د قسم موخه دا مطلب ثابتول دي چي دا کائنات داسي باعظمته ساتونکی او پالونکی واکمن لري چي د عرش خاوند دی، په هر څه محیط دی، چي څه وغواړي ترسره کوي ئې. دغه مطلب د الطارق په سورې کي له مزید وضاحت سره راغلی، هلته هم د آسمان په ځلاندو ستورو استناد شوی او د دې ادعا د اثبات لپاره وړاندي شوی چي هرڅوك د الله تعالی د رعایت او حفاظت تر سیوري لاندي دی، داسي لکه د آسمان دا بې شمېره ځلانده ستوري.

د دوهم قسم ارتباط د قسمونو له ځواب سره داسي دی: "همغه پيژندل شوې موعود ورځ"، شهادت ورکوي، "هغه ورځ چي هرڅوك ترې خبر دی"، "هغه چي په تاریخ کي په وار وار تکرار شوې"، "هغه چي د ظالمانو د ظلم ټغر پکي ټولېږي او الهي عذاب پدوي نازل کېږي"، "د مهلت او فرصت وروستۍ ورځ"،" د ظالمانو د ظلم او تېري د پای ورځ" دا شهادت ورکوي چي د اصحاب الاخدود پای به هم دې ته ورته وي، آیا نه گورئ چي د مهلت د پای ته رسېدو نه وروسته له ظالمانو سره څه شوي او مالك الملك خدای څنگه په شدت سره مواخذه کړي، هرڅه ئې پدوي رانسکور کړي، تخت او تاج ئې، قصرونه او بنگلي ئې، داسي چي اوس د دوی وران او ویجاړ قصرونه پدې شهادت ورکوي چي د ظلم پای وخيم او عبرتناك دی، د ظالمانو د تېري لپاره حد او پای شته، خو د داسي کندي چي په یوم الموعود کي هلته رسي او پکي نسکورېږي. ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغمبرانو او زړه سواندو داعیانو خپل قومونه لدې ورځي ویرولي، لکه چي هود علیه السلام خپل قوم ته وايي:

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ *

الشعراء :۱۳۵

یقیناً چي زه د لوئي ورځي له عذاب نه په تاسو ویریږم.

د غافر د سورې په ۳۱ آیت کي د فرعون د کورنۍ د هغه مؤمن کس خبره لولو چي فرعونیانو ته په خطاب کي وايي:

يقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُم مِّثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ * مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْماً لِّلْعِبَادِ * غافر: ۳۱

اې زما قومه! زه خو یقیناً چي د نورو ډلو د عذاب د ورځي په څېر د کومي ورځي له رارسېدو نه پر تاسو ویریږم، د نوح د قوم، د هود او د عاد او لدوي نه وروسته قومونو د پایلي او عاقبت نه او الله خو په خپلو بندګانو د ظلم اراده نه لري.

- دریېم قسم په هر شاهد او لیدونکي شوی، هر د سترګو خاوند چي تاسو ئې پدې دنیا کي ګورئ، د ده د لیدو دا استعداد پدې خبري دلالت کوي چي د ده پیدا کوونکی به حتماً داسي ذات وي چي د لیدو په صفت به متصف وي، دا نښي کېدی چي مخلوق او مصنوع دي داسي صفت ولري چي د ده خالق او صانع دي همدا صفت ونلري، هر مخلوق او مصنوع په اصل کي د خالق او صانع د

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفاتو مظهر وي، پده کي د صانع صفتونه راڅرگند شوي وي، چا چي د نړۍ سترگورو ته سترگي ورکړې او په هغوی کي ئې د ليدلو استعداد ايښی، هغه حتماً "بصير: ليدونکی" دی. نو د هر شاهد او ليدونکي وجود د داسي ذات په شته والي شهادت ورکوي چي شاهد او بصير دی، دا صفت هغه د ځمکي پدې شاهدانو کي ايښی، پدې هکله قرآن په بل ځای کي څومره ښه وينا لري:

أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُ أَحَد * أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ * وَلِسَاناً وَشَفَتَيْنِ * وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْن* البلد: ۷ـ ۱۰

آيا گمان کوی چي ندی چا ليدلی؟ آيا ده ته مو ورنکړلی دوی سترگی ؟ او يوه ژبه او دوی شونډی؟ او ده ته مو ونښودی دوی لاری؟

څنگه گمان کوي چي نه به د ده د عملونو څارنه کېږي او نه به ئې د کړو وړو په اړه قضاوت، نه ئې اعمال د چا ترسترگو لاندي دي او نه داسي څوك شته چي مكافات يا مجازات ئې کړي؟! پداسي حال کي چي دی په خپله د يوه مخلوق په حيث سترگي لري، د بصيرت خاوند دی، د خپل مافي الضمير د انعکاس لپاره او د خپلو مشاعرو، عواطفو او احساساتو د بيان لپاره او د خپلو قضاوتونو او پرېکړو د اصدار لپاره د ژبي او دوو شونډو په څېر وسايل په واك کي لري، د نورو د عملونو څارنه کوي، د هر ښه او بد په هکله په خپل زړه کي ملاك لري او په ضمير کي لارښود، (ښه) ور ته (معروف)، له هغه سره آشنا، د هغه په هکله ښه احساس په زړه کي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

(بدي) ورته (منكر)، د هغه په اړه په خپل زړه كي د كركي احساس كوي او له خپل طبيعت او مزاج سره ئې ناآشنا ومي، كه په مخلوق كي دا صفات وي، د ده خالق به څنگه دا صفات ونلري؟! دا له شكه وتلي حقيقت دئ چي هر ليدونكي او د سترگو خاوند پدې شهادت وركوي چي د ده پالونكى خداى تر ده زيات ليدونكي، د ده د كړو وړو شاهد او د ده د عملونو څارونكى او قاضي دى. د همدې سورې په ۹ آيت كي همدې مطلب ته اشاره شوې او ويل شوي: او الله په هر څه باندى شاهد دي (وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيد).

o د څلورم قسم ارتباط له ځواب سره داسي دى: هر مشهود، هر هغه څه چي په سترگو ليدل كيږي، د دې ادعا په حقانيت څكه شهادت وركوي چي په ټول كائنات كي هيڅ عبث، خوشي، بې فائده او بې هدفه شي نه موندل كيږي، هري خوا ته چي سترگي ورغړو، هرڅه ته چي پام وكړو، نظم گورو، هرڅه سم پيدا شوي، د خاص هدف لپاره پيدا شوي، په هيڅ ځاى كي خلا، قصور او فطور نشو ليدي، قرآن گواښ كوي چي هيڅوك د نړۍ په هيڅ گوټ كي چاود او خلاء نشي په گوته كولى:

مَّا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِن فُطُورٍ * ثُمَّ ارجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئاً وَهُوَ حَسِيرٌ * الملك: ۳ـ۴

د رحمن په مخلوقاتو كي بېلوالى ليدى نشي، نو ورغړوه سترگى، آيا گورى كوم يو چاود ؟ بيا هم ورغړوه سترگى په وار وار، راگرځى

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا په لور به دغه سترګی نامراده او وی به ارمانجنی.

ښه غور وکړه، خپل ټول توان ځواك وكاروه، هري خوا ته سترګي ورغړوه، د الله په مخلوقاتو كي ژوره څېړنه وكړه، وګوره چي پدې ټول عالم كي كوم چاود، خلاء، نقص او قصور په سترګو درځي؟! پدې خور او ستر عالم كي د داسي عيب او نقص د موندلو په طمع به هر محقق او څېړونكی د خپلو سترګو له ستړيا نه پرته بل څه ترلاسه نكړی شي. نو انصافاً ووايي: څنګه ومنو چي په ټول عالم كي دي كمال، ښايست، نظم او هدفوالي وي، د ضوابطو التزام، نه دي چيرته خلاء وي او نه قصور او فطور، خو د انسان دا وړه دنيا، دغه چي د ټول كائنات په نسبت له هيڅ سره برابره ده، دلته دي سراسر بې نظمي وي، انسان دي خپل سر ته پرېښودي شوی وي، داسي چي نه ئې د بدو پوښتنه وشي او نه د ښو تپوس، نه مكافات شي نه مجازات، هغه دي حدود مات كړي، ضوابط او قواعد دي تر پښو لاندي كړي، له حق او حقيقت نه دي انكار وكړي، خو نه دي محاسبه ورسره وشي، نه دي پوښتنه ترې وشي او نه دي د كړو وړو سزا وركړی شي!! دا بې بنسټه او واهي تصور، له هر مشهود نه د هر شاهد له انتباه سره منافات لري او د كائناتو د هغه حميد پالونكي رب په نسبت يوه كركجنه افتراء ده كوم چي د عالم ذره ذره د ده په شته والي او د هر څه په سم او ښه پيدا كولو شهادت وركوي. دا له انصاف نه ليري ظالمانه قضاوت دی!! داسي غلطه انګېرنه او تصور خو پدې معنا ده چي پدې عالم كي نه نظم شته، نه ضوابط او قواعد، حال دا چي هر مشهود په رسا غږ وايي: دلته هرڅه سم دي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرڅه ښه او ښايسته پيدا شوي، په سم تقدير او ميزان، هر څه پدې خبري شهادت ورکوي چي دا عالم د يوه "عزيز" او "حميد" ذات له لوري اداره کېږي! د دې عالم ساتونکی او پالونکی رب له دې عيب نه منزه دئ چي د ده په ملك کي دي څوك ظلم وکړي، د ده مظلوم بندگان دي په ناحقه وځوروي، هغوی دي بې وزله او ضعيف وگڼي او له حق نه د لاس اخيستو لپاره دي هغوی تعذيب کړي، حق او د الله د ملك ضوابط دي تر پښو لاندي کړي، له الهي سننو نه دي سرغړونه وکړي، خو الله دي نه له ده سره محاسبه وکړي او نه د مظلوم پوښتنه!! نه دي له ظالم نه انتقام واخلي او نه دي د مظلوم استغاثې ته ځواب ورکړي!! الله تعالی لدې نه منزه دئ چي ذات ته ئې کوم عيب او نقص راجع شي يا افعالو ته ئې کوم اعتراض. نو پدې کي شك نشته چي د اور د کندو خاوندانو ته له تباهي او هلاکت نه پرته بل څه انتظار نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

الطارق

دا بې شمېره ځلانده ستوري چې څوك ساتي هغه د ټولو ساتونكى دى

د الطارق د سورې په لومړئ آيت كي پدې صيغه لوړه شوې:

وَ السمَاءِ وَ الطارِقِ *
لوړه په آسمان او دا د شپې ور ټكونكى.

ورپسې ويل شوي:

وَ مَا أدْرَاكَ مَا الطارِقُ * النّجْمُ الثّاقِب *
څه شي خبردار كړى چي څه به وى دا د شپې ور ټكونكى؟ ستورى ځلېدونكى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قسمونو په ځواب کي ویل شوي:

إِن كلُّ نَفْسٍ لمّا عَلَيهَا حَافِظٌ *
هیڅوك داسی نشته چي پر ده نه وی ساتونكی.

پدې آیتونو کي په "آسمان" او "الطارق" لوړه شوې او هغه د دې ادعا د اثبات لپاره د شاهدانو په حیث وړاندي شوي چي "هر نفس یو ساتونكی او حفیظ" لري. د دې لپاره چي پوه شو د قسمونو معنی څه ده او څنگه د دغي لوئی ادعا په حقانیت شهادت ورکوي، باید لاندي ټکیو ته توجه وکړو:

د "الطارق" لغوی معنا په شپه کي راڅرگندېدونكی او ور ټكوونكی ده، چي اطلاق ئې په ډېرو شیانو کېدی شي، خو وروستی آیت ئې مشخص کوي او وایي: "النجم الثاقب: ځلانده ستوري" نو لدې نه مقصد هر ځلانده ستوری دئ چي په شپه کي راڅرگند شي، نه کوم خاص ستوری.

که چیرته قرآن په خپله دا "الطارق" نه وی معرفی کړی او تفسیر ئې مفسرانو ته پرېښي وي، معلومه نده چي لدې نه به څه عجیب او غریب تعبیرونه شوي وو؟! څومره مختلف، بېلابېل او له یوه بل سره متصادم آراء او نظرات به وړاندي شوي وو، څومره د اصلي معنی مغایر معانی او مفاهیم به ئې ورته تراشلي وو، څومره "بطون" او "راز رموز" به ئې له رسا ذهن، رمز پیژندونكي او "بطن فهم" سلیقي نه ورته راایستلي وو؟! مخصوصاً هغو کسانو چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیمار ذهن لري، په څرګندو توکو، روښانه او واضح الفاظو او ځلانده حقایقو، قناعت نه کوي، ظاهر ورته کافی ندي، د "سر او راز" او "مخفي او بطن" رابرسیره کېدو ته انتظار کوي او اعجاز ته منتظر وي!! قرآن د دغه بیمار "ذهنیت" د ښه معرفي لپاره د ابراهیم علیه السلام په قصه کي ځومره ښه فرمایي: ابراهیم علیه السلام وویل: "ربی الذی یحیی ویمیت" زما رب همغه دئ چي راژوندي کوي او وژني او همغه چي لمر له مشرقه راپورته کوي، ګورئ چي د ابراهیم علیه السلام لپاره مرګ او ژوند او د شپې ورځي تګ راتګ قطعي دلیل دی، له همدې نه خپل رب پیژني، د عالم د همدې ملموس او مشهودو مظاهرو نه د خپل رب په لوري هدایت کېږي او نور کسان هم په همدې شیانو استناد سره د الله تعالي په لوري رابلي، خو نمرود دا استدلال نه مني، هغه کافي نه ګڼي او وایي: (انا احیی و امیت) دا د ژوند او مرګ پرېکړه خو زه هم کولی شم!!

همدا راز قرآن فرمایي:

وَ قَالُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الأَرْضِ يَنبُوعاً * أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نخيلٍ وَ عِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الأَنْهَرَ خِلَلَهَا تَفْجِيراً * أَوْ تُسقِطَ السمَاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسفاً أَوْ تَأْتىَ بِاللَّهِ وَ الْمَلَئكَةِ قَبِيلاً * أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَى فى السمَاءِ وَ لَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتى تُنزِّلَ عَلَيْنَا كِتَباً نَّقْرَؤُهُ قُلْ سبْحَانَ رَبى هَلْ كُنت إِلا بَشراً رَّسولاً * وَ مَا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنَعَ النّاس أن يُؤْمِنُوا إذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى إلا أن قَالُوا أ بَعَث اللّهُ بَشراً رّسولاً * قُل لَّوْ كانَ فى الْأرْضِ مَلَئكةٌ يَمْشُونَ مُطمَئنّين لَنزّلْنا عَلَيْهِم مّنَ السمَاءِ مَلَكاً رّسولاً *

الاسراء: ۹۰-۹۳

او وئي ويل: هيڅکله به پر تا ايمان رانه وړو ترڅو لدې ځمکې يوه چينه راوبهوې او د خرما او انگورو داسې باغ دې وي چې ويالې پکې وبهوې او يا د خپل گمان مطابق دا آسمان پر مونږ ټوټې ټوټې راپرې باسې او يا الله او ملائکې مونږ ته مخامخ راولې او يا تا لره مجلل کور وي او يا آسمان ته وخيژې او په ختلو دې هم ترهغه باور نه کوو چې پر مونږ يو داسې کتاب رانازل کړې چې مونږ ئې لولو، ورته ووايه: پاکې ده زما رب لره، آيا زه له يوه بشر استازي نه پرته بل څه يم؟! او کله چې خلکو ته هدايات راغلي نو دوی له ايمان راوړلو نه بل څه منع نه کړل مگر دې خبرې چې ويل ئې: آيا الله يو انسان د پيغمبر په حيث مبعوث کړی؟ ورته ووايه: که په ځمکه کې ملائکې وې او ډاډه پکې گرځېدې نو مونږ به حتماً له آسمانه يوه فرشته د پيغمبر په حيث رالېږلې وه.

بيمار ذهنيتونه دغسې وي، خدای په "اعجازونو"، "فوق العاده پېښنو" او "فوق طبيعی اسرارو " کې لټوي، دا په طبيعت کې خواره بې شمېره نښې او شواهد ورته کافي نه وي، دا د الله له لوري نه گڼي، طبيعي پېښې ئې بولي، غواړي خدای د داسې پېښنو له مخې ثابت کړي چې غيرطبيعي وي، په "رازونو" او "رموزونو" سره نه په "ښکاره وو" او "څرگندو" سره!! خو د قرآن اسلوب بېل دی، قرآن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هستي هرڅه او هر حرکت د الله تعالي د ذات او صفاتو ننبه او مظهر گڼي، په همدغو څرگندو شيانو استناد کوي او پدې سره خپله ادعا ثابتوي، په همدې څرگندو په طبيعت کي خورو ورو شيانو لوړه کوي او د خپلي مدعا لپاره ئې د شاهد په حيث وړاندي کوي. د الطارق په سوره کي گورئ چي د آسمان ترځنگ په "الطارق: د شپې لخوا راڅرگندېدونکي، هغه ستورو لوړه کوي چي په شپه کي د آسمان په غېږ کي راڅرگند شي، د آسمان په څېر څرگند، مشهود او ښکاره. دغه توضيح او شرح بايد د قرآن د نورو قسمونو لپاره د يوه لارښود اصل او اسلوب په حيث ونيسي، چيرته چي د "مقسم به" په پېژندلو کي له ابهام او اشکال سره مخامخ شوي، نو د دغه اصل په رڼا کي ابهام او اشکال رفع کولی شي. لکه چي "الطارق" يو جلی، مشهود او څرگند شي دي: ځلاندي ستوري، همدا راز په نورو مواردو کي هم "مقسم به" د "الطارق" په څېر مشهود او قابل درک شي وگڼئ او هغې رأيي ته هيڅ اعتناء مه کوئ چي لدې نه غيبي او له سترگو پټ شيان مرادوي. دا د قرآن له اسلوب سره مخالف رأيه په ديوار ووهي.

بايد دا واضح کړو چي آسمان او په هغه کي ځلانده ستوري څنگه دا ثابتوي چي هر نفس د يوه ذات تر مراقبت او حفاظت لاندي دي؟

پدې پوهېږو چي د دې ستر عالم بې انتها عظمت د شپې لخوا راڅرگند شي، د ورځي لخوا ټول سماوي اجرام له سترگو پټ وي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمر له لوېدو او د شپې له رارسېدو سره سم، ستوري یو په بل پسې راښکاره شي، په خپلو پلوشو سره زمونږ سترګې هڅوي، زمونږ د سترګو په وړاندې ودرېږي، مونږ د کائنات د عظمت او پراخوالي تماشا ته رابلي او دا پوښتنه زمونږ په ذهن کې راولاړوي چې پدې خور وور پراخ بې انتهاء عالم کې دا بې شمېره آسماني اجرام څوك اداره کوي؟ څوك ئې ساتي؟ دا کوم ځواك دئ چې هر یو په خپل خپل مسیر کې خوځوي او د دوی ترمنځ له ټکر او تصادم نه مانع کېږي؟ بې شکه چې دا آسمان او د هغه په غېږ کې دا بې شمېره ځلانده ستوري پدې شهادت ورکوي چې دا عالم یو ځواکمن او مقتدر ساتونکی او پالونکی لري چې هر جزء ئې په خپل خاص ځای کې ساتي، له تشتت او بد نظمي ئې او په خپلو کې د دوی د تصادم مخنیوي کوي.

ګورئ چې قرآن د هغه چا د اقناع لپاره څه وايي چې ګمان کوي دا عالم په خپله پیدا شوی او هرڅه ئې طبیعت ته سپارل شوي، نه کوم مراقب لري او نه ساتونکی او محافظ، حوادث په تصادفی طور او په خپله رامنځته کېږي، نه واکمنه اداره شته او نه خاص ضوابط او سنن، قرآن هغه ته بلنه ورکوي چې د آسمان په لوري سترګې واړوه، د هغه وسعت او عظمت ته ځیر شه، هغو بې شمېرو ستورو ته پام وکړه چې د دې بې انتهاء فضاء په غېږ کې ئې حفاظت او ساتنه کېږي، په همدې استدلال کوي او انسان ته وايي: هغه ذات چې دا هستی اداره کوي او د هر جزء او ذري ساتنه ئې په واك کې لري، همدا ذات ستا مراقب او ساتونکی هم دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې سورې په ۱۱او ۱۲ آيتونو کي دوه نور قسمونه راغلي:

والسَّمَآءِ ذَاتِ الرَّجْعِ *
لوړه په آسَمان داَ پر له پسی راگرځوونکی.

وَالأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ *
لوړه پدی ځمکی چاودېدونکی.

د قسمونو ځواب دا دي:

إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ * وَمَا هوَ بِالْهَزْلِ *
بی شکه چي دا پرېکنده وينا ده. او نده هغه خوشې بيهوده.

د قسمونو او ځواب شرحه دا ده:

o په لومړي قسم کي آسمان ته " ذَاتِ الرَّجْعِ: پر له پسی راگرځوونکی" ويل شوي، د کلام له فحوی او د قرآن د نورو آيتونو په رڼا کي پدې پوهېږو چي دلته په " ذَاتِ الرَّجْعِ" سره باران ته اشاره شوې، دا باران دئ چي د اوبو د بخاراتو په بڼه کي له ځمکي د آسمان په لوري وخوځېږي او آسمان ئې بېرته د ځمکي په لوري راوگرځوي.
o په دوهم قسم کي ځمکي ته " ذَاتِ الصَّدْعِ: چاودېدونکي" ويل شوي چي مراد ئې د نباتاتو په رازرغونېدو سره د هغې چاودل دي.
o د قسم په ځواب کي دا خبره نده واضح شوې چي لدې پرېکنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

وينا نه كومه وينا مراد ده؟ خو كه لږ غور وكړو نو ګورو چې له قسمونو نه مخكې په اتم آيت كې ويل شوي: إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ * : بې شكه چې هغه ئې په بيا راګرځولو توانا دي. د دغې ادعا د اثبات لپاره دا قسمونه راغلي او ورپسې ويل شوي چې دا پرېكنده وينا ده او هسې بېهوده خبره نده.

o له آسمانه د اوبو په راورېدو سره د ځمكې له زړه نه د نباتاتو رازرغونېدل ښيي چې الله تعالى د مړو په بياژوندي كولو قادر دي، تاسو تل دا بياراژوندي كېدل په خپلو سترګو ګورئ، نو څنګه د بياژوندون خبره يوه بابيزه او خوشې خبره ګڼې؟!!مګر له آسمانه د اوبو راورېدل او پدې سره د مړې ځمكې ژوندي كېدل او د رنګ رنګ نباتاتو رازرغونېدل د دې ادعا څرګند او قطعي ثبوت ندي؟!

له مجدد ژوندون نه خو هغه چا بايد انكار كولی چې په خپل ټول ژوند كې ئې د دې كومه بېلګه نه وې ليدلې، ته خو هره شېبه ګورئ چې د اوبو يوه "قطره" په نطفې او انسان بدله شي، له مړې او ژوول شوې دانې او مېوې نه د انسان په بدن كې ژوندې نطفه جوړه شي، مړه ځمكه په يوه باران سره وخوځېږي او ګڼ شمېر ژوندي توكي راشنه كړي. نو ته څنګه بياژوندون محال ګڼې؟!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

الفجر

د هري شپې په پای کې سباوون دا خبره کوي چې ستا رب ظالمانو ته په کمين کې دئ

د الفجر د مبارکې سورې قسمونه دا دي:

وَ الْفَجْرِ * وَ لَيَالٍ عَشرٍ * وَ الشفْعِ وَ الْوَتْرِ * وَ الَّيْلِ إِذَا يَسرِ *

قسم په سباوون. قسم په هرو لسو شپو. قسم په هغه جفت او طاق. او په شپې چې شي روانه.

له قسمونو نه وروسته دا خبره شوې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هَلْ فِى ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِى حِجْرٍ *
آیا پوهیالیو ته به پدې کې قسم وی ؟

بیا د عاد، ثمود او فرعون تباهي او هلاکت ته پدې ډول اشاره کوي:

أَ لَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ * إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ * الَّتِى لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِى الْبِلَادِ * وَ ثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ * وَ فِرْعَوْنَ ذِى الْأَوْتَادِ * الَّذِينَ طَغَوْا فِى الْبِلَادِ * فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ * فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ *
ودی نه لیدو چي څرنګه ئی وکړلو له عاد سره ستا رب ؟ د ارم "عاد"، آ خاوند د جګو ستنو. آ چي نه وو پیدا شوی په ښارونو کي په څېر ئی. او ثمود سره چي تېږی ئی درو کي وتراشلی. او فرعون سره خاوند د آ میخونو. هغه خلك چي ښارونو کي ئی وکړه سرکشي. فسادونه ئی ډېر کړی په هغو کي. نو رب دي پری راپرېښوده متروکه د عذاب.

او ورپسې د قسمونو ځواب پدې صیغه راغلی:

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ *
بی شکه چي ستا رب دئ په کمین کي.

پدې مبارکو آیتونو کي په څلورو شیانو د لوړي شاهد یو، راشئ وګورو چي په څه څه لوړه شوې او د قسمونو ځواب څه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د قسمونو او ځواب ترمنځ ئې ارتباط څنگه دي؟ او د کومي ادعا د اثبات لپاره پدې شيانو لوړه شوې؟

که لږ دقت وکړو نو متوجه کېږو چي له قسمونو نه وروسته په اتو آيتونو کي د دريو باغي او عاصي ډلو: عاد، ثمود او د فرعون د قوم شوم او کرغېړن عاقبت ته اشاره شوې، دا هره ډله په خپل خپل وخت کي پياوړي، ځواکمنه او په وسايلو سنبال ډله وه، چي د فساد، ظلم او طغيان په وجه مؤاخذه شول او په الهي دردناك عذاب اخته. په ۱۴ آيت کي د يوې ډېري مهمي ادعاء شاهد يو، چي په ټول قاطعيت او تأکيد سره مطرح شوې، دا چي "ستا رب حتماً په کمين کي دي". دغه ادعا د مخکنيو قسمونو ځواب دي، د هغې د اثبات لپاره په دغو قسمونو او پورتنيو تاريخی مثالونو استناد شوی. د دې لپاره چي پوه شو دا قسمونه څنگه دا ادعا اثباتوي چي ستا رب د شر او فساد ځواکونو ته په کمين کي دي، بايد لاندي خبرو ته توجه وکړو:

- د قسمونو په سر کي "الفجر: سباوون" ذکر او ورپسې "ليال عشر: لسگوني شپې" او په پای کي ئې د "الليل اذا يسر: او په شپې چي شي روانه" دا ښيي چي په منځنيو قسمونو کي هم بايد د شپې په اړه خبره شوې وي او له "الشفع و الوتر" نه هم بايد جفت او طاق شپه مراد وي نه بل څه، د بيان له فحوی نه په ټول صراحت سره معلومېږي چي له سباوون نه هر سباوون، له لسگونو شپو د هري مياشتي لسگوني شپې او له جفت او طاق نه هره جفت او طاق شپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مراد ده. د الهي بليغ کلام دقيق نظم او يووالي همدا ايجابوي، په بل څه د هغوی اطلاق، بې بنسټه او بې ځايه تعبير دئ چي هيڅ دليل ورته نشو وړاندي کولی.

- د دغو آيتونو الفاظ عام دي، دا سمه نده چي تر خاص سباوون او خاصو شپو ئې محدود کړو، د آيتونو په الفاظو کي هيڅ داسي نښه نه ګورو چي اختصاص ترې ثابت شي.
- د الهي کلام بلاغت دا تقاضا کوي چي د نوموړو قسمونو او ورپسې تاريخي مثالونو او د قسمونو د ځواب ترمنځ بايد ژور او دقيق ارتباط وي.
- ته چي هر سحر، د "شپې" د ختمېدو او د سباوون د راختو شاهد يې، هره جفت او طاق شپه ګورئ چي پای لري، سره لدې چي په هغوی کي د تياري او روښنائي له اړخه او د اوږدوالي لنډوالي له پلوه او په هغوی کي د سپوږمۍ د شکل او هيئت له لحاظه تفاوت وي، خو هره يوه پای مومي او خپل ځای ورځي، رڼا او روښنائي ته پرېږدي. د هري مياشتي لسيزي ګورئ چي په لومړي کي سپوږمۍ وړه وي او ورو ورو ستره شي، د شپو لومړې برخي ئې سوکه سوکه تر مخکي نه زياته روښانه وي، په منځنۍ لسيزي کي د شپو ډېره برخه روښانه او د سپوږمۍ زياته برخه ځرګنده وي او په ورستۍ لسيزي کي سپوږمۍ وړه وي او رڼا ئې ضعيفه، د شپو لومړۍ برخه تياره او وروستۍ ئې نسبتاً روښانه. تر هغه چي د وروستۍ لسيزي په وروستۍ شپه کي سپوږمۍ له سترګو پټه شي، مياشت پای ته ورسي او خپل ځای بلي مياشتي ته پرېږدي. همداراز چي هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سباوون د شپې تیاره زړه په روڼ فجر سره څېرې شي، د سباوون ځلانده توره د شپې په تور سر راپرېوځي، د شپې توره پرده څېرې او فجر طلوع کوي، باید مطمئن وي چې د جهل، ظلم او فساد توره شپه به همداسې ختمېږي.

ډېره عجیبه ده چې ځینو مفسرینو "رحمهم الله"، له "فجر" او "لیال عشر" نه خاص اوقات او له جفت او طاق نه له شپو نه پرته نور څه مراد کړي!! د دغو کمزورو آراوو په هکله باید ووایو:

- عام الفاظ ئې خاص کړي.
- د قسمونو او ځواب ترمنځ ارتباط ئې له پامه غورځولی.
- داسې ئې انګارلې چې دا قسمونه د "مقسم به" په عظمت د اعتراف په څېر ذکر شوي نه د استشهاد او استناد لپاره، حال دا چې خبره برعکس ده، الله لدې ډېر لوړ دئ چې د کوم څه د عظمت لپاره په هغه لوړه وکړي، دا کار له انسان سره ښائي نه له رب العالمین سره، د قرآن قسمونه د استشهاد لپاره او د مدعا د اثبات په منظور راغلي.

که "فجر"، "لیال عشر" او "الشفع و الوتر" خاص اوقات ونیسو، نو په هغوی باندې لوړه دا مدعا څنګه ثابتوي چې ستا رب ظالمانو ته په کمین کې دی؟!! او دا به د فرعون، عاد او ثمود د قومونو له تباهۍ سره څه تړاو لري؟!! پداسې کمزورې توجیه سره خو د الله له بلیغ کلام نه بې ربطه جملات جوړېږي، یووالی او دقیق نظم ئې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه ځي.

دا آيت "هل فی ذلك قسم لذی حجر" په ډېر وضاحت سره ښيي چي په مخکنيو آيتونو کي راغلي قسمونه "دلائل" او "شواهد" دي، نه مجرد قسمونه. "عقل" ئې مخاطب کړی او وايي چي "د عقل خاوندان" ئې په حقيقت پوهېدی شي، "ذی حجر" د دغو قسمونو د مدعا حقيقت درك کولی شي. د دې قسمونو اساسي "مدعا" دا مطلب ثابتول دئ چي "خدای ظالمانو ته په کمين کي دي"، د دغي مدعا د اثبات لپاره لومړي د هري شپې په پای کي د سباوون په راختو استناد شوی او ويل شوي چي هره شپه، څه جفت څه طاق، څه د مياشتي د يوې لسيزي څه د بلي لسيزي، بالآخره د فجر په راختو پای ته رسي، همداراز به د ظلم شپه ختمېږي او ټغر به ئې ټولېږي، د هغو لپاره چي "د عقل خاوندان" وي همدا دليل کافي دي، بيا پدې پسې متصل، د پورتني حقيقت او الهي سنت څو تاريخي بېلگې رااخلي او د مخاطب مخي ته ئې ږدي او همدغه ادعا د تاريخ په پاڼو د استناد له لاري ثابتوي. دا دئ تاريخ شاهد دي، د عاد، ثمود او فرعون پايله څه وه؟ متمدن، ځواکمن، مسلح، د زر او زور خاوند، خو ظالم، مفسد، عاصي او طاغي!! يو ئې " ذات العماد: د لوړو لوړو جڅو او جگو جگو بنگلو خاوند" بنگلي ئې د ضرورت لپاره نه، بلکي عبث، خوشي او د خپل قدرت او زور ځواك د ښودو لپاره، بل ئې ثمود چي تېږي به ئې تراشلي او په غرونو کي ئې ځانته مجلل کورونه جوړول، دربيم ئې فرعون چي د خپلو مخالفينو په لاس پښو کي ئې ميخونه ټکوهل، نه يوازي د عادي مخالفينو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

حتی د خپلي ميرمني په لاس پښو کي هم!! پدوي ټولو د الهي عذاب متروکه راپرېوته، د دنيا له صفحي حذف شول، د دوی د هلاکت دوه اسباب وو: الف- طغيان او سرغړاوي ئې وکړ او زر زور مغرور کړل.
ب: په ځمکه کي د ډېر فساد باعث شول.

نو که د طغيان او فساد په وجه په مخکنيو ظالمانو الهي عذاب نازل شوی، نو اي ظالمانو! پدې پوه شي چي ستاسو پايله هم دې ته ورته ده. پدې پوه شي چي الله هر ظالم ته په کمين کي دي، مهلت ورکوي خو غافل کېږي نه، لکه يو شکاري چي د خپل شکار لپاره کمين نيسي، شکار ته موقع ورکوي چي بې باك او بې اعتناء د کمين په لوري وخوځي، په خاص وخت او ځای کي ئې کار کوي، همداراز الله تعالي ظالمانو ته مهلت ورکوي، تر خاص وخت پوري ورته انتظار کوي، ظالم له خپل عاقبت نه بې خبره، په الهي مهلت او فرصت غولېدلی، په ظلم، فساد او طغيان کي مخکي درومي، ناڅاپه له الهي کمين سره مخامخ کېږي او د عذاب متروکه په سر خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

البلد

له ستونزو او کړاوونو سره مخامخ کېدل د الله له رعایت نه د محرومیت نښه نده، برعکس دا یو ثابت او عام الهي سنت دي

د البلد د مبارکي سورې په لومړي آیت کي قسم پدې صیغه راغلی:

لا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ* وَ أَنت حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ * وَ وَالِدٍ وَ مَا وَلَدَ *

نه، قسم می پدی ښار. او ته حلال ګڼې کېږی پدی ښار کي. او قسم می په هر پلار او په هر ځوی.

دلته څو خبرو ته پام وکړئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

o ځيني گمان کوي چي د قسم نه مخکي "لا" اضافي ده او ځيني نور وايي چي دا د قسم د نفي لپاره ده، پدې معنی چي لوړه نه کوم، دا دواړه توجيهات کمزوري دي، په قرآن کي نه اضافي څه شته او نه کم او دا دوهمه توجيه خو تر دې هم ډېره کمزوري او خرابه چي د غير ضروري خبري له کولو سره ئې مترادف کوي، که معنی ئې دا وي چي پدې ښار لوړه نه کوم نو د دې خبري د کولو ګټه څه شوه؟!! غوره او دقيقه توجيه دا ده چي پدې "لا" سره د مخاطب وينا او دعوی رد شوې او د ده د ذهنيت له ردولو نه ورسته، مختصر مکث دئ او بيا ويل شوي چي پدې ښار مې قسم، يعني داسي نده چي تاسو ئې گمان کوي، زما دي پدې ښار او په هر پلار زوي قسم وي چي انسان په کړاو او ستونزو کي پيدا شوی. د قرآن په ډېرو ځايونو کي کلام په "لا" او "فلا" پيل شوی، په انساني محاوره کي هم د دې شاهد يو چي معمولاً انسان د خپل مخاطب خبره په لا او نه سره ردوي او ورپسې خپله خبره کوي.

o د دې خبري "پدې ښار کي ته حلال يې" معنی دا ده چي: د مکې پدې ښار کي چي د "بيت الحرام" محدوده ده، جنگ پکي حرام دي، پدې کي خلك د خپل پلار له قاتل نه هم د غچ اخيستو هڅه نه کوي، د بوټو او ونو له شکولو ئې ډډه کوي، د ځناورو او حشراتو له وژلو هم ځان ساتي، ښکار پکي حرام گڼي، د هرڅه حرمت پکي ساتل کېږي، خو اي پيغمبره!! دلته ستا هتك حرمت، له تا سره دښمني او مخالفت، ستا د يارانو تعذيب او وژنه، نه يوازي جائز گڼل کېږي بلکي د ثواب کار ئې شمېري!! ټول د "حرمت" په "حريم" کي دي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته له حرمت نه محروم او حلال!! که د سورې په متن کي او د قسمونو او ځواب ترمنځ ارتباط ته لږ ځیر شو نو پدې خبري پوهېدل آسانه شي چي له "أنت حلٌ بهَذَا الْبَلَد" نه مراد همدا مطلب دئ نه بل څه.

o په دربیم آیت کي "والد و ما ولد" د نکیره په صیغه راغلي او معنی ئې هر پلار او زوي دي، نه خاص پلار او زوي.

له قسمونو وروسته ویل شوي:

لَقَدْ خَلَقْنَا الانسنَ فی کَبَدٍ*

بی شکه چي انسان مو پیدا کړی په سختی کي.

دا د مخکنیو قسمونو ځواب دي، باید وګورو چي دا قسمونه څه مطلب افاده کوي او څنګه د دې ادعا په حقانیت شهادت ورکوي چي "الله تعالی انسان په محنت او مشقت کي پیدا کړی" او په "هذا البلد" او "والد و ماولد" باندي د لوړي او ځواب ترمنځ ئې څه رابطه ده؟ پدې خبرو د پوهېدو لپاره لاندو نقاطو ته توجه وکړئ:

هغو خلکو چي د پیغمبر علیه السلام او د ده له دعوت سره مخالفت ته ئې ملاتړلي وه، خپل ټول وسایل او امکانات ئې د دې الهي نهضت د مقابلې لپاره کارول او د پیغمبر علیه السلام یاران ئې د مکې په مبارکي وادي، دا د الله د کور حرم کي، ترشدید تعذیب لاندي نیولي وو، ویل به ئې: پدې خبري څنګه باور وکړو چي محمد صلی الله علیه و سلم د خدای پیغمبر دي، د ټولو ملائکو مطاع جبرئیل د الله له لوري ده ته د الهي وحي قاصد دي، دا ادعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چي لار ئې حقه او الله ئې مل دئ!! پداسي حال کي چي دی او یاران ئې له دغو سختو کړاوونو او ستونزو سره مخامخ دي، په هرگام مصیبتونه او ابتلاءات ورته منتظر، تعذیب کېږي، له ملك نه شړل کېږي او وژل کېږي!! دا ولې د ده خدای د ده مرسته نه کوي؟ ولې ملائکي د ده مرستي ته نه راځي؟ ولې د ده مخالفین د الله په عذاب نه اخته کېږي؟ الله جل شأنه پدغي مبارکي سورې کي دوی ته دا ځواب ورکوي: له کړاوونو او ستونزو سره مخامخ کېدل یو ثابت الهي سنت دي، خدای جل شأنه انسان داسي پیدا کړی چي خامخا به د راز راز محنتونو او مشقتونو له کړلېچونو نه تېرېږي، لوږي ژوري به گوري، کړاوونه به گالي، له مصیبتونو سره د چا د مخامخ کېدو معنی دا نده چي هغه د الله له تائید نه محروم او لاره ئې ناسمه ده!! تاسو سخته اشتباه کړې چي دا انگېرنه مو د خپلو قضاوتونو لپاره ملاك او معیار گرځولی، مگر د دې ښار د جوړېدو له قصې خبر نه یاست چي څنگه ستاسو جد ابراهیم علیه السلام د خدای خلیل، خپله ناتوانه میرمن، هاجر او خپل وړوکي ماشوم زوي، اسمعیل علیه السلام پدغي سوزنده وادي کي هغه وخت یوازي پرېښودل چي نه پکي د څښاك اوبه وي، نه ونه او بوټي، نه سیوري، نه حیوان او انسان، ویرونکي وچه دره او سپیره ډاگ، دواړه ئې د الله په حکم دلته یوازي پرېښودل، څومره ستره ابتلاء، هم پلار ته او هم مور او زوي ته!! څومره سختي ورځي پرې راغلې؟ که ابراهیم علیه السلام دا د کعبې معمار او زوي ئې اسمعیل ذبیح الله، هغه دوه ستر شخصیتونه چي تاسو اي قریشو! ځان ورته منسوبوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې انتساب فخر کوي، که دوی لداسي ابتلاءاتو سره مخامخ شوي او تاسو دا نه وایاست چي ولې ستاسو جد لداسي سختو ورځو سره مخامخ شوي نو د محمد علیه السلام په اړه ولې دا خبره کوي؟ د پیغمبرانو د ابتلاءاتو قصې خو دا حقیقت ثابتوي چي دا یو ثابت الهي سنت دي.

o د هر انسان د ژوند بهیر ته پام وکړئ، که پلار وي او که زوي، د هرچا ژوند له لوړو ژورو ډك، کمزوي، ضعیف او محتاج دنیا ته راشي، بل ته په هرڅه کي اړ، لاس پښي وهي، له یوه نه بل اړخ ته نشي اوښتي، بل څوك باید د ده مرسته وکړي، خپله غذا په اوښکو، ژړا او چیغو ترلاسه کوي، چي له ځمکي د پورته کېدو شي نو هرګام په ډېر زحمت پورته کوي، په هر قدم کي پر مخ لوېږي، له راز راز بیماریو سره د دوامداري مقابلې لړۍ ئې په مخ کي، دردونه او رنځونه، تر څو ځوان شي، د ژوند بهیر ئې نوي پړاو پیل کړي او ستونزې ئې نوي بڼه او پیچلي ابعاد، له یوې نزاع لا نه وي فارغ شوی چي په بلې سر شي، یو مشکل ئې لا نه وي حل چي له بل سره مخامخ شي، له یوې بیماري روغ شي په بلې اخته، دغه دئ د انسان د ژوند حقیقي انځور، له ستونزو سره مخامخ کېدل ئې د ژوند طبیعي بهیر، د الهي سننو مطابق او د ژوند لازمه. خدای جل شأنه انسان داسي ندي پیدا کړی چي تل به د ګلانو د پاڼو په بستر ځملي، الله د ګل ترڅنګ اغزي پیدا کړي، د خندا تر څنګ ژړا، د خوشحالي ترڅنګ غم، د سوکالي ترڅنګ ستونزې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

الشمس

که بریا غواړې خپل نفس تزکیه کړه

د الشمس د سورې قسمونه دا دي:

وَ الشمْسِ وَ ضحَاهَا *
قسم په دغه لمر او په غرمه ئی.

وَ الْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا*
قسم پدی سپوږمۍ چي شي ورپسی .

وَ النهَارِ إِذَا جَلَّاهَا *
قسم پدغي ورځ چي ئی څرګند کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَ الَّيْلِ إذَا يَغْشَاهَا *
قسم پدغي شپې چي ئی راونغاړی تیاره کي.

وَ السمَاء وَ مَا بَنَاهَا *
قسم پدی آَسمان او دغه رنگه جوړېدو ئی.

وَ الأرْضِ وَ مَا طحَاهَا *
قسم پدغي ځمکی او داهسی خورېدو ئی

وَ نَفْسٍ وَ مَا سوّاهَا * فَألهَمَهَا فجُورَهَا وَ تَقوَاهَا *
قسم په دغه نفس او داهسی سمبدو ئی. چي الهام ئی ورته وکړ د فجور او ځان ساتو ئی.

له لومړي آیت نه تر ۸ پوري په څو شیانو لوړه شوې او ورپسې ویل شوي:

قَدْ أفلَحَ مَن زكّاهَا * وَقَدْ خَابَ مَن دَسّاهَا *
بی شکه بریالی شو هغه څوك چي پاك ئی کړلو،او بی شکه نامراد شو هغه څوك چي وئی لړلو.

باید وگورو چي د دغو قسمونو او ځواب تر منځ ئې څه رابطه شته، دا قسمونه څنگه دا خبره ثابتوي چي: هغه کس بریالي شو چي خپل نفس ئې تزکیه کړ او هغه نامراد شو چي ککړ ئې کړ" ځواب دا دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چي د دې عالم حکيم خالق، ستا د ځمکي د روښانه کولو لپاره داسي لمر پيدا کړی چي نه يوازي ستا د ځمکي "کور" ته رڼا ورکوي بلکه حرارت هم ورکوي، د لمر له "حرارت" او "نور" نه پرته به ستا په تياره او سړي ځمکي باندي ژوند ممکن نه وو، همداراز ئې ستا د لارښووني لپاره ستا په نفس کي د سالم فطرت او حساس ضمير روڼ څراغ ايښي، داسي لارښود چي هم تا ته "فجور" درښيي او هم "تقوی"، ښه درته ښايسته او آشنا کړي او بد درته منکر او کرکجن.

ته په آسمان کي ګوري چي د "لمر" له پرېوتو سره سم سپوږمۍ راڅرګنده شي، دا سپوږمۍ چي د شپې ښنبه ده، نه له ځانه نور لري او نه حرارت، که لدې نه ستا د ځمکي په لور د نور پلوشي رادرومي، نو دا په خپله د دې نه بلکه د لمر وړانګي دي چي دا ئې د يوې آئيني په څېر ځمکي ته منعکس کوي. که لمر پرېووت سپوږمۍ راځي او د شپې راتګ اعلانوي، همداراز که ستا د ضمير څراغ خړ او مړ شو، نو نامراده شوې او تياره دي په برخه شوه.

o ته ورځ ګورې چي لمر راڅرګند کړي، ورځ د ځمکي هغه حالت دئ چي لمر ته مخه کړي، پدې سره روښانه شي، رڼا او حرارت ئې په برخه شي، هر څه پکي ويښ شي، وده، حرکت او خوځښت پکي پيل شي او ته شپه ګوري چي لمر پټ کړي، شپه د ځمکي هغه حالت دئ چي لمر ته شا کړي او پدې سره له نور او حرارت نه محرومه او تياره ئې په برخه شي، د خوځښت او حرکت ځای رکود او جمود ونيسي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د "نفس" هم دغه حالت دي، که دي "تزکيه" کړ او پاك صاف دي وساتو، بريالي شوې او که دي "ولړلو" نو ناکام او نامراد شوې. که تا د خپل نفس لمر "دا حساس ضمير" او "دا لاربښود ځراغ" روښانه کړ نو "رڼا"، "ژوندون"، "وده" او "بيداري" به دي په برخه شي او که دي خړ او دپ کړ نو "تياره"، "خوب" او "رکود او جمود" به درته مخه کړي. دلته دې مطلب ته اشاره کول هم ضروري برېښي چي دا ولې قرآن د دې په ځای چي ووايي: د لمر په تلو راتلو سره شپه او ورځ راځي، برعکس وايي: ورځ لمر راڅرگند کړي او شپه ئې پټ کړي؟! د بيان پدغه اسلوب سره قرآن يوه داسي ستر حقيقت ته اشاره کړې چي انسان يوازي څو کاله د مخه په ۱۹ پيړۍ کي پرې پوه شو. انسان مخکي پدې نه پوهېدو چي شپه او ورځ په اصل کي د ځمکي دوه خاص حالتونه دي چي د ځمکي په حرکت پوري ارتباط لري، نه د لمر په حرکت پوري، د ځمکي حرکت دئ چي کله د لمر د ځرگندېدو باعث شي او کله ئې د پټېدو، د بيان دا دقيق اسلوب نه يوازي د قسمونو له ځواب سره ژور ارتباط لري بلکي له يوه ستر علمي حقيقت نه هم پرده اوچتوي. لکه چي د ځمکي د شپې او ورځي باعث په خپله ځمکه ده، ستا د نفس د شپې ورځي باعث هم په خپله ستا نفس دي.

همدا راز ته په خپلي فضاء کي لوړ او اوچت آسمان گوري او تر خپلو پښو لاندي پرېوتې ځمکه، ستا نفس هم دې ته ورته دوه حالته درلودي شي، يا به لوړ درومي يا به له ځمکي سره نښلي، يا به د ارتقاء او رشد لار نيسي او عزت، رفعت او سرلوړي ته به رسي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا به د ځوړ، سقوط، هبوط او پرېوتو لار غوره کوي او د ذلت او سپکاوي په کنده کي به پرېوځي. قرآن په ډېرو نورو ځایونو کي هم دې ته ورته د ځمکي په لوري دروند کېدل، په ځمکي پسې نښتل او د هبوط او سقوط اصطلاحات هلته کارولي چي ذلت، رذالت او سپکاوی افاده کړي، ذلت ته غاړه ایښودل او په سپك ژوند د انسان رضایت تمثیل کړي او پورته تګ ئې د معنوي ارتقاء او روحي رشد لپاره کارولی.

په ۵، ۲او ۷ آیت کي د "مابناها، ما طحٰها و ماسوٰها" په اړه د مفسرینو دوه رأیي زمونږ مخي ته راځي چي دقیقه او ارجح ئې دا ده: پدې آیتونو کي "ما" مصدری ده او د آیتونو ترجمه داسي ده: قسم پدی آسمان او دغه رنګه جوړېدو ئی. قسم پدغي ځمکی او داهسی خورېدو ئی. قسم په دغه نفس او داهسی سمبدو ئی . د دې رأیي د ترجیح دلائل دا دي:

د کلام بلاغت او د آیتونو ترمنځ نظم او تړاو دا تقاضا کوي چي د مخکنیو او وروستنیو آیتونو په څېر دلته هم باید په څرګندو شیانو لوړه شوې وي، لکه چي په نورو آیتونو کي په لمر او غرمه ئي، په سپوږمۍ چي په لمر پسې راشي، په ورځ چي لمر څرګند کړي، په شپه چي لمر پټ کړي، په آسمان او په ځمکي لوړه شوې ،په "مابناها، ما طحها و ماسوها" کي هم باید څرګندو شیانو ته اشاره شوې وي، د قرآن اسلوب دا دئ چي "مشهود" او "ملموس" شي د "غیب" او له سترګو پټو شیانو د اثبات لپاره شاهد راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که "ما" د "من" په معنی ونیولی شي نو د قسمونو معنا به دا شي چې په ټولو کې په الله لوړه شوې، چې پدې سره له یوې خوا د بلاغت مغایر تکرار راځي او له بلې خوا په الله تعالی باندې لوړې سره "کافر" مخاطب پدې نشي قانع کېدی چې د نفس تزکیه په بریا منتج کېږي او تدسیه ئې په خسران او نامرادي.

نو پدې قسمونو سره انسان ته ویل شوي: که ستا نفس همت وکړ اوچت او لوړ اهداف ئې غوره کړل، له تیارو د وتلو تکل ئې وکړ، له ځمکنیو ټیټو جاذبو نه ئې ځان وژغورو، د لوړو په لوري ئې د الوتو پیاوړي وزرونه پیدا کړل، بریا دې په برخه کېږي، خو که دې نفس په تیاره، ناپاکي او پلیدي کې پاتې شو، له هغه نه د وتو همت او جرأت ئې ونه کړ، ذلیل، زبون، شقي او بدمرغه به شي. لکه چې په طبیعت کې روڼ او تود لمر گوري،او سپوږمۍ چې په خپله تیاره ده او لمر ئې روښانه کوي، شپه او ورځ گوري چې یوه لمر متجلي او ښرگند کړې او بله ئې پټ، لوړ آسمان او ټیټه پرته ځمکه گوري، په خپله د انسان دننه د" تقوی" الهام او د "فجور" د وسوسي شاهد یې، نو پدې پوه شه چې ستا د روح او نفس هم دوه حالته دي: یا به هغه تزکیه کوي، وده به ورکوي، لوړ به ئې بیایي، ارتقاء به ورکوي او پدې سره به بریا ترلاسه کوي او یا به ئې په کثافاتو لړي، لاندي به ئې غورځوي، له اوچت تلو به ئې راگرځوي، پرېږدي به ئې چې تپ او زنگ وهلي پاتې شي چې پدې سره به ئې په خسران او نامرادي اخته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مطلب هم د يادولو وړ دئ چي د يوې مذهبي فرقي په ځينو تفاسيرو کي د "الشمس"، "القمر" او دې ته ورته الفاظو داسي تفسيرونه شوي چي له قرآن سره د دوی چلند او د قرآن په غلط تفسير کي د دوی جسارت او بې باکي ته انسان حيران پاتې شي!! د مثال په طور وايي: الشمس يعني علي، والقمر يعني فاطمه!! يعني د الشمس او القمر معنی هغه نده چي عام خلك پرې پوهېږي، له الشمس نه مراد علي رضي الله عنه دئ او له القمر نه مراد فاطمه رضي الله عنها!! دوی د قرآن د الفاظو هغه معنی اخيستل سم نه ګڼي چي د عربو په محاوراتو کي معمول وه يا ئې د لغت په کتابونو کي موندل کېده!! د قرآن د الفاظو ظاهري او متداوله معنی اخيستل، له الشمس نه لمر، له القمر نه سپوږمۍ، له الليل نه شپه او له النهار نه ورځ، له السماء نه آسمان او له الارض نه ځمکه او ... دا صحيح نه ګڼي، وايي: د دې الفاظو د ظاهري معنی تر شا بله باطني معنی مضمر ده چي په هغې يوازي اهل بيت او د دوی ائمه پوهېږي او بس!! دوی وايي: د قرآن په درې سوه آيتونو کي علي رضي الله عنه ته اشاره شوې، پداسي حال کي چي هر په قرآن پوه انسان حتی هغه چي ډېر محدود او سطحي پوهه هم ولري پدې ښه پوهېږي چي په ټول قرآن کي يو داسي آيت هم نشته چي په هغه کي صراحتاً او يا اشارتاً او تلويحاً علي رضي الله عنه ته اشاره شوې وي!! د دوی په مقابل کي بيا ځيني نور داسي دي چي د تفسير او ترجمي په دوران کي د يوه لفظ ټولي هغه معاني رااخلي چي د لغت په کتابونو کي ئې بيامومي او د مختلفو معانيو له مخي د آيت ګڼ شمېر ترجمي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفاسير وړاندي کوي، پرته لدې چي يوې ته په بلي ترجيح ورکړي او دا ووايي چي پدې خاص ځای کي کومه ځانګړې معنی مراد ده!! دوی ګمان کوي چي د يوه کلام کمال پدې کي دئ چي ډېري معاني ولري!! حال دا چي بليغ کلام هغه دئ چي معنا ئې څرګنده وي، مخاطب مشخص، محدد او واضح مفهوم ترې واخلي، دا شك ورته راپيدا نشي چي د کلام د خاوند هدف څه دئ، برعکس د ويناوال هدف په صراحت او آساني سره درك کړي. قرآن خو خپل ځان داسي معرفي کوي چي مبين، آسان، له شك نه فارغ او څرګند دي، يوه برخه ئې په بل سره توضيح شوې، په واضح عربي ژبي کي لېږل شوی، ابهام او اغماض پکي نشته او د هرڅه تفصيلي بيان پکي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الليل

د انسان اعمال "ښه" او "بد" لري او مکافات او مجازات ایجابوي.

د الليل د سورې قسمونه دا دي:

وَ الّيْلِ إِذَا يَغْشى *
قسم پدغي شپې چي کله ونغاړی تیاره کي.

وَ النهَارِ إِذَا تجَلى *
قسم پدغي ورځی چي ځلانده کړی رڼا کي.

وَ مَا خَلَقَ الذكَرَ وَ الأُنثى *
قسم دئ په داهسی پیدا ایښت د نر او ښځی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قسمونو ځواب دا دي:

إِنَّ سعْيَكمْ لَشتى *
بې له شکه بېلابېلې مو دي هڅې.

د قسمونو او ځواب شرح او تفصيل دا سي دي:

o دلته په دريو شيانو لوړه شوې: په شپه چې کله خپل تور وزر په هر څه وغوړوي او له سترګو ئې پټ کړي، په ورځ چې هرڅه راڅرګند کړي او د نر ښځي د پيدايښت په څرنګوالي.

o د دغي ادعا د اثبات لپاره چې د انسانانو هڅي او مساعي له يوه بل نه تفاوت لري او د ماهيت، ارزښت او نتائجو له مخي يو شانته نه دي، په مخکنيو دريو خبرو استناد شوی: د "شپې" او "ورځي" ترمنځ تفاوت او د "نر" او "ښځي" ترمنځ تفاوت.

لومړئ بايد دا خبره واضح شي چې د انسان د هڅو او مساعي ترمنځ د تفاوت معنی څه ده؟ بيا بايدوګورو چې دا قسونه څنګه د دغي ادعا په حقانيت شهادت ورکوي؟ د انسان د کړو وړو په اړه دوه تصور او انګېرني درلودي شو:

- د انسان اعمال "ښه" او "بد" لري او مکافات او مجازات ايجابوي.
- د انسان اعمال ښه او بد نلري، نبايد هغه د ښه او بد په معيارونو وزن کړو، ځينو ته ښه او ځينو ته بد ووايو او په مکافات

(c) ketabton.com: The Digital Library

او مجازات ئې باور ولرو.

ځوك چې په خداى او آخرت باور نلري، د انسان د عملونو په اړه ئې انګېرنه دا ده چې د انسان ټول اعمال يو شانته دي او د هغوى ترمنځ په تفاوت باور نه لري، فقط هغه عمل "بد" ګڼي چې بل ترې متضرر شي، دا "عمل" هم پدې دليل بد ندي چې"ذاتاً" او "اساساً" بد وي، نه، بلکه د هغه چا له نظره بد دئ چې ترې متضرر شوى، په يوه عمل کې د دواړو ذيدخلو خواوو د رضايت په صورت کې هرکار جائز او سم ګڼي. دا تصور د دې باعث کېږي چې انسان د عملونو مکافات او مجازات نفى کړي او په هغه باور ونه لري، د دغې انګېرنې له مخې "ښه" او "بد" د انسان د "خيال" زېږنده ده، د انسان له ځانګړو تصوراتو نه راولاړ شوى، اساساً "ښه" او "بد" نشته، دا په خپله تاسو ياست چې "ښه" او "بد" مو جوړ کړي.

قرآن د دغه غلط ذهنيت او ناسم تصور د ترديد او تصحيح لپاره وايي: لکه چې شپه او ورځ سره متفاوت دي، يوه توده او روښانه او بله تياره او سړه، يوه په ټول سخاوت سره نور شيندي، هرڅه درته ځرګندوي او په خپل حرارت سره د هر محتاج مرسته کوي، بله د نور او حرارت مانع شي، په هرڅه تياره پرده وغوړوي او پيژندل ئې ګران کړي، ځوك چې د ورځې لخوا کار کوي خپل هرګام په پوره سوچ سره اخلي او په خپل ځاى ئې ږدي، خو ځوك چې د شپې لخوا خوځېږي هم د خپل حرکت د سمت او استقامت په تعيين کې له ستونزو سره مخامخ وي او هم د ګام ايښودو موزون ځاى په

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره کولو کې. ستا عملونه هم له يوه بل نه دومره تفاوت لري لکه دا د طبيعت دوه بېلابېلې شېبې، شپه او ورځ!! لکه چې "نر او ښځه" په هر خاص نوع ژوي کې په خپلو کې ژور تفاوتونه لري، هم د جوړښت له اړخه او هم له مقابل لوري سره په خپل تعامل کې، يو ئې اخيستلو ته تيار وي او بل ورکولو ته، يو ورکړه کوي او بل اخيستنه، د انسان په عملونو کې دې ته ورته تفاوتونه شته.

د انسان په کړو وړو کې تفاوت هومره ژور دئ چې د يوه بل مقابل کې، لکه د شپې او ورځې د تفاوت په اندازه او حتی تر دې هم زيات، يو ايثار کوي، د مظلوم او بې وزلې د ژغورنې لپاره خپل مال وقف کوي، له "بخل" نه ځان ساتي، د بل په حق له تجاوز او تېرې نه ډډه کوي، له هغه څه نه چې ده يا د ده همنوع ته صدمه رسوي امتناع کوي، د اوچتو اولوړو انساني اهدافو لپاره قرباني ورکوي او "حسنی" "تصديقوي"، يعنی "ښه" او "ښايسته" پېژني او په هغه اعتراف کوي، د ښه او ښايسته د پېژندو استعداد لري، د "ښه" او "بد" تفکيك کولی شي، له ټولو سره ورته چلند نه کوي، دا تمييز لري چې د انسان تر ټولو غوره عمل کوم دئ او ترټولو بد ئې کوم. ټول يو برابر نه ګڼي. د دې کس عمل د ورځې په څېر دې؛ روښانه او ښايسته. ده ته د ښېګڼو په آسانه لار تګ آسانه شي، د انساني سالم فطرت د غوښتنو سره سم چلند ورته سهل او غوره برېښي، نه له ښه عمل نه ستومانه کېږي او نه پښېمانه کېږي، د دې په مقابل کې بل انسان داسې وي چې "بخل" کوي، د خپل مظلوم او بې وزلې همنوع د ژغورنې لپاره د خپل شته له انفاق نه ډډه کوي، دا ضرورت نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساسوي چي د محتاج انسان مرسته وکړي، لدې نه ځان بې نيازه ګڼي چي د کوم لوړ انساني هدف لپاره څه قرباني ورکړي، د ښه او بد عمل ترمنځ د تفکيك او تمييز استعداد پکي ځپل شوی وي، له فضايلو نه انکار کوي، هر "معنوي ښايست" نفي کوي او د عمل په بدلې باور نه لري، د دې کس کړه وړه توري شپې ته ورته دي چي د نور او حرارت مانع کيږي او د ښه او بد او مضر او مفيد د پيژندلو په وړاندي خنډ شي. دې کس ته د بدو او کرکجنو کړو وړو "سخته" لار ښايسته او آسانه وبريښي، د انساني سالم فطرت مغاير عمل ورته ښايسته معلوم شي او د بدو په ډنډ کي مزيد غرق شي. مګر دا کافي نده چي اعتراف وکړو د انسان عمل هم د کيفيت له لحاظه او هم د پايلو او عاقبت له لحاظه تفاوت لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

الضحی

لکه چي کله غرمه وي او کله تیاره شپه، همداراز کله به سوکالي وي او کله ستونزې

د الضحی د مبارکي سورې قسمونه دا دي:

وَ الضحَی *
قسم پدی غرمه.

وَ الّیْلِ إِذَا سجَی *
قسم پدغه شپه چي شي تیاره.

د قسمونو ځواب دا دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَا وَدَّعَك رَبُّك وَ مَا قَلی *

نه خپل رب پرېښی یی او نه ئی دښمن ګڼلی یی.

وَ لَلاَخِرَةُ خَیرٌ لّك مِنَ الأُولی *

او پایله درته غوره ده حتماً لدغه پیله.

وَ لَسوفَ یُعْطِیك رَبُّك فَترْضی *

او ژر به دي رب، دومره تا ته درکړي چي راضي شې.

د شرحي په اړه لاندي خبرو ته توجه وکړئ:

په دوو لومړيو آيتونو کي په غرمي او په شپه چي کله توره پرده وغوړوي، لوړه شوې او ورپسې د قسم ځواب راغلی او په هغه کي ويل شوي: ته نه خپل رب پرېښي يې او نه ئې دښمن ګڼلي يې. د قسمونو او ځواب ترمنځ ئې ارتباط هغه وخت ښه درك کولی شو چي هم د ټولي سورې مجموعي مضمون په پام کي ولرو او هم هغه خاص شرائط چي دا سوره پکي نازل شوې.

که د دې مبارکي سورې مضامينو ته لږ ځير شو نو ګورو چي دلته د پيغمبر عليه السلام د ژوند ځينو لوړو ژورو ته اشاره شوې او ورته ويل شوي: مګر ته ئې يو يتيم ونه موندلی او د ټيکی ځای ئی درکړ؟ مګر ته ئی يو لارورکی ونه موندلی او لار ئی وښودله؟ او نيازمند ئی ونه موندلې، خو غنا ئی درپه برخه کړه؟ که ستا په تېر ژوند کي دا لوړي ژوري راغلې، له ستونزو سره مخامخ شوی يې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو الله تعالي ترې ژغورلي يې، نو که نن له ستونزو سره مخامخ يې، بايد مأيوس نشې، بايد ډاډه وې د تېر په څېر به دا حالت هم پای ته ورسېږي، مگر نه گورې چي الله تعالی کله ټکنده غرمه راولي او کله تکه تياره شپه، په تياره شپو کي بايد د رڼا ورځي او تودې غرمې راتلو ته اميدوار وې.

همدا راز دا سوره پس له هغه نازل شوه چي د څه موقت وخت لپاره پيغمبر عليه السلام ته د وحي راتگ متوقف شو، پيغمبر عليه السلام لدې ناحيې سخت پريشان وو، کله کله دا تشويش ورسره راپيدا کېدو چي مبادا الله تعالی ترې ناراضه شوی وي، مبادا کومه اشتباه ترې شوې وي او همدا د وحي د قطع کېدو باعث شوی وي، د دښمن شديد تبليغات د ده تشويش لازياتولو، ياران به ئې هره ورځ منتظر وو چي نوي هدايات به ئې ترلاسه کړي وي، څو اونۍ تېرې شوې، نوي الهي لارښوونه ئې د منتظرو يارانو لپاره نه درلوده، دې وضعيت د ده پريشاني مزيد زياتوله، په همدې شرايطو کي دا مبارکه سوره نازل شوه. د دې سورې په قسمونو کي پيغمبر عليه السلام دې ته متوجه کوي چي کله غرمه وي، لمر تودې وړانگې خوروي، که دا حالت د زيات وخت لپاره دوام وکړي، انسان ئې نشي زغملی، حکيم خدای، ورځ او په هغې کي د تودو وړانگو خورېدل پای ته ورسوي، د څه وخت لپاره لمر ترشا کړي، د تودو وړانگو خورول ئې متوقف کړي، په ځای ئې شپه راولي چي هم سړه وي او هم تياره او هم پکي چوپه چوپتيا، دا طبيعي تحول د دې باعث شي چي انسان خپل تعادل له لاسه ورنکړي او د ځمکي په سر ژوند کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته آسانه شي، همدا راز په پیغمبر علیه السلام د بعثت په لومړیو شپو ورځو کي د "وحي" مسلسل راتگ ده ته دومره ستونزمن او مشکل وو لکه په ټکنده غرمه کي لمر ته دوامدار ودرېدل، دې ته اړ وو چي د وحي دا پلوشي د څه وخت لپاره متوقف شي، ترڅو پیغمبر علیه السلام د وحي د لړۍ بعدی څپو ته تیار شي، د دغه مطلب د اثبات لپاره د شپې په تگ راتگ استناد شوی او پیغمبر علیه السلام ته ویل شوي چي نباید د وحي له موقت توقف نه پریشانه شي، دا داسي وگڼه لکه له یوې تودي غرمي نه وروسته چي ورځ ورو ورو پای ته ورسېږي او شپه راشي! ستا رب نه پدې خاطر د وحي نزول مؤقتاً متوقف کړی چي تا ته اعتناء نلري او نه پدې خاطر چي له تا ناراضه شوی، برعکس ستا د "خیر" او مصلحت لپاره ئې دا کار کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

التين

د پیغمبرانو لوړ لوړ شخصیتونه پدې شهادت ورکوي چي په انسان کي لوړ لوړ استعدادونه ایښودل شوي

د دغه مطلب د اثبات لپاره د التین د سورې په قسمونو استشهاد شوی:

وَ التّینِ وَ الزّیْتُونِ *
پدی انځر، پدی زیتون باندی قسم.

وَ طورِ سِینِینَ *
په طور سینین باندی قسم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَ هَذَا الْبَلَدِ الأَمِينِ *
په دغه خوندی ښار باندی قسم.

د قسمونو ځواب دا دي:

لَقَدْ خَلَقْنَا الانسنَ فی أَحْسنِ تَقْوِيمٍ *
بی شکه چي انسان مو پیدا کړی دئ تر ټولو غوره جوړښت کي.

د دغو قسمونو په اړه د مفسرينو ترمنځ د زيات اختلاف شاهد يو، مونږ د اختصار لپاره د کمزورو او ضعيفو آراوو له راوړلو ډډه کوو، يوازي هغه رأيه رااخلو چي ترټولو دقيقه او د سورې له مضامينو سره مطابق او د آيتونو ترمنځ دقيق ارتباط ئې تائيدوي. د وضاحت لپاره لاندي عرائض لرو:

پدې آيتونو کي د "طور سينين" او"بلدالامين" مفهوم کاملاً واضح او روښانه دئ او قرآن په خپله د هغوی وضاحت کړی، طور سينين د موسی عليه السلام مبعث دئ او بلد الامين، مکه مکرمه چي د اسمعيل عليه السلام او محمد عليه السلام مبعث دي او په هغې کي د ابراهيم او اسمعيل عليهما السلام په لاس کعبه بنا شوې. که د قرآن د نورو آيتونو په رڼا کي غور وکړو نو دا خبره راته جوته کيږي چي د دغو دواړو ترمنځ يو ځانګړي شباهت او مناسبت شته او هغه دا چي دواړه د پيغمبرانو مبعث او د وحي مهبط دي، په يوه کي موسی عليه السلام په پيغمبري مبعوث او د فرعون په مقابله مأمور شو او بل ئې د ابراهيم، اسمعيل او محمد عليهم السلام د بعثت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعوت غښتي. له ځواب سره د دغو دواړو قسمونو ارتباط هم ډېر ځرګند او واضح دي: دا دواړه ځايونه چي د نړۍ ستر ستر شخصيتونه ئې په غېږ کي پاتې شوي، پدې خبري شهادت ورکوي چي واقعاً انسان په ډېر غوره جوړښت کي پيدا شوی او ډېر ستر ستر استعدادونه پکي ايښودل شوي، د دغه اوچت او لوړ جوړښت ځو ځرګندي بېلګې ئې دغه جليل القدره پيغمبران دي، که په انسان کي دا اوچت استعدادونه نه وي نو د پيغمبرانو په څېر عظيم او جليل القدره شخصيتونه به پدوي کي نه راپيدا کېدل. مګر نه ګوري چي دغه جليل القدر پيغمبران د عظمت او لوړوالي کوم کوم مقام ته رسېدلي، هر يوه د سترو انقلابونو لارښوونه کړې، د دوی په لاس ظالم استبدادی نظامونه نسکور شوي، د عدالت او آزادي ډېوه ئې بله کړې، د دې ډېوې په رڼا کي مظلومو او محرومو انسانانو ته د ډاډمن او سرلوړي ژوند شرائط برابر شوي، په جهل وهلي ټولني کي د روڼ مشعل په څېر ځلېدلي، توري تياري شپې ئې روښانه کړې، آيا همدا کافي نده چي ووايو: واقعاً انسان په ډېر غوره تقويم کي پيدا شوی او په هغه کي ستر او عظيم استعدادونه ايښودل شوي.

خو له ځواب سره د دوو لومړنيو قسمونو په ارتباط پوهېدل غور غواړي. پدې اړه ځو خبري په پام کي ولري:

د يوه بليغ کلام يو ستر خصوصيت دا وي چي د بېلو بېلو برخو ترمنځ ئې تړاو، نظم او تنسيق وي، د دغه اصل له مخي بايد دوه لومړي قسمونه له دوو وروستيو سره شباهت ولري. که دوه وروستي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قسمونه خاصو ځايونو ته اشاره کوي، پکار دا ده چي دوه لومړي قسمونه هم دې ته ورته ځايونو ته اشاره وکړي. خو بايد وګورو چي په "التين" او "الزيتون" کي د دې امکان او احتمال شته که نه؟ ځواب دا دئ چي هو؛ په څو دليله: لومړي دا چي د کلام له فحوی معلومېږي چي په لومړي آيت کي "البلد" مقدر دي، د درېيم آيت له "و هذ البلد" نه همدا خبره معلومېږي، يعني په لومړي آيت کي د انځر او زيتون په سيمو لوړه شوې. دوهم دا چي د دې سورې د نازلېدو په وخت کي فلسطين د اعلی زيتون په درلودو مشهور وو او شام د اعلی انځر په درلودو، چي چا به د زيتون نوم واخيست نو فلسطين به ئې مخي ته راغي او چي د انځر نوم به ئې واخيست نو شام به ئې ذهن ته راغي، دا داسي وګڼې لکه څوک چي په پاکستان کي د خربوزه نوم واخلي نو فوراً ئې افغانستان ذهن ته راشي او که په افغانستان کي د ام يا کيلي نوم واخلي نو سمدلاسه ئې پاکستان سترګو ته ودرېږي، دا ډېره عامه ده چي اکثراً ځايونه د خپلو خاصو ميوو په نامه يادېږي. عربانو معمولاً په خپلو محاوراتو کي مختلف ټاټوبي د خپلو ځانګړو او خاصو ميوو په نامه يادول، که به چا د څو ملکونو په څنګ کي د زيتون او انځر نوم اخيستو نو لدې نه ئې د شام او فلسطين معنی اخيستله. درېيم دا چي دغو دواړو ځايونو ته د قرآن په څو آيتونو کي اشاره شوې او د طورسينين او بلد الامين په څېر د پيغمبرانو د بعثت مبارك ټاټوبي ګڼل شوي. څلورم دا چي که د ځينو مفسرينو د رأيي مطابق "التين" او "الزيتون" فقط ميوه وګڼو او په خوا کي ئې "البلد" مقدر ونه بولو نو له يوې خوا د دغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورو قسمونو ترمنځ شباهت او یووالي نشو په ګوته کولی او له بلې خوا د قسمونو او ځواب ترمنځ تړاو او ارتباط نشو ښودلی. شام او فلسطین چې دلته په "التین" او "الزیتون" سره یاد شوي، له "طور سینین" او "البلد الامین" سره لدې لحاظه شباهت لري چې هلته د سلیمان، داود، عیسی او ابراهیم علیهم السلام په څېر پیغمبران مبعوث شوي. او پدې سره د ټولو قسمونو ژور او دقیق ارتباط له ځواب سره څرګندېږي. یعني هغه باعظمته او ستر ستر شخصیتونه چې پدغو څلورو سیمو شام، فلسطین، طور سینین او البلد الامین کې راولاړ شوي، تلپاتې حماسې ئې جوړې کړې او د ډېر لوړ او اوچت انساني شخصیت بېلګې ئې وړاندې کړې، پدې شهادت ورکوي چې الله تعالی په انسان کې څومره لوړ استعدادونه ایښي او په څومره غوره او احسن تقویم او جوړښت کې ئې پیدا کړی!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

العادیات

انسان د خپل رب په وړاندي سخت ناسپاسه دي، د سپرو تر پښو لاندي زغاستونکي آسونه همدا وايي

د العادیات د مبارکي سورې قسمونه دا دي:

وَ الْعَدِيَتِ ضَبْحاً *
په ځورېدو سره زغاستونکو قسم.

فَالْمُورِيَتِ قَدْحاً *
بیا په سم سره اور شیندونکو قسم.

فَالمُغِيرَتِ صبْحاً *
او په سباوون یرغل کونکو قسم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعاً *
په کوم سره چي دوړی کړی خوری.

فَوَسطنَ بِهِ جَمْعاً *
په کوم سره چي ننوځی په منځ د یوه ټولی کي.

د قسمونو ځواب دا دي:

إِنّ الانسنَ لِرَبّهِ لَكَنُودٌ * وَإِنّهُ عَلَى ذَلِكَ لَشَهِيدٌ * وَإِنّهُ لِحُبّ الْخَيْرِ لَشَدِيد *
یقیناً چي انسان خپل مولی ته ډېر ناشکره دئ. او دی په خپله پدې باندي شاهد دئ. او دی خو له خیر سره په مینی کي ډېر شدید دئ.

دلته تر ټولو د مخه څو ټکي په پام کي ولري:

o دا پنځه قسمونه د تعقیب (فاء) په توري سره په خپلو کي تړل شوي او ښیي چي دلته د یوه څیز مختلفو حالتونو او صفتونو ته اشاره شوې، یعني همدا زغاستونکي دي چي د خپلي توندي او تېزي منډي په وجه ئې له ټټر نه شور او ځوږ اوچت دي او همدغه زغاستونکي دي چي کله ئې سم په تېږو لګېږي نو سپرغۍ ترې اوچتي شي او همدا دي چي په سباوون کي د یرغل لپاره کارول شوي او همدا دي چي په خپلي چټکي زغاستي سره دوړي بادوي او همدا دي چي د مقابل لوري په لیکو کي شق اجراء کوي، صفونه ئې څېري او د دوی په منځ کي ننوځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

o د بیان له الفاظو په ډاګه معلومېږي چي لدغو زغاستونکو څخه هدف آسونه دي نه بل څه، ډېر بې سلیقي ادیب به هم لدې نه بل مفهوم وانخلي.

اما دا چي دا قسمونه څنګه پدې خبري شهادت ورکوي چي انسان د خپل پالونکي رب په وړاندي سخت ناشکره دي، ځواب ئې دا دي: آیا نه ګوري چي دا پیاوړي آسونه، څنګه د خپل سپور د لاس په یوه حرکت سره، په زغاسته شي، هر یو له بل نه د مخکي کېدو هڅه کوي، له سخت شور ځوږ نه ئې پوهېدی شي چي خپل ټول زور ځواك ئې کارولی، ترڅو ترنورو د مخه خپل آقا مقصد ته ورسوي، نه ګوري چي څومره تېز زغلي، چي نعل ئې له تېږي سره ولګېږي له شدت نه ئې د اور بڅرکي ترې اوچت شي، په تیاره سباوون کي په دښمن برید وکړي، لدې بې پروا چي په یوې یا بلي ګوښي کي به دښمن ورته په کمین کي وي، ناڅاپي به په کوم غشي سره دی په نښه کړي، دوړو ته ئې پام نه کوي چي د مستانه او بې باکانه منډي ئې نښه، ناڅاپي د دښمن له مجهز صف سره مخامخ شي، له ایستلو تورو سره، خو په ټوله بې اعتنائي صف مات کړي او د دښمن په مزدحمو صفوفو کي ننوځي، کله چي د آسونو دې خېل ته خپلو سپرو د زغاستي اشاره نه وه کړې، هغه وخت تا لیدل چي هر یو د خپل سپور تر پښو لاندي، په شور شوق خوځېدو، پښه ئې په ځمکه وهله، د خپل سر غاړي په حرکاتو سره ئې دا ښودله چي خپل آقا ته مطیع دئ او یوازي یوې اشارې ته ئې منتظر!! دا لده سره خپل خاوند څه کړي چي دومره مطیع دی؟ له خوراك څښاك نه پرته ئې څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي؟ په سر غاړه ئې د لاس راکښلو نه پرته څه ورسره کړي؟ د دومره څه په وړاندي دا وفا او اخلاص د څه شي ښښه ده؟ او که تا ای انسانه! له دغه "حیوان" سره مقایسه کړي، د خپل منعم په وړاندي ستا وفا او اخلاص، ستا اطاعت او مننه، د خاوند په وړاندي د ده له چلند سره مقایسه کړي، ما ته ووایه: ستا په هکله عادلانه قضاوت به څه وي؟ آیا لدې پرته بل څه کېدی شي چي ته د خپل رب په وړاندي سخت ناشکره یې، بې وفا یې، بې اخلاصه یې!! إِنَّ الانسنَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ * یقیناً چي انسان، خپل مولی ته ډېر ناشکره دي. دا پداسي حال کي چي آس یوازي همدا دوه درې نعمتونه پیژني، له واښو اوبو او په سر غاړه له لاس راکښلو پرته په نور څه نه پوهېږي، خو انسان د خیر او نعمت په اړه جامع تصور لري، ټول هغه بې شمېره نعمتونه پیژني چي الله تعالی پرې پیرزو کړي او دی ورسره کلکه مینه لري، خو سره لدې ډېر ناشکره دئ او د دغه حیوان په اندازه هم د خپل مولی مننه او شکر نه کوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

العصر

تاریخ د مؤمنانو د بریا او فتحي زیري ورکوي

پدې مبارکې سورې کې په "العصر" لوړه شوې:

وَالْعَصْرِ *

قسم په زمانه.

د قسم ځواب دا دی:

إِنَّ الإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلاَّ الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْاْ بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْاْ بِالصَّبْرِ *

یقیناً چې انسان په زیان کې دئ، مګر هغه چې ایمان ئې راوړی او صالح عملونه ئې کړی او یوه بل ته ئې د حق سپارښتنه کړی او یوه بل ته ئې د صبر توصیه کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن د نورو قسمونو په څېر دلته هم په يوه څرګند او د هر مخاطب مخي ته پروت حقيقت باندي لوړه شوې، په "العصر" يعني زمانه، هره زمانه او د زماني هر پړاو او دا د دغي ادعا د اثبات لپاره د شاهد په توګه وړاندي شوی چي انسان له ايمان، صالح عمل، په حق سپارښتنه او په صبر له سپارښتني پرته له زيان او خسران سره مخامخ کېږي. که تاريخ ته رجوع وکړئ، هره پاڼه ئې وڅېړئ او هر پړاو ته ئې ځير شئ؛ په څرګنده به وګورئ چي تل د ايمان هغو خاوندانو بريا ترلاسه کړې او له تباهي ژغورل شوي چي عملونه ئې صالح وو، پر حق ولاړ وو او يوه بل ته ئې د حق سپارښتنه کړې، پدې لار کي ئې صبر کړی او يوه بل ته ئې د صبر توصيه کړې. راشئ وګورئ د هغو خلکو پايله څه وه چي د کفر او له حق نه د انکار لار ئې غوره کړې، بد اخلاقه او بد عمله وو، ظلم او تېری ئې کړی، فساد ته ئې لمن وهلي، نه ئې په خپله حق او حقيقت ته سر ټيټ کړی، نه ئې بل حق ته هڅولی، نه ئې په خپل جائز حق قناعت کړی، نه ئې د بل د حق پروا کړې، نه ئې په خپله صبر درلود او نه ئې بل ته د صبر سپارښتنه کړې؟ تاريخ د دغو خلکو په هکله څه وايي؟ د دوی پايله او انجام ئې څنګه معرفي کړی؟ کوم ولسونه چي له تباهي، ذلت او سپکاوي سره مخامخ شوي، خصوصيات او ځانګړتياوي ئې څه وي؟ او هغه چي فلاح او بريا ئې په برخه شوې، د شرف او عزت لوړو مدارجو ته رسېدلي، د ځمکي خلافت او د ولسونو قيادت او زعامت ئې ترلاسه کړی، څوك وو او مواصفات ئې کوم؟ آيا دغه سرلوړي او عزتمن قومونه او دا د تاريخ معروف او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور شخصيتونه چي هرڅوك ئې په نامه افتخار كوي، هغوی ته ځان منسوبوي، د هغوی نومونه پر خپل ځان او اولاد ږدي او د هغوی په لار د تلو هڅه كوي، لدغو صفاتو پرته ئې بل څه درلودل؟ او هغه كسان چي لدغو صفاتو نه محروم وو او د دغو صفاتو له خاوندانو سره ئې دښمني ته ملا تړلي وه، كه څه هم زور ځواك ئې درلود، وسايل او امكانات ئې په واك كي وو، لښكري او فوځونه ئې درلودل او په لويو لويو ملكونو ئې حكومت كاوو، له كوم عاقبت سره مخامخ شوي او نن خلك او تاريخ د دوی په هكله څه قضاوت كوي؟ د ابوجهل، فرعون او نمرود په هكله څه وايي؟ د عيسی عليه اسلام د مخالفينو په هكله څه قضاوت كوي؟

متأسفانه ځينو دلته هم اشتباه كړې او "العصر" ئې يا د "صلوة العصر: د مازديگر لمونځ" يا "د مازديگر وخت" او يا د پيغمبر عليه السلام د زمانې په معنا نيولی، حال دا چي "العصر" عام دئ په هره زمانه ئې اطلاق كېږي او داسي هيڅ دليل نشته چي خاص وخت او زمانه په گوته كړي. دا ضعيفه توجيه د قسم او ځواب ترمنځ هيڅ ارتباط نشي ښودلی او په هيڅ تعبير او تأويل سره دا نشي ثابتولی چي "العصر" د انسان په خسران او زيان شهادت وركوي! د "العصر" صيغه عام ده، نبايد هغه "خاص" كړو، د قسم او ځواب ترمنځ ارتباط يوازي په هغه صورت كي راڅرگندېږي چي صيغه په خپل حال "عام" پرېږدو او د زمانې هر پړاو او د تاريخ هره مرحله ئې وگڼو، همدا زمانه او ټول لوړ ژور پړاوونه ئې شهادت وركوي چي انسان تل د بې‌ايمانی، بدو كړو وړو، په حق نه ودرېدو او يوه بل ته د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپارښتنه نه کولو، بې صبري او يوه بل ته د صبر د سپارښتني نه کولو سره ئې تاوان کړی او له تباهي سره مخامخ شوي.

دا مبارکه سوره مونږ ته لارښوونه کوي چي انسان د نجات لپاره څلورو صفتونو ته ضرورت لري: ايمان، صالح عمل، په حق او په صبر سپارښتنه، انسان هغه وخت کولی شي خپلي بريا او فلاح ته اميدوار وي چي د نجات او بريا دا ټول عوامل او لاملونه په ځان کي تعبيه کړي، که لدې نه يو ئې هم راکم شي او بې اهميته ئې وګڼي او هر يو په خپل ځای کي مراعات نکړي، نو د نجات کښتۍ ئې د لاري په نيمائي کي پاتې کېږي او ساحل ته له رسېدو محرومه کېږي. د دې سفر د پيل نقطه "ايمان" دي، نور صفات، د ايمان لوازم او مقتضيات دي او له هغه نه راولاړ شوي صفات دي، دا ستا ايمان دئ چي د صالح عمل په بڼه کي راڅرګند شي، له حق نه دفاع ته دي تيار کړي، تا ته د صبر او ثبات درس درکوي او د مبارزې په لوړو ژورو کي په استواره ګامونو مخکي تلو ته دي هڅوي. که ته غواړې داسي ټولنه جوړه کړې چي فلاح او سعادت ئې په برخه شي، د شر، فساد او تباهي عوامل پکي وځپلي شي، د انسان د ذلت او سپکاوي لاملونو جرړې وايستل شي او انسان په هغې کي له زيان او خسران نه خوندي وي، نو دې لوړ او مقدس هدف ته د رسېدو لار دا ده چي په لاندي څلورو خبرو ترکيز وشي: "ايمان"، د صالح افرادو روزنه، له حق نه دفاع او له حق نه د دفاع په لار کي صبر او استقامت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه حزب چي ادعا کوي د خلکو د ژغورني او نجات لپاره ئې په مبارزې لاس پوري کړی، خو اهداف، شعارونه او تګلاري ئې د "ايمان" په رڼا کي نه وي ټاکل شوي، د غړو ترمنځ ئې اړيکي د ايمان او عقيدي اړيکي نه وي، عملونه ئې د ايمان او عقيدي ښکارندوئي نه کوي، د ايمان او عمل تر منځ ئې څرګند تناقض وي، نه په خپله په حق ولاړ وي او نه نورو ته د حق بلنه ورکوي، نه په خپله د مبارزې په کړلېچونو او لوړو ژورو کي صابر وي او نه نورو ته د صبر او ثبات بلنه ورکوي، داسي يو حزب هيڅکله نشي کولی ټولنه د سعادت او نجات په لوري بوځي او د حق د لاري فاتح مبارزينو ته په ډاډمن محور او سنګر بدل شي. تاريخ د همدې خبري په حقانيت شهادت ورکوي.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

تمهید ۱
الطور ۹
الذاريات... ۱۷
النجم... ۲۵
الصافات... ۲۹
يس ۳۵
الواقعة ۳۹
القلم... ۴۳
الحاقة ۴۷
المعارج ۵۱
القيامة ۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

المرسلات ٦١
النازعات ٦٩
التكوير ٧٧
الشفق.. ٨١
المدثر ٨٧
البروج ٩١
الطارق.. ١٠٣
الفجر ١١١
البلد ١١٩
الشمس.. ١٢٥
الليل.. ١٣٣
الضحى.. ١٣٨
التين.. ١٤٢
العاديات ١٤٨
العصر ١٥٢

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library